BROWN BOOK

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204694
UNIVERSAL LIBRARY

శ్రీ

భద్రాచలరామచరిత్రము.

కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

[illegible]

[illegible] నాచే:

[illegible] అండ్ కో., [illegible] క. [illegible] సుబ్బారాయుడు [illegible]

ముద్రితము.

1922.

సర్వస్వామ్యసంకలితము] [వెల రు. 1-40.

శ్రీరస్తు.

భద్రాచలరామచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రామామణి జానకీగను తీడ్రమై । శేషుండు సౌమిత్రియై
స్వారాజ్యుల్ముఖ్యులు వానరప్రకరమై । సద్భక్తిభావింపఁగా
శ్రీరాముండయి భద్రశైలమున వాసించి బోల్చుదేవుండు ది
వ్యాహార్యస్థితిఁ దుంగతుంగ నగసీ । హారాయుడిం గ్రామ్ మతెఁ .

క. కలికాలమైన మహిమము, గలుగునైన బాగుచు శేష । కుధరమునందుఁ
నెలసిన దేవుఁడుకరుణా,కలితుండై సతతము ప్రోచుఁ । గాక నృసింహుఁడు.

క. యోషాజనవినుతాకృతు, వేషముసునిశేష గుణ । విబుధా శేషుఁ
దోషాకర సంకాశ మృగా, ఘోషా గృహ సుమతిభాసు । భాసురయుతుఁ.

క. శాంతమునిప్రసన్నాత్ముని, శాంతుఁ భద్రాద్రిరాము । చయపరిశాంతుఁ
గాంతానంతనుతిను, శాంతుఁ నుతింతు నే । శాంతునాంతుఁ

మ. సకలప్రసుతపుస్సున్నతాపోహ । నద్వైతతత్త్వ వేదమూ
ర్త్యక కూర్మిఁ బునీ యయ్యె సృష్టికిఁ బున । సృష్టిఁ విరిఞ్చిచె బ్ర
హ్మాకు స్తోత్రకీ గిరిసుత నసిష్ఠమునికిన్ । మూలంబై గీపించెఁ గా
శికుఁ డమ్నానివకేళ్యు మస్కులగుయూ । సేవించి కీర్తింతుఁ జదఁ.

చ. గడియకు నూఱుపద్యములు । కల్పనఁ జేయంగఁ జాలి యొంతయోఁ
బహునవధానము జలుపు । నాటకనైయై కవిరాజనామము
బడసి ప్రశంస కెక్కఁగఁ బ్ర । బంధము లెన్నొరచించి మించునే
నొడివెదఁ గృష్ణమూర్తి నని । సుకృత్యకవీంద్రుఁ డెంతెఁగికొ నిటఁ.

వ. అని పూజ్యపూజాసత్కృతుండనై నే నెక్కుడు చక్క ప్రబంధంబునిర్మాపం
దలంచి యొక్కనాఁడు నైజాము రాష్ట్రమునందలి హనుమద్గిరిపురంబు
నకుం జని చిదనుభావంబున కద్భుతంపడిన భావంబున,

శా. ఈరాజ్యంబు ప్రతాపరుద్రుఁ డనురా । జేంద్రుండు దేవేంద్రుఁ డా
స్వారాజ్యంబును బోలె నేలె మును వి । శ్వవ్యాపకకీర్త్యుఁడై
గౌరీనాథపదార్చనారతుఁడై । కాకత్యుఁ డనిత్యుఁడై
యోరుంగల్లు పురి ధానపట్టణముగా । నుర్విస్థలిం గాంచుచున్.

మ. తనరాజ్యాంగము నాఁటఁ గాటకమునం । దబ్బిబ్బుఁ బొందంగఁ దా
విని తచ్ఛాంతికిఁ గాంగ నేఁడుగడియల్ । విద్యాధరాదేవికై
జన మొగ్గంప సుపర్వసద్మ మొసఁగెన్ । సంధించి సర్వప్రపం
చనుతిం గాంచె సదాశివద్విపథమున్ । సత్యాత్మ సన్మార్గుఁడై.

క. మంత్రియుగంధరుఁ డని యొప్పు
మంత్రీంద్రుని మంతనంబు । మహిమోన్నతిచే
మంత్రంబును యంత్రంబును
దంత్రంబై తన్నుఁ గావఁ । దనరె నతండున్.

వ. అమ్మహారాజరక్షితంబగు నాపురంబు వర్ణింపఁబడుచున్నది.

సీ. భాసిల్లు నేకోట । పశ్చిమంబున యందు,
భానుసముద్రము । ప్రాంతభాగ
మలరారుచుండు నేపురి । నాట్యశాలలయందు,
సర్వదేవాలయం । బులు సతతము
నగుచుండు నేపురి । పరిసరభాగంబున,
నమరు దాదిశక్తి । యగు భద్రకాళిదేవి
యుండు నెందు నేపురి । యాదిత్యమునయందు,
వేలకొలందులే । వాలయంబు

తే. అట్టిలోకైకవినుతమై । యఖిలభూమి
రాజితంబు మహోన్నత । రాజసౌధ
సముదయసమంచితం బాంధ్ర । జనపదంబు
పరఁగు హనుమద్గిరీశ్వరుని । పురవరంబు.

వ. అప్పురీవరంబున.

సీ. అడిగినయర్థంబు । లర్థుల కరలేక,
యిచ్చెడిముచ్చట । నెసఁగువాఁడు
ఘనతర మీాయుప । కారంబు నీచేతఁ,
గావలె నన్న నోఁ । గినఁగువాఁడు
పరుఁ బ్రైన గాథలఁ । బటి నున్నఁ జేసియై,
నాతలోఁ దాలఁగిం । సలరువాఁడు
భూతిసమాశ్రిత్వ । బుద్ధి నెల్లెడ మించి,
వాఁడని పేరొంది । మెలువాఁడు

తే. అంచెఁపు నలువొందు సత్యవా । క్యప్రవర్త
కుండు శాంతుండు సుగుణసాం । ద్రుండు మృదుల
హృదయుఁ డాచారనిరతుండు । సదమలుండు
తుంగతుర్గ్గస్ప్రసి పటుఁడు । త్ర్యంగయనుఁడు.

వ. వైదికాన్వయాభరణాయమానుండు నస్వ్యదేవకులాగ్రగణ్యుండు నాకుఁ జిరమిత్రుండగుటం జేసి నే నతని సందర్శింపం బోయియున్న సమయంబున నమ్మహోదారచరితుండు నన్ను మన్నించి యిట్లనియె.

క. సిరియును సాహసి గలిగినఁ, బరువం బగుకవిత గలుగు । భాగ్యం బగునే
సిరిచెడుఁగాన్వాప్తికునే, ధరఁ గ్రైతసుకృతిముఖమునఁ । దప్పక నిలుచున్.

తే. సృష్టికిం బ్రతిసృష్టినిఁ । జేసినట్టి
కౌశికునిగోత్రమున నైన । ఘనుఁడ వీవు
భారతమ్మును మూలాను । సారముగను
జలువుచుంటివి నీపుణ్య । మలతి యగునె.

వ. అని తనయభిప్రాయంబు సూచించుటయును.

ఉ. నే నపు డమ్మహీసురుని । నెమ్మొగముం గని సంతసించి నీ
మానసముం గ్రహించితిని । మానుగ నీ కొకకావ్య మిచ్చెదన్.

గాన గ్రహింపు మందునను । గలుగు సంగతి నీకు సప్రసా
దాన ఫలంబునుం గలుగు । నాపుడు నాతఁడు సంతసించుచున్.

తే. శాలివాహనశకసంఖ్య । చంద్ర యుగ గ ౧౮౨౧
జావనులఁ బొల్చు సిద్ధార్థి । యందు విజయ
దశమిఁ దాంబూల మొసఁగి భ । ద్రిధరరామ
చరిత కృతి యిమ్ము నా కని । సన్నుతించి.

వ. నేను దాని నంగీకరించి ముందు మంగళాచరణంబుగా నన్మహీ
దేవావతంసంబు వంశావతారం బభివర్ణించెద.

శా. ధన్యాత్ముం డగునప్పితామహుఁ డకున్ । దర్కించుమాత్రంబునన్
సన్యస్తాఖిలదోషుఁ డాత్మజయుఁడై । స్వర్గాపాదకుండున్ జగ
న్మాన్యశ్రీశ్వేతభక్తితత్పరుఁడు ప్ర । హ్లాదానసంతుం డసా
మాన్యప్రాభవవృద్ధుఁడౌ ప్పెనస్ మారిత్రంబుచే । నానంద్రుఁడు సత్యన్నతిన్.

తే. ఆమునీంద్రుని గోత్రమం । దాఙ్గిరమున
లచ్చిశౌరంబుగారులు సత్క । లాసకులు వి
బుధులు సర్వజ్ఞశాస్త్రులు । పూర్ణయశులు
వెలసి పెక్కండ్రు ద్విజరాజు । లైరుర్వి.

తే. వారి గోపలఁ బెక్కండ్రు । పరుసఁ జనిన
యవల నచ్యుతరామశా । స్త్ర్యగ్రజుండు
ప్రతిభమీరెను నచ్యుత । రామునకును
నీడు జోడని జను లెన్న । నింపు మిగిలి.

సీ. అతఁడు తర్కంబును । వ్యాకరణంబును,
వేదాంతమును గోలె । విద్య లెల్ల
నధ్యయనము చేసి । యధికుఁడై సత్కీర్తిలక్ష్మిరు,
నందహాల్యబాయి । యనెడి రాజ్ఞి
యాస్థానమునయందు । నతి గౌరవము నొంది,
బాగారుపల్లికి । బహుమతిఁ గొని

కాకతీశ్వరుపీటఁ । గడుగౌరవము గాంచి,
కాపురం బుండెన । కర్ణటకమాను
తే. ప్రబలి కెం దొంబదివర్షము । లపరతనపాఠ
ములు సెలంగంగ శిష్యులు । పలువు రెపుడుఁ
నన్ను సేవింప యాచకి । తతులఁ బోసపె
చనియెఁ దైవమ్ము మెల్లరు । సన్నుతింప.
తే. వీనికిం గృష్ణశాస్త్రియు । విశ్వనాథ
శాస్త్రియును రామశాస్త్రి ల । క్ష్మయ్యశాస్త్రి
యనెడునలువురు పుత్రులు । నెనగి రుర్వి
నాల్గుశాస్త్రంబు లరసి చదు । వ్రుతులు నెలుప.
సీ. ఆకృష్ణశాస్త్రి శా । యమ్మను బౌత్రియై,
వేంకటకృష్ణాఖ్యు । వెలయఁ గాంచె
విశ్వనాథము జగ । ద్విశ్రుతాత్ముఁడై,
వేంకటకృష్ణ నా । మఖ్యుఁ గనియె
శ్రీరామశాస్త్రి కా । శీక్షేత్రమునునుండి,
బ్రహ్మవిద్యాగురుఁడై । ప్రతిభఁ గాంచె
లక్ష్మణశాస్త్రి శ్రీ । లక్ష్మిశాగ్రీముఁ గొల్చి,
పరమపదం బందెఁ । బండితుఁడయి
తే. అందు శ్రీరామశాస్త్రి దా । హనుమకొండ
నుండి పద్మాక్షి పత్యక్షు । మోదఁ గలిగి
నెలయు నెలయును సప్తాహ । ములు పొనర్చి
వేనవేల్విప్రులకు నన్న । పానము లిడె.
తే. కృష్ణశాస్త్రికి భార్యయై । కీర్తి గాంచి
మించుశాయమ్మ గుణముల । నెంచి పొగడ
ధరణితలమున నేరికిం । దరము గాదు
నలువ రైనను వేనోళ్ల । నిలువ రైన.

తే. గాయమకుఁ గృష్ణశాస్త్రికి । సత్కుమారుఁ
డైన వేంకటకృష్ణశా । స్త్రిప్రఖ్యాయి గను
శాస్త్రజన్యమహాజ్ఞాన । శక్తిఁ దనరి
జగతిఁ జెలఁగినకల్పవృ । క్షంబు గాఁగ.

క. అతనికిఁ బాపమ్మాయను సతికిఁ గలిగిరి నరసింహకృష్ణయాఖ్యులు । తమ్ములరాఘవన్
సితికంఠసనిసా మేరుస, సతులగుకొండనరసమ్యసమ్య । తాత్మజ వర్గౌతన్.

క. దేవబ్రాహ్మణాతిథి సని. సేవమునఁ గరిగి యూరెను సమ్రీతిన్
జేవలిలిరి లేక దానము, లేవేళ నయముఁ జేయ । నెల్లరఁ బొప్పున్.

వ. ఆవేంకటకృష్ణశాస్త్రియును.

చ. చెరువు లొనర్చి పుత్రియులు । చెన్నుగఁ దాగఁ గ్రిసెగొట్టుకల్
పరువడి నాటు సిలులను । శాప్రలసుతులు దక్షిణ్వ దేవతా
వరభవనంబులుగన్ సిలిపి । బ్రాహ్మణనస్తుజలు దేవపూజలున్
నిరతముఁ జేసె శేషగిరి । నెక్కొనఁ జెసె మహాబతవేఁగిరా.

ఆ. కాశి కేగి యచట । ఘను డైనయతుకులకు
సతిథిపూజ చేసి । యతిఁడు వేం
కొలఁది మొసఁగి తృప్తిఁ । గానె సెుగా నన్ను
దాన మిడియె జనులు । దన్నుఁ బొగడ.

క. అలఘుఁడు వేంకటకృష్ణుఁడు,సలక్షేత్రమునందు పాలిఁ । సవవిరాదినమం
దిలవిడిచి స్వర్గధామము, కింసమ్మతినొందఁ గోరి । విశ్రుతుఁ డగుచున్.

క. ఆవేంకటకృష్ణాఖ్యున, కవసుధాతలమునందు । సిద్ధఫలంబై
తా వేంకటనరసింహుఁడు,త్రిపలయాంబుడ్డుబుత్రి । శేఖరుఁ డగుచున్.

తే. ఒననమును బొంది నీశ్వరా । షాఢశుక్ల
పంచమీభానువారము । సరట నారి
సింహనామముఁ డిల్లింద నాఁ । జెలఁగుగ్రామ
వరమునం జతుర్వేదుల । వారియింట.

సీ. పదియాఱువర్షముల్ । దాఁక బహువజ్రకు వి,
ద్యాభ్యాస మొనరించి । యధికుఁ డగుచుఁ
బదియునేడవ యేఁట । జనివి యుచిత న్యాయ
వాదిపదంబునఁ । బ్రబలఁ గాంచి
పంచత్రింశద్వర్షముల్ । పరఁగి తత్పదమున,
మించినవిత్తమా । ర్జించి మించి
సుకృతుఁడై జగమందు । శోభించి యున్నను,
శ్లాఘ్యుఁడై కీర్తిఁ । జెంది యగుచు

తే. సకల మహనీయ గ్రామాను । జనములను
రామపట్టిలసంస్థాన । మునకె నాఁడు
బాదలునలువదిగ్రామముల్ । పొందె నతఁడె
నధికుఁ డగుచుఁ దాను ప్రభుఁ । డై యలరెను.

ఉ. ఆతఁడు మాఱియేఁట నల । రారుచు నాలయ మొప్పఁ జేసి త
ద్భక్తికి శాశ్వతంబుగను । దానము లొసఁగి జగద్ధితంబు గా
నాతత వైభవంబున మ । హోత్సవ కేళి సమస్త పర్వ బులన్
ప్రీతి నొనర్చుచుండి యతఁ । డొంచె జనంబు లుత్సహింపఁగన్.

ఆ. మఱియు మాఱియేఁట । మామిడి తోఁటను
బెట్టి పండ్ల శాలఁ । గట్టి జనులు
సుఖితిఁ బ్రత్యుఁ డిమ్మెయి । జేసి వల్లె వేసెట
కృష్ణశాస్త్రిసుతుఁడు । నిత్యశ్రీహితుండు.

ఆ. రామసాగరంబు । నా మనోహర మైన
చెఱువు త్రవ్వఁ జేసెఁ । జెమ్మి మీఱ
ధనము వెచ్చపెట్టి । పొనగోనుగ్రామము
నందు నెల్లవారి । కనుకూలముగ.

సీ. భద్రాచలమునందుఁ । బరఁగుఁ బయిడిశ్రీపంట,
వేంకటరమణాఖ్య । విప్రవర్యుఁ

దూర్వసేతస్కుఁ డై యుండియుఁ దనకు వృ,
ద్ధత్వంబునన్ వృత్తి దారసింహ
వమ్మహాత్ముఁడు తన వైనసాత్రముఁ బ్రోవఁ,
దగువాఁ డెవఁ డని తగ నెఱింగి
హనుమకొండపురంబు నందు వేంకటకృష్ణ,
నరసింహనాముఁడు పరఁగుననుచు

తే. మనమునఁ దెంచి మరణము సనము వ్రాసి
వైవసంకల్ప మిది యని దాసమీఁద
చేతివ్రాలుచేసి తనసుతు మారెని కిచ్చి
పరమపద మందె రమణయ్య బ్రహ్మచారి.

శా. ఆవార్తన్ విని తుంతు స్వరిసు రారాయుఃసీరుఁడు స
ద్భావన్ జేయుచు దత్తస్త బాలకుఁడై తొంబాటనుఁ జెప్పియెం
తే వాసిం దగ నాక్కవేలకుండై నేర్చు నాదాయమున్
రావిండెందెద లక్ష్మణసుతుని పుత్రమున్ బ్రోవఁగన్.

తే. కాళయు నన్నగర్త్రి నిమ్మగన నాఁడు
డయిదువే లిచ్చి బ్రహ్మణ్యు లనెన్న
వర్గముకు సుబ్రహ్మణ్యు నందనుని
చేతఁ జయనంబు నియిచెఁ గన్నమీఱ.

సీ. ప్రస్తరంబునన్ నవ రాత్రియుక్ తీరుదా,
నవరాత్రిను లు దేవిఁ దవిలి కొలుచు
స్నానసంధ్యాద్యన ష్ఠానంబు లొప్పఁగా,
వానిజోఁ బుట్టిన సైనికుఁ గాను
భక్తి రామాయణ పారాయణము చెప్ప,
డారామభక్తుని కైన విద్య
మాతాపితృభక్తి మానకుండఁగ బుద్ధి,
యాతని కగ్గలం బట్టిద యగుఁ

తే. వెక్కు బ్రహ్మప్రతిష్ఠలు పేర్మిఁ జేసి
కోటలును నూతులును వెక్కు తోఁటలందు
నిలిపి నిలుపుచు నుండెడి నా నిర్మలయశుఁ
డయిన వరలక్ష్మినందనుం డనుదినంబు.

శా. కాశీక్షేత్రమునుండి లింగములను వే తెప్పించి భద్రాచలా
ధీశుం గొల్చుచు సత్రదేశమునను నెంతే నైథవా సర్వజా
గా శర్వున్ సకలేశ్వరున్ సకలలింగస్తుత్యు నిత్యుం బ్రతి
ష్ఠా శాస్త్రంబున నిల్పి కొల్చె నతఁడు ప్రాంతంబు నం దాత్మఁ బ్రైన్.

తే. అంబ మధురమాంబ యనుభాగ్య లిర్వురకు
నిరతసేవ నొసఁకు నెరపుచుండుఁ
బరఁగు తుంగతుర్తి సరసింహరాయఁ డిం
పలరుఁ గాక వసుధ నధికుఁ డగుచు.

వ. అట్టి శ్రీతుంగతుర్తి సరసింహారాయనికి కృపయమునను రాజ్యవృద్ధిగా నాశీర్వదించి శ్రీభద్రాచలరామచంద్రార్పణంబుగా నామొనర్పం బూనిన శ్రీభద్రాచలరామచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథావిధానం బెట్టి దనిన.

—§ రామకథాప్రారంభము. §—

శా. శ్రీమన్నైమిశనామకాననమునం జెన్నారు మౌనీశ్వరుల్
ప్రేమన్ సూతుని సత్సమేతుని జగద్విఖ్యాతునిం జూచి యో
భూమిన్ భద్రగిరీంద్రమందు రఘురాముం డొప్పి భక్తాళికిన్
క్షేమం బిచ్చుచు నుండెఁ జెప్పురితి సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పుమా.

వ. అనిన సత్కథకుం డిట్లని చెప్పం దొడంగె.

మ. సరయూతీరమునందుఁ గోసలమునా సంతోషమునం గూర్చుచున్
బరఁగున్ దేశము పెద్దదై ధనములన్ ధాన్యంబులన్ నిండి యం
దిరవొందున్ నగరం బయోధ్య యన నందే లోకవిఖ్యాతమై
నిరయున్ మానవనాథుఁ డైనమనువే నిర్మించె మున్ దానినిన్.

వ. ఏతాదృశప్రమాణాభాసమహిమాతిశయవిశాలంబై భూతలంబున వి
ఖ్యాతిం గాంచినసాకేతంబున కధినేతలై యిక్ష్వాకువంశసంభూతులై
వైవస్వతుండు, ఇక్ష్వాకుండు, పృథువు, మరుత్తు, సంబరీషుండు, కకు
త్స్థుండు, పృథువు, యువనాశ్వుండు, మాంధాత, పురుకుత్సుండు,
ననరణ్యుండు, హరిశ్చంద్రుండు, సగరుండు, అంశుమంతుండు, దిలీ
పుండు, భగీరథుండు, సహస్రాక్షుండు. రఘుమహారాజు, అజుండు, లోకనగురాజ
న్యులనన్యసాధారణవైభవంబున బాలించి వసుధకు రాజులు చక్రవ
ర్తులైరి వారల యనంతరంబునఁ ద్రేతాయుగాంతంబునఁ బ్రసిద్ధి.

చ. దశహరిదంతరాజులకు । దర్పకమూర్తి వరాలంకారుండై
బరఁగుచు తిథి కాముఁడు స । మస్త జనస్తుతి సుప్రశస్తుఁడై
గ్వారశిమునకుఁ బరఁగి । వెలుగుత సాకుపదాంఘ్రిరాజముల్
దశరథనామమున్ వెలసి వసు । ధన్యుఁడు సాహితీధుర్యరాముఁడై.

క. ఆయోధ్యయ కధిపతి యగు । నాయుజసముద్రహనాస్త్రు । కపిలక్షలసతీ
నాయకులు కౌసల్యయుఁ గైకయును సుమిత్రయుననఁగ । గృహిణులు పొగడన్

చ. అతులితసుప్రభావము మ । హాత్మ్యమునం గరిమయు ధర్మవేత్తయౌ
నతఁడు కులంబు వృద్ధికిని । గాను కుమారులు లేమి వారికై
కుతిలపడన్ వసిష్ఠముని । గారె ద్విజులు చెప్ప దం
చితగతి జన్నముం దొడఁగి । చేసిరి పుత్త్రకామేష్టి ముఖ్యరీతిగుసన్.

ఆ. అంత మంత్రిపూత । హుతవహజ్వాలంబునఁ
దగిలి తేజ కలిగి । దశరథుండు
పుత్రకారణమునఁ । బుత్రకామేష్టినిఁ
జేసి వేల్చె నగ్నిఁ । జెన్నుమీఱ.

మ. అటుపిమ్మట యజమానుఁ డగ్నివలనన్ । బ్రాగ్దివ్యపాత్రాన్నముల్
స్ఫుటతేజంబుగ నగ్ని వెలుగు మహా । ద్భుతంబు చూపట్టి య
చ్చపు ... గని పాయసం బిడి మహీ । నాథుండు హర్షమ్ము సం
కటముల్ వాపి ప్రసాదంబుగ వేల్పు గూర్చి నీకెంతయున్.

వ. అని మొఱఁగుటయును.

సీ. అపుడు మహీనాథుఁ డమృతోపమానంబు,
పుత్రప్రదంబు పవిత్రమైన
పాయసాన్నంబున సగముఁ బాలు కౌసల్యరాణి,
కొసఁగెను నానంద మొదవ
సామునోఁగల సగము దెలిపి దా సుమిత్ర,
కిచ్చె సగంబు మెచ్చి కొనఁగ
కడపటను కైకకిచ్చె మిగిలిన సగము,
బిలిసి సుమిత్రకు మరల నొసఁగె

తే. నిల్లు పాయసాన్నంబు సేవించి మొనసి నా
రాజును ప్రేమ నాదరంబు
తనుప్రమోదంబు బడసి సన్మానపాత్రమై
యాత్మ రాణ్మణి మూఁడె సపుడు.

తే. అతఁడు ... నియమము ... సారె నొదవ
తెలిసి పత్నిని మేలుఁ జదివె ...
గములు నాలుగు బుత్రకోటి ... పొంద
యశపు సుఖమునా బుత్రోదయమ్ము నొందె.

వ. అట్లు ... రాజును లోకవిద్రావణులై గర్భములు గలిగె వాని
వృత్తాంతము జెప్పెదనిన.

—§ రావణచరిత్రము §—

తే. ... విమానస్థపుత్రుఁడై యలరారు
... నకు విశ్రవసుఁడు ... లంజనించె
నతఁడు పుష్పోత్కటయును రాక యనఁగ మాలి
ని యనఁ మూఁడ్వుర నెలఁతల నెమ్మిఁ బడసె.

సీ. ... దుఁ బుష్పోత్కట ... నవతరించిరి సుతల్,
కడిమి రావణకుంభ కర్ణు లనఁగ

రాకకుం బుట్టిరి । తేకువ ఖరుఁడను,
కొందరు శూర్పణఖయను । కూఁతు రొకట
మాలిని కుదయించె । శీల విభీషణా,
ఖ్యాకుఁడు సుతుఁడు లో । కైకనుతుఁడు
ఆ రిలోకభగ్నుఁడై । రావణుఁడు మహా
సత్వపరాక్రమ । శాలి యయ్యెఁ

తే. కుంభకర్ణుండు మత్తుఁడు । క్రూరచిత్తుఁ
డుగ్రుఁ డాలంబునకుఁ ఖరుఁ । డుగ్రమూర్తి
బ్రహ్మవిద్వేషి ఖలుఁడు శూ । ర్పణఖ దుష్ట
మతి విభీషణుఁ డుత్తము । డానసుఁడు.

సీ. పంక్తికంఠుఁడు బ్రహ్మ । వలన వరము లంది,
విద్యాంధకారంబు । గప్పి కొనఁగ
ధనదుమీఁదికి దాడి । చని వాని నోడించి,
లంక వెడలఁ గొట్టి । శంక విడిచి
పుష్పకారూఢుఁడై । పోవుచు నీశ్వరు,
వెనుకన్న పుష్పకం । బును వారించి
యతుల రోషమ్ము నాధ్యుఁ । డై రాక్షసాధిప త్రిత,
పాత్రుఁడై పోవాంరెఁ । బ్రజ్ఞకలిమి

తే. వైశ్రవణుఁ డట్లు నిగ్రహఁ । బడియుఁ గినుక
దశవదను గాంచి గురుని నన । దవిలి యిట్లు
నర్చితిని గావున న్విమా । నమును గోలు
పోక నిన్నోర్చువాని చేఁ । గాంచు మనల.

వ. అని శపించి యక్షరాక్షసనివృత్తుండై గంధమాదనంబునకుం జనియె నంత రావణుండును,

శా. శంకాతంకవిహీనుఁడై ప్రబల ర । క్షస్సైన్యముల్ గొల్వ నా
లంకారాజ్యమునందుఁ బొందుపడి లీ । లావిభ్రమం బేర్పడన్

జంకక గొంకు నెఱుంగక కెల్లకడలఁ । శౌర్యంబునఁ మెట్టుచుఁ
లెంక ల్గాక గాని దేవదానవుల నే । లెఁ దుస్సహప్రక్రియఁ.

ఆ. వ్యోమచారి యగుచుఁ । గామరూపంబున
నెల్లవారిసిరుల । నెగిచి దోచి
ప్రబలి లోకములను । రవణింపఁ జేయుట
రావణుం డనంగఁ । గ్రాలె నతఁడు.

వ. ఇట్లు దశగ్రీవుండు దేవదానవాద్యఖిలలోకభయంకరుండై గాఁడు మిగిలి యుండె నయ్యవసరంబున దేవర్షులు, బ్రహ్మర్షులు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, నింద్రాదిబృందారకబృందంబులుం గూడి హవ్యవాహనుం బురస్కరించుకొని వైకుంఠంబునకుఁ జని రదియును.

—§ విష్ణులోకవర్ణనము §—

మ. హరిసేవార్థసమాగతాంబుజముఖదే । వాంగనాసంభోగసం
భరితంబై హరిచందనాద్యుపవన । వ్రాతావృతంబై సుధా
పరిశుద్ధోన్నతసౌధచంద్రనిలయ । ప్రాంచత్ప్రభాదీప్తమై
సిరితో నొప్పి వికుంఠ మొప్పుఁ గలనే । శ్రీవార్ధి చెంగటంబునఁ.

ఉ. అందఱు నూర్ధ్వపుండ్రధరు । లందఱు చామనచాయమేనివా
రందఱు శంఖచక్రధరు । లందఱు పన్నగవైరి నెక్కువా
రందఱు నల్లఁగన్నదొర । లందఱు నాలుగుచేతు లున్నవా
రందఱు సర్వలోకపతు । లందఱు వైష్ణవమూర్తు లప్పురిఁ.

శా. ఏతాదృగ్విధభాగ్యవైభవములఁ । వీక్షింపఁగా నొప్పి వి
ఖ్యాతిం గాంచినదానిఁ గాంచి మదిలోఁ । గౌతూహలం బంది య
ప్పూతాత్ముల్ కడుభక్తి మ్రొక్కుచును ద । త్పూర్వస్వాధమధ్యంబునఁ
జేతఃప్రీతి ఘటించువిష్ణునగరి । వీక్షించి రత్యద్భుతిఁ.

క. వరహారమధ్యమందుం, దరళముపలెన్సప్రకాశ । తం త్రిజగంబుల్
పరఁగించుచు నధికయశో, భరితంబై వెలుఁగుచుండె ప్రాసాదమటఁ,

వ. ఇట్లు మహావైభవంబునం బొదలు వైకుంఠప్రాసాదరాజంబు లోచన గోచరం బగుటయు వారందఱు దానందకందళితహృదయారవిందులై ద్వారపాలకుల [illegible] తమరాక యెఱింగించి లోనికిం జని వైకుంఠమున [illegible] బొడఁగాంచి సేవించి శరణంబు వేఁడి [illegible] దేవుం డాదేవ దేవునిం గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె.

మ. అనఘా [illegible] సర్వమోహము [illegible] । రావణాఖ్యుఁడు రాక్షస ప్రవరుం డనుపమ [illegible] । [illegible] నేఁ [illegible] । [illegible] భువనంబుల్ పదునాలుగు [illegible] । [illegible] మొక్కుచున్నాడఁ గా.

శా. పాలింపం జాలిన నీవు [illegible] । నా! నీవె మాదిక్కు [illegible] పాలు [illegible] భారంబు నీమీఁద నే [illegible] । [illegible] నీ వేళం [illegible] । [illegible] రక్షింపవే.

వ. అనిన నారాయణుండు వారి [illegible] నేను రాముఁడనై కౌసల్యా [illegible] యందు [illegible] లక్ష్మణ [illegible] సుమిత్రయందును [illegible] పుత్రులుగా [illegible] వానర [illegible] రావణుని [illegible] యని చెప్పి వారి [illegible] దాను దశరథుని [illegible] ముని [illegible] బునఁ బుత్రకామేష్టి [illegible].

— § [illegible] వేదవతీ [illegible] §—

క. అ [illegible] లోకము, [illegible] స్యుఁ । దతిఘోరతనుం [illegible] కనుఁగొనఁ [illegible] । [illegible] మూర్ఖముగాఁ గన్.

ఉ. రావణుఁ [illegible] కాలమున । రాజస [illegible] సేయు [illegible] వసుధాస్థలంబున సు । మాపచయాం బొనరించు వేళ [illegible]

స్వర్ణవసుధాత్రి మోప్పసిడి । గా ప్రబలవచ్చెను మేనికాంతి నల్
క్రేవలఁ గ్రమ్మ భాళిక । పోఁగ వచ్చెను బాలలోఁ బలెన్.

క. వేదవతియు నదినామము, నాదేవతదక్కు నెల్ల । మోయఁగఁబల్కెన్
శ్రీదేవి సీతామె సీతా, పాదముల యమ్యో నవలఁ । బోనం బోవన్.

తే. చాగ గని వి ... యు ... । ... తృష్ణ ...
గ్రుచ్చి క ... గిటఁ ... । కొ ... రెఁ మిస్స
నేలపైఁ బుచ్చి దీసిన । నేను ... చి
పెట్టి ... దేవ ... । ... మిగా.

వ. దానికి ప్రహస్తాదిను ప్రేరే ... బు ... కి ... ది కాళరాత్రి దీని
నిం ... కాపురంబుఁ ... జేయుట ... కర్తవ్యం బని రావణుం డంగీక
రింపఁ జేసె యుక్తి ... దాని సముద్రంబునఁ బాఱ
... చి రమ్మ ... యు ... రాలయు ... బడి క్రమక్రమం
బున భూగర్భ ... స్పృ ... న్నా ... మిథిలాపురంబునకుం
జేరి వచ్చె ... ఁడగు జనకుండు పుత్రకామేష్టిం
జేయ నెంచి పుణ్యపరిసర ... య ... ప్రదేశంబు నాగలిం గట్టి
దున్నించుచుండె ... నప్పుడొక నామ ... నా నేఁటికిఁ జనకుం డగు
లకొనిన దానిఁ ... చి ... మైనసాదు దివ్యమంగళవిగ్రహం
బగుమాని దేవత కిన్యకాక్ష ... బాహుసూచన జనకుఁ డానందించుచు
నయ్యర్భకం దనసందివిగా స్వీకరించి పెంచుచుండె నంత నక్కడ
సాకేతనగరంబున.

—§ శ్రీరామాదుల జననము. §—

సీ. తదనంతరంబునఁ । ... మాసముల్,
చనినమీఁదట నైన । చైత్రమం దు
ధవళపక్షంబునఁ । నెరుసనమిఁ ...,
భానువారంబునఁ । బట్టపగట

స్వర్ణవసజాక్షి మేల్పసిడి । సాగ్రబలివచ్చెను మేనికాంతి నల్
క్రేవలఁ గ్రమ్మ బాలికిన । రాగ నవ్వెను బాలలోపలన్.

క. వేదపఠియుం దనామము, భూదేవతదిక్కు లెల్ల । మ్రోయఁగఁ బల్కన్
శ్రీదేవి యామె సీతా, భూదేవి యయ్యె నవలఁ । బోవం బోవన్.

తే. దానిఁ గని విస్మయంబున । నత్యవిభుఁడు
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి యంత । కొమరితేఁ మిన్న
నేలపైఁ బుట్టు దీనిని । నేను గాంచి
పెంచియాడెద నను పల్కెఁ । గౌతుకము మిగుల.

వ. దానికి బ్రహ్మాదిమునిశ్రేష్ఠు లంబరంబున నది కాళరాత్రి దీని నీలంకాపురంబునకు నడిపించుట కుపాయం బని రావణు నంగీకరింపఁ జేసి యొక్కమాజనమున బెట్టి దాని సముద్రంబునఁ బాఱ వైచి రమ్మనఁ బెట్టెయు నన్నెకరాలయార నారంబడి క్రమక్రమంబున భూగర్భంబున జొచ్చి తెన్నాళ్లకు మిథిలాపురంబునకుం జేర వచ్చె నట్టి జనకుండు పుత్రకామేష్టిం జేయ నెంచి పురిపరిసరంబున యజ్ఞప్రదేశంబు నాగలిం గట్టి దున్నించుచుండె నప్పుడొక నామూజనంబు నాఁగేటికఱ్ఱునకుం దగులుకొనినం దానిఁ దెంచి చూచునంత నందు దివ్యమంగళవిగ్రహం బగు మహాలక్ష్మీదేవత కన్యకాకృతిం బొడసూపిన జనకుఁ డానందించుచు నయ్యోదిరం దననందినిగా స్వీకరించి పెంచుచుండె నంత నక్కడ సాకేతనగరంబున.

—శ్రీరాముల జననము.—

సీ. తదనంతరంబునఁ । బదిరెండుమాసముల్,
చనినమీఁదట నైన । చైత్రమునకు
ధవళపక్షంబునఁ । దనరునవమినాఁట,
భానువారంబునఁ । బట్టపగటు

నదితిదైవత్యమై యలరుఋక్షమునందు,
గ్రహపంచకం బుచ్చగతుల మెలఁగ
గురుఁడు చంద్రునితోడఁ గూడి పొడ్వొందంగ,
లలి నొప్పుఁగర్కట లగ్నమందుఁ

తే. గనియెఁ గౌసల్య పుత్రునై క్ష్వాకవర్ధ
నుని జగన్నాథు సర్వస న్నుతసులక్ష
ణాంచితుని సర్వలోకవం ద్యాంఘ్రియుగళుఁ
గమలనాభునియర్భ కముగఁ జేసి.

తే. కలిగెఁ బుష్యర్క్ష మీనల గ్నంబునందు
ఘనుఁడు భరతుఁడు కైకేయి కనకుఁ డవల
నొప్పట రవి చేర నాశ్లేష బుధమందుఁ
గనియె లక్ష్మణశత్రుఘ్ను లను సుమిత్ర.

చ. నలువురు రాజపుత్రు లటు నన్యరుచిం బ్రభవింపఁగా జనా
కుల మగునయ్యయోధ్యఁ గని గోరిక లీరిక లెత్త నుత్సవం
బులు విలసిల్లె నప్పుడియుఁ బ్రాహ్మణులు వేయినయంత నవ్వసి
ష్ఠులు పరమప్రియంబునను శోభిలఁ జేసిరి నామకర్మముల్.

వ. ఆరాజపుత్రులు దినదినప్రవర్ధమానులై చౌలోపనయనాదిసంస్కా
రంబులం దనరి.

తే. వైదికాచారనిరతులై వేదమందు
వరధనుర్వేదమందును బండితు లయి
తల్లిదండ్రులశుశ్రూషఁ దగిలి చేయు
చును దలిర్చిరి జగమెల్ల వినుతిఁ జేయ.

—శ్రీ రామలక్ష్మణులు కౌశికునివెంట నరుగుట. శ్రీ—

సీ. అపుడు మహాతేజుఁ డైన విశ్వామిత్రుఁ,
డరుదెంచె నచటికి నభ్యాగతుఁ డయి

దశరథుండును వాని । దపుడు దవ్వులఁ గని,
యెదురు నేగి తోడ్తెచ్చి । ముదముతోడ
నర్ఘ్యపాద్యాదుల । నర్చించి నాజన్మ,
మిపుడు సఫల మయ్యె । నేను సుకృతి
నేకారణం బగు । నిటకు మీరాకను,
వచియించి నను బ్రోవ । వలయు మీరె

ఆ. మాకు దైవ మరయ । లోకైకనుతశోభన
దీప్తితం బెఱింగి । దో నొసర్చ
నున్నవాఁడ ననిన । నుర్వీశ్వరునిఁ గాంచి
కౌశికుండు పలికెఁ । గౌతుకమున.

క. జన్నంబొక్కఁడు సేయఁగ, నున్నంతన వచ్చి దైత్యు లుద్వృత్తిమెయిన్
నన్నడఁచి పుత్తు రందుల, కు న్నీనందనుఁ బ్రాపుఁ । గొనవత్తు నిటన్.

సీ. అనుచుఁ గౌశికుఁ డన్న । రా నరపాలుఁడు వేఁడి,
తన్వ్రతానుమతిసుఁ । డకుల రాము
లక్ష్మణులం గాని । లలిఁ జను దధ్వమ,
ధ్యమున మహావిద్య । లన్నియుఁ గృప
నుపదేశ మొనరించె । నొగి రాముఁ డప్పుడు,
కంఠముఁ దునిసి తాటక । కనువధించి
మఱి సుబాహునిఁ ద్రుంచి । మారీచుఁ ద్రోలి ని,
రంతరాయమ్ముగ । యజ్ఞ మరసి

తే. సానుజుఁడు రాముఁ డంతన । మ్మునిని వెంట
మిథిల కరుదెంచుచును దారి । మిసిమిఁ దొరఁగి
గండశిల యయి పడి యున్న । గౌతమసతి
రమణిఁగాఁ జేసె నిజపాద । రజమువలన.

వ. అయ్యవసరంబున విశ్వామిత్రుండు దశరథపుత్త్రుం గాంచి యిట్లనియె.

చ. జనవర ! యింతకూరమున । సర్వజగజ్జనవర్ణనీయ మై
చను మిథిలాపురం బచట । సన్మునిసంఘసమంచితాత్ముఁడై
జనకుఁడు నాఁగ నొ డతఁడు । సత్పురబాధితుఁడై సనం బాకం
డొనరుప నెంచి క్షేత్రతలము । నొయ్యన దున్నుచునుండె నాఁగటన్.

—§ సీ తా భి వ ర్ణ న ము. §—

తే. దున్నుచున్నప్పు నాగేటి । తుదను గన్నె
మిన్న యొక్కతె పొడమె నా । మెను దనూజ
గా గ్రహించెను జనకుఁ డ । క్కమలపాణి
కిని స్వయంవర మిప్పుడు । దనరు చుండె.

క. పెట్టనితొడవై జవ్వన, మట్టు శరీరంబునందు । నలుముకొనం గా
నట్టిపసమెఱుఁగుదేఱఁగున, విట్టియొడం జెలియదొచు । నెల్లరకరయన్.

సీ. ఇందుబింబమునందుఁ । గందు చేసినరట్టు,
మించుటద్దముల మా । యించు తప్పు
బంగరునకుఁ దావి । పరఁగింపనిలోటు, నంత,
కెంపున మధురింబు । కెపువెలితి
జక్కవకవ విప్ప । నెక్కొనునేరంబు,
గలువలసిళ్ళలోఁ । గలుపుటవ్వ
పూపుదండల వాఁడి । పోఁ జేయు లోపంబు,
చివ్వరుల ముదిరించుఁ । జిన్నతనము
తే. కడఁగి పోఁగొట్టుకొనఁ బోలుఁ । గంజభవుఁడు
దాని మోమును జెక్కిళ్లఁ । దనరుమేను
మోవి చన్గవ కన్గవ । పొసఁగుఁగరము
లును బదంబులు రచియించి । వనధి కాంచి.

క. పున్నమచందురుఁ డెగు నా, నిన్నియ నెమ్మోము బొట్టు । కందగునగవన్
వెన్నెలలు గాయు నెల్లర, కన్నుఁగలువలను విచ్చు । కడుసిరి నలరున్.

తే. జానుగుల శ్రీ పీఠుండుల దా నడుమున
శా నుదుట గార పాక్కటి లోన బొట్టు
ఘ్రాణమున నొత్తు కేల దీర్ఘంబు నోప
రమణి బుధు లెంతు రక్షర బ్రహ్మ మనుచు.

తే. నడుము మాయ కేదారము నాభి కుచయు
గంబు శ్రీగిరి కూర్మము కాళ్ల మీఁదు
మోవి మధురాంక మని కాంచి పుష్పఁబోడిఁ
దైర్థికులు తలంచెదరు క్షేత్రచయ మనుచు.

క. గిల్లినఁ బాల్గారెడుమే, న్పల్లవములతీరుఁ గేరు పదములు గలయా
హల్లకపాణిఁ బొగడ వా, గ్వల్లభునకు నైనఁ దరము గాదు నిజంబే.

క. మన మందుఁ బ్రీతిమేలియు, వనజానన నిన్నుఁ జూచి వరియించునన న్
విని రామచంద్రుఁ డట్లగు, నని కౌశికు వెంట నంటి యరిగె మిథిలకున్.

ఉ. పంకజనాభుఁ డంతఁ దన పత్త్రసముం గన నా విదేహరా
జంకిలి లేక పూజ లిడ నందు వసించియు సీత పెండ్లికై
యుంకువ నైనయీశ్వరు నుగ్రధనుస్సును వేగ రెత్తరా
కంకెకు నైనదానిఁ గను నంతటిలో విఱిచెన్ సభాస్థలిన్.

— శ్రీ సీతాకళ్యాణము. —

శా. రారాజుల్ వినుతించుచుండ శుభతూర్యంబుల్ చెలంగన్ విదే
హారాధ్యేశుఁడు కాళ్లులం గడిగి కన్యాదానముం జేయఁగా
శ్రీరాముఁడు పరిగ్రహించి శుభదృష్టిం బెండ్లియాడె న్నరా
కారోపేత మహోర్విజాత సుగుణో ద్యుస్మిత సీతం దగన్.

వ. అహల్యానందనుం డగు శతానందుండు దనకుఁ బురోహితుండై యుండ జనకుం డంతకు మున్న నిజసమాహ్వానంబున వచ్చియున్న భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకు భ్రాతృపుత్రిక లగుమాండవి, యూర్మిళ, శ్రుతకీర్తియనుకన్యల నిచ్చి వివాహంబు గావించి సపుత్రకుం డగు

పంక్తిరథుఁడు సంపిపుచ్చుటయు నతండును సకలపరివారపరివృతుండై మహోత్సాహంబున నయోధ్యకుం జని.

సీ. పదపడి సామ్రాజ్య పట్టంబు నక్కయుఁ,
దగురామునకుఁ గట్ట నవనినేత
దలపోయుటయుఁ గాంచి కలితకుబ్జ మంధరా,
బుద్ధిఁ జెప్పఁ గైకేయి దుర్బుద్ధి దలఁచి
తనవరద్వయము రా మునివనవాసంబు,
భరతుఁడు ధరయేలు పోరయుఁ గాఁగ
నడిగిన నొడయండు నపహసేము గామి
నడలు చూపంగ రాముఁ డది యెఱింగి

—♦ శ్రీరాముని వనవాసము. ♦—

తే. తాపసాకృతిఁ దాల్చి తా దమ్ముఁడు సతియుఁ
దోడ రా రాజ్యసౌఖ్యముల్ ద్రోచి వైచి
కాఱుటడవులు దిరుగంగఁ గదలి పోయె
లీలఁ బితృవాక్యపాలనా శీలుఁ డగుచు.

క. పదునాల్గేండ్లు కానల
పదముల విహరింపఁ బ్రభుతఁ బాసినరాముం
డదె యిదె యనుచుం ...
నది దాఁటి గుహుఁడు దోడై నడపంగ భక్తిన్.

వ. అనంతరంబ దశరథుండును బుత్రవియోగదుఃఖంబునం దురపిల్లి కాలధర్మంబు నొందె నంత నది విని మాతులనగరంబునుండి భరతుండయోధ్యకు నరుదెంచి పితృకార్యంబు నిర్వర్తించి దుఃఖించుచుఁ గన్నతల్లిం జూచి కటకటంబడి యిట్లనియె.

చ. అకట ధనాశఁ జేసి యిటు లారడిగా హృదయేశుఁ జేసి మా
మక మగువాశ మెల్లఁ జెడు మార్గమునం బడఁ ద్రోసి నాదుమ
స్తకమునయుం దకీర్తి నిల నల్పి నృశంసము లాచరించితే
సుకృతవిహీనురాల! యెది చూచెదు నీదగుఁగోర్కి చూడుమా.

వ. అని పెద్దయుం బొద్దు పలవించి భరతుం డెల్లవారికడం దనసుచారిత్రంబు వెల్లడించి యపుడు రామానయకాంక్షం జేసి వసిష్ఠవామదేవాదులం గూడి పౌరజానపదు లెల్లరుం దమ్మంటినడువ శత్రుఘ్నసహితుండై తల్లులం బురస్కరించుకొని చిత్రకూటాచలంబునకుం జని రామచంద్రుం గాంచి యనేకవిధంబులం బ్రార్థించిన నతండును బితృవాక్యపాలనాయత్తచిత్తుండై రాజ్యపాలనమ్మున కొడంబడక ప్రతికూలోత్తరం బిడిన భరతుం డతనిచేం బ్రత్యాఖ్యాతుండై వానిపాదుకలు గొని నందిగ్రామంబునకుం జని పూజించుచు రాజ్యభారం బంతయు పాదుకలపయి నిడి ప్రజాపాలనంబు గావించుచుండె నిట రామచంద్రుండును దా నట యున్నఁ బౌరజానపదులు మగుడ మగిడింప వత్తు రని కొంచక శంకించి చిత్రకూటంబు వాసి దాని కాగ్నేయదిగ్భాగంబున నున్న యత్రిమున్యాశ్రమంబునకు మునిగణసమేతుండై చనియె నప్పు డం దా వృద్ధమునిచంద్రుండు రామచంద్రునిం జూచి యిట్లనియె.

—* అనసూయాత్రిప్రభావము. *—

ఉ. అత్రి యనంగఁ బేర్వడిన । యత్రిమహాముని వేనవేల్ సమల్
ధాత్రిఁ దపం బొనర్చి విధి । ధ్రువకరాభినుతప్రచారుఁడై
పాత్రతఁ గాంచె నాతఁడు త । పస్విజనంబుల కెల్ల మేటి లో
కత్రితయంబునందు నఘ । కృత్ప్రథ నందినవాఁడు చూడఁగన్.

క. అతనికి జాయామణియై, క్షితిపై ననసూయ యనెడు । చెల్వ చెలంగున్
సతులకు మేల్బంతి మహా, వ్రతనిష్ఠన్ జీవితంబు । వఱలఁగఁ జేయున్.

సీ. పదియు నాలుగువేల । వర్షము లనసూయ,
మనువ్రతం బొనరించి । కొసయెఁ జేరు
పదివర్షములు చినుకు । పడకున్నఁ బ్రజలను,
బ్రదికించె నదులను । బఱఁగఁ జేసి
బర్హిర్ముఖులు వేఁడఁ । బదిరాత్రు లొకరాత్రి,
గా నొనర్చెఁ బ్రభావ । కలిత యగుచు

ముగురమ్మలకు వండ । బొసఁగనియుక్కుతు,
స్కల నండి ప్టెను । నారదునకు

తే. మోస మొనరింపవచ్చిన । ముగురువేలు
పులను బుడుతలుగాఁ జేసి । పుత్రులనుచుఁ
బెంచెఁ దనయింటఁ జనఁబాలు । వేడ్క నొసఁగి
యమ్మహాతపస్విని యగు । నత్రిపత్ని.

క. ఇది యయ్యనసూయాపావన,
మదియాశ్రమమందు నత్రి । యనసూయయునుం
బొదలుదురు నీవు వారల
పదములు సేవింపఁ జనుము । భక్తి దలిర్పన్.

వ. అనిన నాఁగాత మని రామదేవుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుండై చని యత్రిమహామునికి ననసూయకును నమస్కరించుటయు వా రాశీర్వదించి పూజించి రంత ననసూయ సుగుణగణసముపేత యగుసీత నాదరించి నీకు నే నిదె వరం బొసంగెద నని సర్వమంగళాస్పద మగు గుంకుమంబును గొన్నియాభరణంబులు నొసంగి యివి యెప్పుడు నీకు శుభంబు లొసంగుచుండు ననిన జానకి వానిం గైకొని యె నత్రియు నారాత్రి వారిం దనయింటఁ బెట్టుకొని మఱునాఁ డరుణోదయంబున ధర్మభృతుఁడు లోనగుగొందఱు మునులం జత యిచ్చి యంపిపుచ్చుటయు వారును వారి వీడ్కొని తాపసశరణ్యం బగుదండకారణ్యంబు సొచ్చి యచ్చట మునులకు రక్షభయంబు వుచ్చి పోవుచుండ విరాధుం డనురాక్షసుండు ఘోరాకారంబునం బొడసూపి జానకిం బట్టి చంకం బెట్టుకొని పోవుచుండఁ గని రామలక్ష్మణులు రక్షోనాథు నతీక్ష్ణజవంబునఁ జావనేయుటయు వాఁడును జచ్చుచు జానకిం బెట్టి వా నెఱింగి నేను తుంబురుం డను గంధర్వుండను రంభానిమిత్తంబున ధనదుండు నన్నిట్లు శపించె

నాకు మీవలన శాపమోక్షం బయ్యె నిపుడ గంధర్వుండ నై మదీయలోకంబునకుం బోయెద మీ రిటకు సార్ధయోజనమున దక్షిణదిగ్భాగంబున నున్నశరభంగునాశ్రమంబునకుం బొం డాతండు మిమ్ముల నాదరించు నని ప్రాణంబులు విడిచి గంధర్వుండై రామలక్ష్మణుల కభివందనం బాచరించి చనియె నంత వారు నతండు చెప్పిన చొప్పున శరభంగునాశ్రమంబునకుం జని రతండు వారిం గని పూజించి యుచితసత్కారంబుల నాదరించి తా నగ్నిప్రవేశంబు చేసి తన్నాకంబున నుత్తమలోకంబులకు సిద్ధమించె. దాశరథు లనంతరంబ పంచాప్సరస్తీరంబుమీఁదుగా సుతీక్ష్ణాశ్రమంబునకుం బోయిన నతండు వారిం గుశ్చి మెత్తి కౌఁగిలించుకొని తమయింట విందులుగా నిల్పుకొనియె నప్పు డెల్లకడల నున్నమునివర్యు లట కరుదెంచి వారివారియాశ్రమంబులకు విచ్చేయు మని విన్నవించుటయు వారును వారివారియుటులకుం జని యొక్కొక్కదినం బుండి తత్తద్దేశంబులం గలదైత్యులం దునిమి మునులకానందం బాపాదించి మరల సుతీక్ష్ణాశ్రమంబునకుం జని కొన్నివారంబు లుండి యగస్త్యాశ్రమంబునకుం బోవువాఁడై విన్నవించిన రామునకు సుతీక్ష్ణుం డిట్లనియె.

—♦ అగస్త్యాశ్రమము. ♦—

సీ. కాలకేయసవాత ॥ కవచులకై సాగ,
            రము లెల్ల నాపోశ ॥ నముగఁ బట్టె
మేరుపుతో బన్ని ॥ మేఱమీఱినవింధ్య,
            గిరి నేలమట్టమై ॥ పోరఁగ నవమె
మునులకు నవమాన ॥ మొనరించునహుషునిఁ,
            గొండచిల్వగఁ జేసి ॥ కూలఁ ద్రోచె
జీవరాసులనెల్లఁ ॥ జీల్చి భక్షించెడు,
            వాతాపిని గ్రసించి ॥ వాడఁ ద్రేచె -

తే. దనకమండలు వొకమెత్తు । తా నొకెత్తు
గాఁగ నుత్తరదక్షిణ । భాగములను
నిలిచి భూమండలంబును । నిలువఁ బెట్టె
నట్టి తేజస్వి సామాన్యుఁ । డట్టె తలఁప.

క. నీ కతని దర్శనంబును, జేకొనఁ జేయుటకు బుద్ధి । సిద్ధించుట మే
ల్గాకుండదే గుమిచటికి, వాకొన యోజనములైదు । వనమార్గమగున్.

వ. అని సాష్టాంగంబుగా నయ్యాశ్రమంబు మార్గ మెఱింగించి యంపి
పుచ్చుటయు నతండు సజాయానుజుండై యగస్త్యభ్రాతృనాశ్రమంబు
దాఁటి యగస్త్యాశ్రమంబునకుం జని తమరాక వాని కెఱింగించి
తదనుమతంబున నుటజమ్ములోనికిం బోయి గోత్రనామంబు లుచ్చ
రించుచు నమస్కరించిన నతండు వారి నక్కునం జేర్చి యాదరించి
హావిశ్శేషంబు వెట్టి వానప్రస్థవిధంబునం బూజించి సైన్ణనిరా
సనంబు నకుంయతూణయుగంబు లొసగునవి యొసంగి కొన్నినాళ్లు
తనయింటం బెట్టుకొని వారియనుమతంబునం జేసి తనకు దక్షిణ
పశ్చిమంబుగా యోజనద్వయదూరంబున గోదావరీతీరంబునఁ బం
చవటికడఁ బర్ణశాలఁ గట్టుకొని యది యునికిపట్టుగాఁ గొంతకాలం
బుండుఁ డని యానతిచ్చుటయు నానృపకుమారులును ధర్మభృత్ప్రి
భృతులం గూడి వేడుకమెయిం గదలి పోవుచు గోదావరిం గాంచి
తద్వృత్తాంతం బంతయు నాకర్ణించి సంతసించుచు స్నానసంధ్యా
దులు నిర్వర్తించి నంత రామచంద్రుం డత్యంతభక్తితాత్పర్యంబున
గంగాదేవి నంతరంగంబునం దిడుకొని యిట్లని ప్రార్థించె.

శా. బమ్మం గన్నమ కమ్మవై హరికినిం । బాదమ్మునం బుట్టి గౌ
రమ్మం బ్రక్కకుఁ ద్రోసి యీశుశిరమం । దావాసము గ్గాంచి పా
పమ్ముల్ వాప ధరిత్రి గౌతమమునిం । బాలింప వేంచేయుమా
యమ్మా గంగమతల్లి మమ్మరయరా । వమ్మా శుభాకారతన్.

వ. అని ప్రార్థించి ప్రసన్నుం గావించుకొని తత్తీరంబునం బర్ణశాలం గట్టించి యందు సజాయానుజంబుగా నివసించి తత్తత్ప్రదేశంబు లం గలయు శేషవిశే లగయుచు గొంతకాలం బట సుఖం బుండె సప్త షు తనచెంతం గూరుచుండి కొన్నియితి హాసంబుల . ధర్మభృత్తుని దిక్కు మొగంబై శ్రీరామ చంద్రు ల్లను

ఉ. భారతవర్ష మధ్యమున । భాసిలు నియ్యది పుణ్యభూమియై
సారతరంబునై పరగు । సంయమిచంద్ర భవత్కటాక్ష మీ
తీరున నాపయిం బడుట । తేజము గంటిని వింటి సత్కథల్
కోరిక దీర నింక వినం । గోరెద నిచ్చటిపుణ్యవృత్తముల్.

క. నావుడు ధర్మభృత్తుం డను, దేవా గాంగ నొరసి । దివ్యస్థలముల్
భావింప నొప్పు జెంగట, నే వీరేశ్వరుని క్షేత్ర । మెసక మెసంగున్.

—* వీ ర భ ద్ర క్షే త్ర ప్ర భా న ము *—

గీ. గౌతమీగర్భమున మహా । పూతమైన
క్షేత్ర మది తత్ప్రభావము । చెప్ప వింటి
భద్రతీర్థంబు కు సిరి । భద్రమూర్తి
క్షేత్రపాలుండు చెప్పెదం । బ్రీతిగింపు.

సీ. ఆదికాలమునందు । నవనీతలంబునందు,
దక్షప్రజాపతి । దనరుచుండె
తపము చేయం దొడంగి । తత్ప్రభావంబునం,
బెక్కు ర్కం గన్యలం । బ్రీతిం బడసి
యందఱ నాదట । గాదంబు నర్పించి,
లీల సతీదేవి । నొకతె గాంచె
కాలాంతరంబునం । గడకె నాశివునితోం,
దీఱనివైరంబు । నూఱక కొని

*

తే. పిదప నొకతఱి నందఱుఁ బిలువ నంచి
శివునిఁ బిలువక మఖ మొనర్పఁ జేయఁ గడఁగి
బుధుల కెల్ల హవిర్భాగ ములు నొసఁగి
ముఖ్యాంగంబుల కాస్పద మును ఘటించి.

వ. అట్టిసమయంబున ననాహూతుఁ డయ్యు, స్వాహాధ్వరంబునకుఁ బోవ నెంచియుఁ గించిత్కాం డగునతం డేమి చేసి యేమి చేయునో యని ప్రియురాలిం బరాక్షేపించె సతియును స్త్రీచాపలంబునం జేసి ప్రచోదితయై శంకరోపరోధవాక్యంబులు పెడచెవిం బెట్టి తండ్రి సేయునది గాపునం జూచునిచ్ఛనై తదుత్తమయాగంబునకుఁ బయనంబై పిలువని పేరంటంబుగం బోయి యుండె నక్కాలంబునం దక్షుఁడు.

ఉ. దక్షుఁడు దీక్షుఁడై క్రతువిధానము పూని యథావిధిన్ జగ
త్ప్రతిమము గా నొనర్చి సుర సర్వుల కాహుతు లిచ్చి వారు ప్రీ
త్యతిశయముగాఁగ వచ్చి కొన నల్లురకోఁ దనకన్నవారితో
నక్షయనొత్తుకంబున న హర్నిశనాల్ నడపించు నత్తరిన్.

వ. సతీదేవి తండ్రి కిట్లనియె.

ఉ. అల్లుర నందఱం బిలిచి యందఱ కొందును వందనీయుఁ డౌ
నల్లుని నెల్లలోకముల కాకరు నాకరుణాంచు నీశునిం
దెల్లముగాఁగఁ బిల్వ కిటు దివ్యసవంబును జేయఁ బూని తీ
వెల్లసుపర్వులుం గనఁగ నియ్యది మే లిదు నే యభైవమై.

వ. అని యనేకవిధంబులం బలికి పరిదేవనంబు సేయుచున్న దక్షుండు స్త్రీమూర్ఖత కగ్నిశిఖ్యాంతరై దాక్షాయణిం బ్రతీక్షించియిట్లనియె.

క. నాకడుపు చెడం బుట్టితి, వే కూఁతురు పేరిభూతమే వైవి విని
న్నేకుంశి యేడ్చి పిమ్మని, యీకరణిం గాఱులాడె దేటికిఁ జెపుమా.

వ. సీమగం డొక్కమహానుభావుం డనుచుంటి వాకర్ణింపుము.

ఆ. కట్ట బట్ట లేదు ; గొట్టకుఁ దిన లేదు
ఱోలుఁ దాల్చు విషపుఁ ; బోఁడు కొనపు
నుంత యిల్లు లేదు ; పాడిఁ గాచుకొను లేదు
కాటఁ దిరుగు న ఁ బాడు.

ఆ. బిచ్చమెత్తు నాకల్లుఁ డ
టనుచు గుడు సిగ్గు
వాఁడు నేఁడు గూడ ; పడకు రా నేల
పెనుగురుందు నన్వ ; బాటఁదేల.

క. నాసముపుఁ బుట్టని న్నాకొయ్యకుఁ గట్టిపెట్టు టారయఁ గానం
బ్రాణితిపుఁడాశకుఁ,మాకొనుకుఁ కుచు వేయుమారిరియమ్యోన్.

వ. అని పరిపరివిధంబులం బరిభవించి దూరుటయు నాక్రాలుగంటి చేయునప్పుడయును లేక కంటికిఁగడవెడ సిగ్గుగా వెక్కి వెక్కి వెక్కసంబుగా నేడ్చుచుఁ గనులు మూసికొని యోగం బనుసంధించె నంత నామె సర్వాంగంబుల నాసుసుటుణి యావిర్భవించి తత్క్షణంబ భస్మసాత్కృతంగావించె నపుడావిర్భానంబునం బుట్టినహాహాకారంబు రోదసీకుహరంబున నెడ లేక నిండుకొనియె నావృత్తాంతం బాతయు నంతకాంతకుం డంతర్దృష్టి నెఱింగి కుటిలభ్రూకుటియై కటంబు లదరఁ బటపటం బండ్లుకొఱుకుచు నత్యంత భయానకంబుగా నొక్క కేక వైచి జటాజూటంబు వెఱికి వైచె నప్పు డపర్వమపురుషునిలలాటస్వేదోదకంబు నేలం బడియె దానినుండి వీరభద్రుం డతిరౌద్రాకారుండై పాడసూపి తండ్రిం గని నా కేమి యానతి యనిన నతండు దక్షాధ్వరధ్వంసంబు గావించి రమ్మిదియె మన్నియోగం బని యానతిచ్చుటయు నతం డాక్షణంబ ప్రమథగణపరివృతుండై దక్షుమఖవాటికకుం జని.

— దక్షాధ్వరధ్వంసము. —

సీ. అగ్నులతోఁ గూడి నాయతనంబుల,
నలకాష్ఠ ముష్టి నగల్లార్చి వైచి
యాగభాగము లంద నాగతు లగు
సురాకల నెల్లఁ
హరునితో విద్వేష మమరఁ జేసి
నుతి వెట్టి పట్టి గ్రక్కఁ బ్లూషఁ బెఱికి
శివునికిఁ గేలాడు శశిఁ జినవాఁడు నగినభా,
స్కరు పండ్లు డుల్లిపోఁ గాలఁ దన్ని
తే. దక్షువక్షంబు పైఁ దన్ని తలను వెఱికి
దక్షిణాగ్నిఁ బడఁగ వైచి సగిలబెట్టి
ప్రళయకాలాగ్నిరుద్రుని పగిది వెలిగి
యజ్ఞవిధ్వంస మొనరించె నాతఁ డలిగి.

వ. ఇట్లు దక్షాధ్వరధ్వంసంబు గావించి వీరభద్రుండు ప్రమథగణపరివృతుండై తండ్రికడకుం జని తద్వృత్తాంత మంతయుం జెప్పి యొప్పించి తదనుమతంబున నీ గోదావరీగర్భంబునఁ దాపోపశమనార్థం బుండి భక్తులకు భుక్తిముక్తిప్రదుం డయ్యె ననిన రాఘవుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుండై మునివరుల మున్నుగాఁ గొని వీరభద్రక్షేత్రంబునకుం జని మహాన్యాసపూర్వకంబుగా లింగాభిషేకంబు చేసి షోడశోపచారంబులం బూజించి లేచి కించిదవనతగాత్రుండై చేతులు దోయిలించుకొని యిట్లని వినుతించె.

కల్పవల్లీవృత్తము.

జయ సోమ నమో జయ రుద్ర నమో జయ జయ పశుపతిదేవ నమో
జయ తామ్ర నమో జయ శంగ నమో జయ జయ ఖిలసమిదుగ్ర నమః

జయ భీమనమో జయ శర్వ నమో జయ జయ శివతరశీల నమో
జయ భర్గ నమో జయ శర్వ నమో జయజయ మునివరపాలనమా.

వ. అని ప్రార్థించి [illegible] మగిడి పర్ణశాలకుం జని నివ
సించియుం [illegible] సని [illegible] నైమిశారణ్య వాసు లవ్వలి వృత్తాం
తంబు చెప్పు [illegible] టయును.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. స్నానము సంధ్య [illegible] యము । సజ్జనసేవయు దేవపూజయుఁ
మానుగఁ జేయుచుం బ్రబలిది । నిరంతరము మాధవపాదపంకజ
ధ్యానపరాయణుండ వగుచుం । దద్దయు భక్తి నెసంగు విప్రునిఁ
మానవరసింహ రాముఁ గరు । ణామతిఁ బ్రోవుము రాఘవేశ్వరా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్ర
పుత్రి సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి
కవిరాజ ప్రణీతంబైన శ్రీ భద్రాచలరామ
చరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ

భద్రాచల రామచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరామదివ్యనామము, తారక[...] దగిలినబుద్ధిన్
భూరిపాపిభవ్యుఁడై తగు, ఘనుఁ న [...] ను । దేవాధీశా.

వ. అవధరింపు మక్కథకుండు శౌన[...]నుల కిట్లనియె నట్లు
శ్రీరాముండు పర్ణశాలయందుఁ గొన్నివాసరంబు లుండి యొక్కనాఁ
డు సీతాలక్ష్మణసమేతుండై పర్ణశాల కనాగ్నేయంబున గలమహా
వనంబున విహరించుచుం బోయి పో[...] ముందట.

ఉ. ఆతపతాపతప్తసక । లాంగకులై నడ లేక యొక్కచో
శీతలవారిపూరములఁ । జమ్మదఁ గ్రమ్మిన చెట్లనీడకున్
బ్రాతిగనై విశాలతయు । రమ్యతయుం గలదై గనుంగొనం
బ్రీతి ఘటిల్లఁ జొచ్చెఁ బద । పేర్మ మసృణాం బకుప్రస్తరం బటున్.

తరళము. చలువలీనెడుగండశైలమె । సంగుటం గని రాఘవుం
డులరుబోడిశ్రమంబునుం గని । సానుజుండయి సాగి పోఁ
దలఁప కందొక యింతకాలము । దాను దమ్ముఁడుఁ గొమ్మయున్
నిలఁ దలంపఁగ లక్ష్మణుండును । నిల్పె దానికిఁ మార్గమున్.

తే. సీతకై దండఁ గొని రఘు । నేత యున్న
తెమును రమణీయ మగుశిలా । తలముమీఁద
[...]క్క తెమ్మెఁడు సే । విందు నొక్కచోటఁ
జుండెఁ బథిశ్రమ । మాఱ నపుడు.
తెమ్మెరలు । సంతతముఁ బ్రవహించుచుండఁ న
ల । యూరె యనఁ మెయి సోకుచుండ ను

త్఍ల్లలతాంతగంధ మది । ముక్కు పుటంబుల కెక్కుచుండ రం
జిల్లి శిలాతలంబుపయిఁ । జేరి సుఖించిరి వారు సీతలన్.

వ. అట్లుండి కొంతవడికి మార్గాయాసంబు దీఱినవెనుక నలువలంకు
లం గలరామణీయకంబున కచ్చెరువడి ముచ్చటించుచు నచ్చోటా
ట్కి గని సంతసించుచు రామచంద్రుండ డిట్లనియె.

—‡ భ ద్ర శి లా భి వ ర్ణ న ము. ‡—

చ. జలజల పూవ్రలం గురిసి । జాలిగ్రనం జేయుచుఁ బూవుతేనియల్
శిలపయి నల్లిబిల్లిగను । జేరి మొకందు నొకందు నంటి మి
క్కిలి యగు చిక్కనై లతలు । కిక్కిరియం బెచు నీర మయ్యె ని
త్తలమునుఁ గంటివే మణివి । తాపసమంచితసాధ మ ట్లగున్.

చ. కలికిరో ! సీతనూలతను । గన్గొని యల్లదె నాగవల్లి నా
కలవియె దీనికిం డ సరి । నాఁటిగఁ జాల నటించు గాలితా
కొలయఁ జలించుతేకు లనుఁ నొప్పగు చేతుల మాటిమాటికి క
య్యాలిరవన్ఱెత్తనంబున న । యంబునఁ దెల్పెడు దానిఁ జూచితే.

ఉ. కాంతులు ప్రోచ టం దనకుఁ । గల్మి సీవలె నాద మార్గ నే
కాకిని నిన్నుఁ గన్నులఁగి । కాం నో సీస్వనముల్ హరింపఁ బు
ల్లాకిల పిల్చుచుండె నది । నో కనుఁ గొంటివె మావిమీఁదఁ గూ
సూకలనాన మొక్క ఖలు । లో సరె యన్యలకల్మి కోర్వరన్.

చ. ఫలితరసాలసాలఫల । భక్షక మై కడు లో మదించి రా
చిలుకలపింకు రోషమతి । చే మొగ మెల్లను ముక్కు గాఁగ వా
క్కలకిల మొప్ప నిల్ గెలువఁ । గా నిటు వచ్చుచునుండెఁ జూచితే
చిలుకలకొల్కి రాజు పరుఁ । జేరినసంపదఁ జూచి సైచునే.

వ. అని మఱియుం గలవిశేషంబు లెల్లఁ గను విచుమని చెప్పుచు నప్పు
డంతి నొప్పించి దయాసముద్రుం డరామభద్రుండు ప్రయాణో
న్ముఖుండై యున్నం గాంచి సీత రామభానేత కిట్లనియె.

ఉ. నీపదరేణులేశ మది । నిల్చినమాత్రన ఱాతి నాతి గా
నోపి యొనర్చినట్టికరు । ణోదధి యోరఘురామచంద్ర నే
నీపగిదిం బథిశ్రమము । నింతయు బాపి సుఖాసనంబ వై
ప్రాపగు దీనికిన్ శుభవ । రం బొసఁగం గరుణన్ బ్రోవు మొప్పగన్.

క. నావుడు రాముం డిట్లను । దేవీ మత్పాదచిహ్న । దీపిత మగునీ
గ్రావము శుభములు పొందక, ప్రోవుటలన్ బ్రబలు సుమీ । భూతలమందున్.

చ. మనకుఁ బథిశ్రమం బుడిపి । మానసహర్షము గూర్చినట్టియీ
ఘనశిల మేరుపుత్రుఁ డయి । కాఁగలకాలమునందు నాదుభ
క్తినిఁ గొలుపొంది జ్ఞానమునఁ । దేరుచు నాదగు ప్రీతి కాకరుం
డును ఘనుఁడై మహత్త్వము గ । నుంగడుఁ బొంది శుభంబు లందెడున్.

వ. అని వరం బొసంగి రామచంద్రుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుండై మరలఁ బర్ణశాలకుం బోయి నివసించి యుండె నంత నొక్కనాఁడు లక్ష్మణుండు ఫలంబులు దేర వనాంతరంబునకుం జని యట నొక్క వెదురుపొదం జేరి శూర్పణఖకును విద్యుజ్జిహ్వునకును బుత్రుం డైన జంబుకుమారుండు తలక్రిందుగాఁ జేసి ఘోరతపంబు చేయుచుండఁ దెలిసి మునులశాసనంబున వానిం దనచంద్రహాసంబునం జావనేసి దాని నంతయు నన్న కెఱింగించె నంతలోఁ జుప్పనాతి వచ్చి కొడుకు చచ్చి యుంటం జూచి చింతించుచు వానిం జంపినవాఁ డెవ్వండో యని వాని నన్వేషించుచున దియై వనంబు నలుగడం గ్రమ్మరుచుఁ బంచవటికి వచ్చి.

చ. రఘుకులసింధుసోముఁ డగు । రాముని సుందరమూర్తిఁ జూచి లో
నఘ మన కిష్టు శూర్పణఖ । స్వాంతమునం గడు మోహ మంది రా
రఘుపతియాజ్ఞ లక్ష్మణుఁడు । రక్కసముక్కు చెవుల్ రయంబునన్
మఘవునిశస్త్రమో యనఁగ । మందునరాజి నొనర్చెఁ దున్కఁగన్.

ఆ. దాన వికృతరూప । నైన నిశాచరి జన
స్థానవాసు లైన ప్ర । ధాను లైన ప్ర
కామశౌర్యు లైన । ఖరదూషణాదిరా
క్షసులపాలి కరిగి । కల తెలంగు.

—§ ఖ ర దూ ష ణా ది సం హా ర ము. §—

మ. తెలియం జేయుఁడు వారవారితబలో । ద్రేకంబునం జేకువన్
బలముల్ గొల్వఁగ నేగి రాఘవునిపై । బాహాబలం జేర్పడన్
గలహంబుం గొని కాలు ద్రవ్వుచు వడిన్ । గన్పట్టినన్ రాఘవుం
డలుకం ద్రుంచె ననిం జతుర్దశసహ । స్రాసికిన్ ద్రెళ్ళిసిన్.

తే. ఇట్టి ఖరదూషణాదులఁ । దొట్టిపడియు
నాల్గువేలదేవారుల । నీల్గఁ జేసి
గండు మిగిలిన రామునిఁ । గాంచి శూర్ప
ణఖ వికృతవేషమున లంక । ముఖము పెట్టె.

వ. భయశోకాదు లినుమడింపఁ దయాంబున రావణాసురునిపాలికిం జని వానిపాదంబులం బడి విలపించుచు సీతాసమేతులై దాశరథులు పంచవటంబున నివసించి యుండుటయుఁ దనముక్కుఁ జెవులుం గోసి పరాభవించుటయు, రావణభ్రాత లగుఖరదూషణాదుల నిధనంబు నొందించుటయు లోనగునంతయుం జెప్పి కంటనీరు వెట్టుకొనుచు గద్గదస్వరంబున.

చ. కలన సమస్తదేవతలఁ । గన్నవలెం జెమునంతలోన నే
గలిచినయట్టిబలియులు । కేవలు లే మిమువంటివారికిన్
జెలియలి నైననే నిటులు । చిన్నమనుష్యునిచేఁ బరాభవం
బొందయ నుపేక్ష చేసి యిటు । లుండుట ధర్మమె మీరకర్మమే.

వ. అనిన నాఁ గాత మః రాక్షసేశ్వరుం డాటుంబ కదలి వియద్గమనంబునఁ ద్రికూటంబును గాలపర్వతంబును గడచి మహోదధిం దాఁటి మహాదేవాయతనం బైనగోకర్ణంబునకుం జని యటఁ దొల్లి

రామునివలని భయంబునం జేసి తపసి యై యున్న తన పూర్వమిత్రుండగు మారీచునికడ కరుగుదెంచి వాని కిట్లనియె.

ఉ. రాముఁడు దుష్కృతుండనఁగ | రాజకుమారులు మారసుందరుల్
కామినితోడ నేఁడు కుతు | కంబున దండకకాననంబునన్
ధాము వసించి శూర్పణఖఁ | దాచి ఖరాదుల రాచినారఁటే
నీమొగి నాకుఁ దోడ్పడితి | నేఁ బగఁ దీఱుతు వారి నోరుతున్.

వ. అనుడు మారీచుం డేచినభయంబున.

ఉ. చాలుఁ బురే సురారివర | సద్గుణధాముఁడు రాముఁ డెన్న నా
హేళికులప్రదీపకు న | హీనపరాక్రమ మే నెఱుఁగుదున్
బాలుని పోక చేమిటికిఁ | బ్రహ్మ పురారియు నేని తచ్ఛరో
ద్వేలజనంబు దైపఁ గల | రే రుఁడ కో యని సంశయించెదన్.

మ. అతఁడే నాదగు తాపసత్వమును దై | న్యత్రిందు ముల్ వానితోఁ
బ్రతిరోధించినదాన నా కిటులు సం | ప్రాప్తించె లక్షించి నే
ప్రతిపక్షుం డనవండ్లు నాకుఁ గనరే | భావంబు నీ వింక నో
ర్చుతు చూపింతువ యోని యుత్తమగుణా | రాజన్యవంశా రాజసా.

వ. అనినఁ గ్రోధతామ్రాక్షుండై రాక్షసేశ్వరుండు మారీచుం జూచి భ
ర్త్సించుచు నిట్లనియె.

క. నామాట వినవయేనియు, నీమెయి ప్రాణములతోడ | నిలువవు నన్నున్
సామాన్యుఁ డట్లు తెంచెద, వేమో నాశౌర్యసాగ | మీ వెఱుఁగవొకో.

తే. అనుడు మారీచుఁ డుల్లము | నఁదుచు నీని
చేఁ జెడుటకంటె రాఘవు | చేతఁ జెడుట
మే లని తలంచి రావణు | మ్రోల నిలిచి
యలుక వల దేను నీయాజ్ఞ | మెలఁగువాఁడ.

వ. అనిన రావణుండు సంతసించి.

ఆ. సీత కనకమృగము । నైవడిఁ జని సీత
మోహపెట్టు మామె । మోసపోయి
పట్టి తేర నిన్నుఁ । బనుచు రాము నతండు
పెద్దదవ్వు నిన్ను । వెన్నుదన్ను.

శా. ఆలో లక్ష్మణుఁ డొంటి నోయెంట నుపా । యంబుం బ్రతీక్షించి నీ
హేలం జూపుము దాన నోట యుసుమా । తే లేక తత్పత్ని నా
సాంగ లీలమెయిఁ గ్రహించుకొని పో । వచ్చు వచ్చెడు దాన దు
ష్కృత్యంబు విహాగ్ని భస్మ నరి నా । చిత్తంబునఁ గత్తగన్.

తే. అని వచించిన మారీచుఁ । డపుడ తనకుఁ
దాన కావించుకొని తిలో । దకము లిచ్చ
రావణునివెంట నడచె నా । రాజవరుల
పర్ణశాలకు నొక్కింత । ప్రాంతముగను.

వ. ఇట్లు నడచి యచ్చట. ।

— శ్రీమారీచుండు మాయామృగం బగుట. శ్రీ—

సీ. పదియారువన్నె మేల్ । పసిడినిగ్గులసంచుఁ,
గాదు కా దనిపించు । కాయ మలర
సంజకెంజాయల । రంజిల్లి దివి వెల్గు,
చుక్కలునా మేనఁ । జుక్క లమరఁ
బసిపచ్చరా హెచ్చు । మిసిమికి నెన వచ్చు,
కొన దేరి మెలి గొను । కొమ్ము లెసఁగఁ
గెందమరత్నంబులఁ । బొదలింపఁ బడుబాకు,
పిల్లనా డెక్కల । కాళ్లు దనర

తే. నీలములఁ బోలుకన్నులు । నెఱిఁ దలిర్పఁ
బసపుసిగ్గులు గలమోము । పస వెసంగ
నిలుకడలు లేనిబెదరుచూ । పులు పొసంగ
నేచి మగలేడి యయ్యె మా । రీచుఁ డపుడు.

వ. ఇట్లు మారీచుండు మాయామృగంబై జనకభూపాలనందిని పాలం బొడసూపుటయు నామె రాముం జేరి దానిం బట్టి తేర మనసు పుట్టె నని విన్నవించుటయు నతండు తత్ప్రియంబు దీర్ప సమకట్టి దేవీరక్షణార్థ మట సౌమిత్రి నునిచి తాను ధనుర్బాణతూణీరఖడ్గాదిసాధనంబులు సంగ్రహించి మించిన వేడ్క నమ్మాయామృగంబు వెంట నంటి తరుముచుం జనియె నదియును.

మ. బెదరుం బెన్వడిఁ బాఱుఁ జేరుఁ గడలన్ । బిట్టాఁగు మట్టాడుఁ బెం
బొదలం డాయుఁ దృణాంబు మేయు దివిపైఁ । బొల్చున్ భువిన్నిల్చు లో
నొదుగుం బై కెదురున్ మనోహరముగా । నూగాడు నోగాడు నా
ర్చుం దగం జేర్చుఁ గనున్ వినున్ ముదము వెం । చున్ నించు విద్వేషమున్.

వ. ఇట్లమ్మాయామృగంబు కొంతవడి వ్యవహితంబును సన్నిహితంబును దిరోహితంబును దృశ్యంబు నదృశ్యంబునై యవ్వనాంతరంబునం బరిభ్రమించె రామభద్రుండు దాని వెంటఁ బెద్ద దవ్వు చని యది మృగంబు గాదని నిశ్చయించి యొక్క బాణంబు దిగిచి మారీచు నేయుటయును.

తే. రామబాణాభిహతుఁ డయి । రాక్షసుండు
లాగి రామస్వరమున హా । లక్ష్మణా య
టనుచు హా సీత యనుచు ను । హార్తి నఱచి
ధరణిఁ బడి చచ్చె విలవిలఁ । దన్నుకొనుచు.

తే. ఆయెలుఁగు సీత విని భీత । యై సుమిత్ర
పుత్త్రునిం గని మాయన్న । రాత్రిచరుల
వలనఁ దగిలెనో నీ వేగి । వనటఁ బాపు
మనుచుఁ దన్మార్గమునఁ దాను । నరుగఁ జొచ్చె.

వ. సుమిత్రాసుతుం డామె వారించుచు.

తే. ఏల శంకింతు భయశీలు । రాల రాము
నెవఁడు ప్రహరింప నోపు నీ । భువనమందు
డొందమునఁ గుంద కిటు లూరకుఁ । డిల్లు మాతఁ
డింతలో వచ్చు నానంద । మిచ్చు నీకు.

వ. అనిన నప్పు డప్పుఁ బోఁడి పోఁడి గలదయ్యును స్త్రీస్వభావంబునం జేసి బేలయై దుఃఖించుచు నతిరోషాకులితస్వాంతంబుగ లక్ష్మణుం జూచి పలుకుటయును.

క. విని విని యప్పురుషోక్తులు, కనచెవులం జూడినట్లు । తాఁక సుమిత్రా
తనయుండు హరిహరియని, వినకుల్లకమూసికొనియె । వీనులనంతన్.

తే. కనఁగ నుల్లక మానిని । ఘనభుజుండు
విల్లు నమ్ములుఁ గైకొని । వెడలి పోయె
నన్న పోయినమార్గంబు । నపుడు పట్టి
దోసఁగు శంకించియును బల్కుఁ । దోఁప కపుడు.

వ. అంతలో రావణుండు యతివేషధరుండై మించుఁబోఁడి కట్టెదుటం బొడకట్టుటయు నామె మానియతఁడంచి వాని కాతిథ్యం బిడ నున్నయెడ.

—§ రావణుఁడు సీత నెత్తుకొని పోవుట. §—

మ. పదిశీర్షంబులు నిర్వదై నకనులున్ । బహ్వాయుధాఢ్యంబు లి
ర్వదిబాహార్గళముల్ దృఢంబగుపద । ద్వంద్వంబు రత్నాంచితాం
గదహారాదివిభూషణంబులు మెఱున్ । గ్రాలన్ మనుష్యాదుఁడై
మదమాతంగము నాఁగ నొప్పి యతఁడు । ధ్మాపుత్రితో నిట్లనున్.

ఉ. రావణనామధేయుఁడను । రాక్షసనాథుఁడ నేను మానినీ
నావరపట్టనం బది గ । నందగు లంక యనం బ్రసిద్ధమై
జీవనరాశిమధ్యమున । జీవమణీగణమండిరాంచితం
బై వసుపూర్ణమై వసుధ । యందుఁ బొసంగెడుస్వర్గమో యనన్.

వ. అని పలికినంతం బలుకు లేక పడియున్నదానిం బట్టికొని నెట్టన నుప్పరంబున కెగసె నప్పుడు.

ఉ. హా రఘురామ హా త్రిజగ । దంచితసువ్రతకామ! హా మహోదారగుణాభిరామ ! యిపు । డైత్యకులాధముండొక్కరుండు నీదార ననుం గ్రహించుకొని । దక్షిణమార్గము పట్టి పోయెడుం గారుణికత్వ మేర్పడంగ । గ్రన్నన నన్ విడిపింప రాం గదే.

ఉత్సాహము. అని యెలుంగు రాలు పడంగ । నదరి రాత్మజాత యే డ్చినం దదార్తవనము విను మంత । నచ్చోం జటాయు వన్ ఘనుండు గృధ్రరాజు దాను । వినమాడు దశరథే శునకు సఖుండు వచ్చి చూచె । సుదతి యున్న జానకిన్.

వ. క్రోధంబున ... నను బెల్ల మార్మ్రోయ గర్జించుచు రాక్షసేశ్వరుడి ... యిట్లనియె.

చ. విడు విడు రాక్షసాధమ ప । వి[త్ర]చరిత్ర నరేంద్రపుత్రికన్ ముడిం గొని పోవు చిట్టి పటు । ... యొద ... మొద యేమ నిల్వు మే నొడలను బ్రాణముల్ గలిగి । యుండగ నేమ నినుం బోవ నిత్తునే మడసితి నంచుం జెప్పితిని । మానిని పీడక యున్న నిం కిటన్.

వ. అని పలికి క్రోధతామ్రముఖుండై.

సీ. పక్షచ్ఛదాక్షేప । విక్షేపములచేత,
సకలాస్త్రశస్త్రాళి । నపహరించి
తుండదండాధికో । ద్దండచండిమచేతం,
దుండెతు ... ములుగాం । జెండి నైచి
మఖవాస్త్రిదృఢ ... ర । నఖరాగ్రములచేత,
రక్తప్రవాహంబు । వ్యక్తపఱచి
యంఘ్రిప్రఘాణబా । ధాఘాతములచేత,
దిమ్మదిరుగునట్లు । గ్రెల్ల సేసి

తే. తెగక సవ్యాపసవ్యముల్ । దిరిగి తిరిగి
పైకి గ్రిందికిఁ గేలిముల్ । పాఱి పాఱి
తేల్చి యార్చుచుఁ బట్టి । పట్టి చేర్చి
చించి చెండాడి సురవైరి । చెన్ను దఱుగ.

వ. ఇట్లు ప్రహరింపఁబడి రావణుండు.

ఆ. ప్రళయకాలరుద్రు । పగిదిఁ గ్రోధవిఘూర్ణ
మానమానసుండు । పూని శక్తి
మండజేంద్రుగఱులు । ఖండించె నాతఁడు
పవిహతాద్రి వోలెఁ । బడియెఁ గ్రింద.

సీ. ఇట్లు జటాయువుఁ గూల । నేసి రావణుఁ డుర్వి,
జని సీతఁ గొని పోయె । నతిరయమునఁ
జనునపుడు సోదరముఁ । గని సుగ్రీవ నదుపరు లెన్న,
మములు కొలుచుచు ల । మ్మార్గమునను
దనభూషల దీసి । కరఁ బడ విడుచుచు,
దిగి వ్రాలుచు పేర । ...
నాకకొండ నెక్కెనా । మన్న యెదురు వాన,
రత్నభూషలు గాంచి । గమనంబు నించు

తే. శేషభూషణముల నిప్పి । చేలచెఱఁగు
నందు బాగుగాఁచి పడవైచె । నదియు వాయు
వశమునఁ బసి పడిగొని । వ్యాదినడుమ
వారిదమునందు మెఱుఁగుఁదీ । వవలె నపుడు.

వ. అంత సీతాసమేతుండై రావణుఁ డతిరభసంబున సముద్రంబు దాటి లంకాపురంబునకుం జనియె నిట రామభద్రుండు మాయామృగంబు నట్లు మడియించి మరలి వచ్చువాఁ డెదురుపడిన తమ్ముని గని యుదరిపడి యిట్లనియె.

ఉ. తమ్ముఁడ తప్పు చేసితివి । దారుణ కాననాంతరమ్మునా
వెమ్ముయిఁ జూతు మన్న భయ । మే కనిపి చెను సీతకో విచా
ర మ్మది లేక పోవదిగె । రక్షిసిపాల్పడ నా యెడించి నీ
విమ్మహి కేల వచ్చితివి । నేమనువాఁడ విధాత్రుచెయ్యికిన్.

తే. అనుచు వడివడి వచ్చుచు । నన్న గరసి
సీత గన్గొని పలుకుచుఁ । జెప్పికొన్న
నైనఁపు మనటయు శ్రీరామ । చంద్రుఁ డరిగి
నడచి గుడుచుచు నాశ్రమ । ప్రాంతమునకు.

తే. ఉనుకు నోయినమే స్వతె । నువికఁ గాసి
సోక్యమై యున్నయుటజముఁ । జూచి మూర్ఛ
మునిఁగి రాముఁడు సౌమిత్రి । మూలమునను
సేదదేరఁ గొంతసేపటి । కాదరమున.

—§ జటాయు సంగ్రామము. §—

వ. అంత రామలక్ష్మణులిరువురును గరలియును నను సీతాన్వేష
ణంబు సేయుచు ముందరఁ జెరుఁగొండవలెఁ గూలి యున్న పక్షి
రాజుం గాంచి రాక్షసుఁ డవి సీతామనాత్రిలోకింపఁ జనె దశరథ
సఖుండైన పక్షిరాజగు జటాయువను వాఁడనని తెలుపఁ గానుండె
యు రామలక్ష్మణులకుఁ జెప్పె.

సీ. రావణుఁడు సీతఁ గొనిపోవ । శోకముమును
దారి దాఁ జూచి పోసి । దగులుటయును
దనదుగతిదోయి నాతిఁ । దెలుగఁ బాయుచు
నింద కించన గా విన్న । వించెటులును.

క. అవనీరథరాముఁడు కనుఁగొని, నాదగమును వానిఁ జూచి । జానకిఁ గొనిపోవా
డే వెనకు నరిగె ననుచున్, రాఁడసి నోర్కి వెలిపెఁదాక । నిర్వంశపమునన్.

వ. అట్లు సూచించి జటాయువు విగతాయు వగుటయు రామలక్ష్మణు

నిరాకరిష్ణు లగుటం జేసి యది దక్షిణం బని యొసంగి పితృసఖుం డగు పక్షిరాజునకుఁ బితృమేధవిధానంబున నగ్నిసంస్కారంబు రాఘవాగ్రజుం డైహికం బం తయు నాచరించి దక్షిణాభిముఖంబుగ నిద్దఱు నరుగుచుండ నెట్టయెదుట.

మ. కని రా వీరు లపారఘోరమహాకరన్నితాలాభమూర్తిన్ మహా ❘ ఘనాఘనస్వరూపంబు ను
న్నతనాసాన్వితపీనసక్తితారాభ్యుదయము ❘ స్యంధయుతంబు బ
హ్నంతమద్యత్క్రూరఘోరదంతాంతరమునన్ ❘ దాస్యంబును గల్గి గు
ఱ్ఱింపజేయు నానాచునురాగాంచిరి కబంధు ❘ ఘనుం బలుభూరాఘునిన్.

ఆ. వాని దానవమహిమ ❘ పటిమ నప్పు డెన్న
కముగ నెన్నఁదగదు ❘ కరముఁ బట్టి
బట్టినన్ విషాద ❘ భరితుఁడై తానాడె
తన్ను మొగముఁ జూచి ❘ విన్నఁ బోయె.

వ. అని రామదేవుండు సంభ్రమాక్రాంతచిత్తుండు సౌమిత్రిం దోత్తుకొను గా
ననుఁ దత్తఱపడకుండనియె.

తే. అన్న యోడకుమన్న ❘ నన్నువాని
నింతన చూచూ మతించిఁ బట్టి ❘ స్ఫుటము గాఁగఁ
బలికి దీర్ఘపృష్ఠము వాని ❘ వామభుజము
నతఁడు దక్షిణభుజ మీను ❘ నఱకి రనియె.

వ. అట్లు లక్ష్మణుండును గబంధభుజబంధవినిర్ముక్తుండై నిజాయుధధారి కా ళ్ళియఁకుబున రాక్షసుని దక్షిణభుజంబుఁ దెగనఱికి పార్శ్వద్వంద్వం బు భేదించుటయు నత్తాపసుఁడై కబంధుండు నేలం గూలె నంత వా నిదేహంబునందు నొక సూర్యాగ్నిసదృశదేహుం డగు నొక్క దివ్య పురుషుండు పొడకట్టి నెట్టన నభంబునకు నెగయుచుండ రఘుకుల తిలకుండు వానిం గని నీ వెవం డనిన నతం డతని కిట్లనియె.

సీ. జననాథ వినుము నేఁ ❘ జ్ఞానసుమతిని మునిని,
శాపంబున గంధర్వ ❘ నాథజుండ

బ్రాహ్మణశాపంబు । పరగినకతమునఁ,
బస చేసి యుల్లు గా । కుసుమ నైతి
రావణాసురుఁడు సీ । దేవి నపహరించి,
లంకాపురి నసించె । జానకి విడిచి
సీతాసుగ్రీవుని । ... సఖ్యం జేసి,
... మారుతసుతుఁడు । సాంద్రుఁడనగు

తే. విను మటన ఋష్యమూకా ద్రి । దగు దాన
కెలనఁ బంపాసరోవర । మునుగుచుండు
హంసకారండవాంచిత । మగుచు నది
నాకుఁ జూపు సల్లిగు మంచు । లంటి ... లున.

వ. ఆసుగ్రీవుండు తన్ను దయగువాలివలన నాలి గోలుపోయి సీవతలె వనటం బడుచున్నవాఁడు. వాఁడును రావణాసురునిచేత బారిఁ బాపయు చెలంగి యున్నవాఁడు ... నీరు నాకు నసితి యగుం గాన్నని విశ్వాసము దగ నిట్లు చెప్పె నంత.

మ. చని ... రామలక్ష్మణులు ప । ... ఘూర్ణమున్
ఘనసౌగంధికబంధుబాంధవుని తో । ... పుష్పలతా ... జహా
సనితాంతారవ ... మాధ్వీనుత ... । ... కోస్మత
స్వనసామస్వర ... ధుర్యము ముని । సంపాసరోవర్యమున్.

వ. ఆపంపాసరోవరతీరంబున శ్రీరామచంద్రుండు సీతావిరహదుఃఖాక్రాంతుఁడై విహరించుచు నటఁ గృతస్నానుఁడై దివ్యపితృతర్పణంబులు గావించి కదళి నానావిధఫలానోకహంబగు ఋష్యమూకంబుఁ జేరం జని యున్నంతఁ దదగ్రభాగంబున వానరచతుష్కసమేతుండై విహరించుసుగ్రీవుండు రాఘవుల జూచి తనమదంతం బాతయు నెఱుంగం గోరి.

మ. పనిచెన్ మంతుని బుద్ధిమంతుని జగ | ద్వర్ణ్యప్రభావంతునిన్
మునిలోకాదృతశాంతునిన్ త్రిభువన | ప్రోద్యద్యశఃకాంతునిన్
ఘనవృత్తాంతుని దాంతునిన్ సుజనప | క్షస్వాంతునిన్ శౌర్యవం
తుని సత్కాంతుని ధైర్యవిస్మితమనం | తున్ శ్రీహనూమంతునిన్.

క. పనిచిన హనుమంతుఁడు చని
తన తేజముఁ గానఁగరాని సారి | దా నెక్కి తగన్
గొనిపోయెను స్నేహకుమారుల
వనచరపతికెలమిఁ జేసె | వాత్సల్యమునన్.

—♦ రామలక్ష్మణులు సుగ్రీవునొద్దకు వచ్చుట ♦—

సీ. సుగ్రీవుఁడును స్వపు | సుతులతో సఖ్యంబు,
గావించి యెల్ల శ్రేయుఁ | గౌతుకమున
వసుధాపవహ్నిని యెదురు | వసుమతోన్నత ననక,
నిశి సహగొప్పుల | ముడియఁ జెప్పె
రాముని కిచ్చిన | నామహితాత్ముఁ డపు,
భూమిఁ బొగడ సూర్య | పుత్రు మెచ్చె
స్వగానుపత్యమిఁ | బట్టక వాలిసి చూపఁ,
బ్రీతిన వ్యాళయు నా | భాన [illegible].

తే. ప్రతిసపత్నును జానకి | వెదకి తెర
సత్త్వ సమాజంబు నడపి నా | సప్తము పగిని
పేరు పెనివ్వసమును చేసి | కదలి [illegible]
జంపఁ గిష్కింధ కరిగి రా | సమయమునందు.

న. సుగ్రీవుండు సమరసన్నాహం బనుకరించుకొని వాలిం బిలిచి వాని తోడం బోరుచుండ రఘురాముండును గొండాలు మాటుమోయియ ధనుష్టంకారంబు గావించుచుఁ గోదండంబున నమోఘం బగు నొక్క దివ్యబాణం బరివోసి యేసి వాలివక్షస్థలంబు వ్రక్క

లగునట్లు చేసిన నతండు ముక్కుల నోట నెత్తురులు గ్రక్కు-
కొనుచు నేలం గూలి ... సుగ్రీవాదుల దూలనాడుచుం
బ్రాణంబులు విడచె నంత సుగ్రీవుండును రామానుమతంబునం
గిష్కింధాపురాధినాథుండై తారం బరిగ్రహించి రాముండును
మాల్యవత్పర్వతంబున వర్షాకాలంబున నాలుగుమాసంబు లధివసిం
చి సుగ్రీవు నిలిపించిన నతండు వచ్చి తాను సీతాన్వేషణతత్ప
రుండై వానరుల నలుదిక్కుల నంపి దక్షిణంబున కరిగిన రా
మదూతయగు వాయుతనూజుండు ... సీతం గనుంగొని
... చరిత్రము.

క. ...
... సీతం
...
... రాము ... చేసెన్.

వ. ... చెప్పి దేహవార్త దెల్పి
... తన వార్త బుద్ధి యొక్కొని
యుండు ... యాసంబు ... దక్షిణంబు
న కరిగిన హనుమంతుడు ... సుగ్రీవులం గని
మ్రొక్కిన ... వానిముఖవిలాసంబు లరసి నీవు జానకిం
జూచి వచ్చితి ... తెలుపుమనుచు రఘురాముండు
వారిం గాంచి పల్కినను.

ఉ. అన్నలారా మీర ... బ్రతికి
... రేయుతోయధ్య
యందు మరల రా ... మంది నాచేత నే
నింతకే వచ్చితి ... వింటిరా.

చ. అని మొన వెతు(కి)లం దనిను / యాజనకాత్మజం దెకి యున్నచో
వసితను బాసి రాజ్యమును / బాసి సహోదరుం బాసి [illegible]
తనువున బాణవాయువులు / దాల్చి వని [illegible] లేరు నే
ననఘుండు నాజనితయు / [illegible] ల్లనున్.

—♦ హనుమంతుండు సీతం గాంచి వచ్చుట ♦—

క. కనుంగొంటి సీత ఎక్కడ
వననిధి కవ్వల మహాంబు / ధిం దగ [illegible]
జనసంభృతమై మహా
చనులంకా పురిమునందు / జనవాధ ము.

సీ. అవధరింపుము దేవ / యన్నాత్మ్య యరా [illegible]
కారము మే [illegible] / [illegible]
కదలి దక్షిణపుమా / [illegible] చని చని,
యాండపురులు [illegible] / నగిసి [illegible]
బడలి కొన్నాళ్ళకు / బహు యోజనాయుతం,
బును [illegible] సేపి [illegible] / [illegible]
సంధ కారోత్తర / బంధురం బగు [illegible],
ఘనగహ్వరంబున / [illegible]

ఆ. బెడ దప్ప నపుడ / [illegible] దప నం దప్ప ప
కాశ [illegible] నపురము / గాంచ బడియె
సన్ని మయుని కొంకి / యట బ్రిభానవి యను
తాపసీవరేణ్య / దనరు నొకత.

వ. ఆయమ్మ మాకు భక్ష్యభోజ్యపానీయంబు లిచ్చినం బుచ్చుకొని తిని సేదం దేరి బలంబుం గలిగి మే మా మహా చెప్పినచొప్పున నాగుహాగేహంబు వెడలి సహ్యాద్రిపర్వతంబు లతిక్రమించి మించిన వేడ్క మలయపర్వతంబునం దధిష్ఠించి ముందఱ ననేకశత -

యోజనవిస్తీర్ణం బగు[illegible] దీని దాటు టెట్లు సీతం గాంచు టెట్లు [illegible] విషణ్ణహృదయుల [illegible] యులై [illegible] విహుచుటయొక [illegible] గూరుచుండ [illegible] యువల్ల నున ముసు [illegible] యోపవేశంబుం జేసి యున్న సమయంబున.

సీ. కుధర[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] వచ్చి
[illegible] తేయు[illegible] । [illegible],
[illegible] । [illegible] జేసి
కిదిసి [illegible] । [illegible].
[illegible] యో । [illegible]లార
మాతమ్ము[illegible] । [illegible],
[illegible] । [illegible]కుల [illegible]

తే. [illegible]
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।

వ. నే [illegible] మే మెల్ల వృత్తాంతంబు [illegible] తనతమ్ముని[illegible] ణంబునకుఁ [illegible] బవు[illegible] చు వాఁడై యుట్లనియె.

మత్తకోకిలము. ఏ[illegible] । [illegible] తేజుఁడు వానిక[illegible]
గాన వచ్చు బురంబు లంక య । నం ద్వికా[illegible]

స్థానము నది కంధి కి న్వాని । నక్కదబ్బల నూపు నం
దాన రేఖ్వ దేవిఁ [illegible] । [illegible] కలాదెదన్.

క. అని చెప్పి చని యె [illegible]
వనపథ దాటుని మొదల । [illegible]
జనవర మార్గ [illegible]
[illegible] । [illegible].

శా. అంతం [illegible] కేశ [illegible] । [illegible]
స్వాంతా [illegible] । [illegible] హా [illegible]
సం[illegible] మంబున [illegible] । [illegible] యే
[illegible] తంతం దన [illegible] । [illegible].

క. నా [illegible] పుడు [illegible]
రాకాసుల [illegible] । [illegible]
పా[illegible] కారనోపుం బ [illegible]
లోకో [illegible] । లో[illegible].

వ. అమ్మహాదేవియు.

సీ. ఘన[illegible] రాగాగ [illegible] । [illegible] బ [illegible],
[illegible] । [illegible] రుచి
సిత పక్షముఖ [illegible] । [illegible],
[illegible] । [illegible]
స్వా[illegible] ంబు [illegible] । [illegible] యగు,
మృగిప[illegible] । పొగలి పొగలి
పుడమిపైఁ [illegible] । [illegible],
[illegible] నాఁ । [illegible] కరిపి

తే. కప్పనపి యున్న [illegible] । ఖయున [illegible]
గావిరిఁ [illegible] నదీప । [illegible]

బూదిలోఁ బడ్డగతనంపు । మొలక వ్రాలెఁ
నన్ను విడి కారాగవిడ్చెను । చిన్న పడక.

వ. ఇట్లు సన్నుతి దేహాం గాంచి నానావిధ [illegible] పత్రవిశేషంబులు సాభిప్రాయం
బుగా నెఱింగి [illegible] అన్నియు తెలుసుకొనిన [illegible] సందేశంబునకును
జానకి [illegible] సంతోషాంగుడై [illegible].

ఆ. మాత నేను రాము । దూత మారుతాత్మజుఁడ
[illegible] । [illegible]
[illegible] వచ్చినాఁడ । [illegible]
సుఖిలు [illegible] । [illegible].

ఆ. రాజపుత్రి [illegible] । [illegible]
గుణల [illegible] । కుశల మడిగి
రక్షలు [illegible] । [illegible] నాథుఁ [illegible]
[illegible] । [illegible].

వ. సిహ్వాద [illegible] నిఖిల [illegible] వారపరివృతుండై లంకాపు
రంబు ముట్టడించి రాక్షసుల నుక్కడంచి నిన్నుంబరిగ్రహించి సాకే
తపురంబునకుఁ జని సామ్రాజ్యసుఖంబు బడయఁ గలఁ డని చెప్పి
[illegible] భర్త [illegible] సమర్పించిన సద్గుణ
[illegible] పతివ్రతా [illegible] జేసి విశ్వసించి.

తే. [illegible] హనుమంతుఁ [illegible] । [illegible]
రామునకు [illegible] । రాని [illegible]
[illegible] రఘుపతి । [illegible] నెట్టఁ
గించి నా [illegible] । నెంచుమయ్య.

—§ హనుమంతుఁడు చూడామణి నిచ్చుట. §—

వ. అని యానవాలుగా చూడామణి నిచ్చి యంపిపుచ్చుటయు [illegible]
[illegible] యక్షవనంబు [illegible] లంకాపురం బెల్లఁ గాల్చిపుచ్చి వచ్చితి నని

శిరోరత్నంబు రామున కిచ్చిన నతండు దానిం గాంచి సీతం గాంచినట్లు సంతసించి హనుమంతుం బ్రశంసించె నంత సుగ్రీవశాసనంబునం గోటానుకోట్లుగా వచ్చిన వానరసేనాసమూహము నెల్లం గొని రామలక్ష్మణులు సుగ్రీవపురస్సరంబుగా లంకాపురంబు ముట్టడింపం బయనమై దక్షిణసముద్రంబుం జేరి దానిం దాట నుపాయము చింతించుచున్న సమయంబున సముద్రుండు రామభద్రునకు దర్శన మిచ్చి యంతసేనావారంబును విశ్వకర్మసుతుండు నలుం డనువానరుండు కలండు వానిచే సేతువు గట్టింపు మనిన నతండు నలుం బిలిచి తెప్పింపఁగ నియోగానుసారంబుగ నలుం డతని యాజ్ఞం బురస్కరించుకొని వానరులం బంపి శిలానికరంబులం దెచ్చి సీరాకారంబున దశయోజనవిస్తారంబును శతయోజనాయతంబు నగుసేతుబంధంబుం గావించె నది యిప్పటికి నలసేతునామంబునం బ్రసిద్ధం బయ్యె నయ్యెడ.

చ. తెలిసిన నా నటించుచుం దల । ద్రిప్పక నువ్వు నువ్వల్లఁ జేయున
త్తులువను రావణాసురుని । గో డని యెంచక విడి వాడిమిన్
నలుప్పరు మంత్రులుం దనకు । నాలుగుచేతులు గా ననుగ రా
ములఁ గిన వచ్చి యిచ్చు గుణ । భూషణుఁ డైనవిభీషణుండు చటన్.

ఆ. వచ్చి నృపతి శరణుఁ । జొచ్చిన సుగ్రీవుఁ
డరిగి శంక సేయ । నడిగె దాని
కినకులాగ్రనాథుఁ । డింగితజ్ఞుఁడు వాని
నరసి మిత్రుఁ డే యనుచుఁ । గరుణఁ జేసె.

—§ శ్రీరాముఁడు వానరసేనాసహితుండై లంకపై దండెత్తుట. §—

వ. అంత రఘూద్వహుండు సర్వసేనాసమేతుండై విభీషణుం బురస్కరించుకొని తదనుమతంబున నలసేతుమార్గంబున మహార్ణవంబు దాటి దక్షిణతీరంబున నానావిధఫలసలిలబహుళం బైనలంకోద్యా

నంబున విడిసి యథావిధసంవిధానంబున సేనాపతిరక్షణంబు గావిం చుచు రావణుపాలికి హితోపదేశంబు సేయ నంగదు రాయబారి గాఁ బుచ్చి సముత్తరంబుఁ గోట గానక వానరయోధుల నెల్లఁ బిలిచి లంకాపురంబుపైఁ బడి కోటలు సేతు నాక్రమించుటయు సర్వతో ముఖప్రసరులు శతసహస్రకోటులగుచు ... లగుసప్త భల్లయోధులు సుగ్రీవనీలాంగదప్రముఖులు ... వేసిన మైఁ గొనుచు వీఁకుచు నిగుడుచు సుడియుచు మాయురు తూలియుచు సుమిత్ర మిత్రప్రదేశంబుల ... భూమి సూర్యాతపప్రచా రంబున కెడ సందుగనక ... దానియందు నిండి కోటకొమ్మలం గలమేఘసక్రమున ... గోపురా ట్టాలకప్రాకారాంతరంగ ... లంకాపుర నాయకులెల్ల గుండెల్లదిరంబు గాఁ ... వరనాయకుడు లగురాక్షస వీరులు వెలువడి ... సేనానాయకుం డగురావణుడు కేంగించి ... శతసహస్రసంఖ్యాకు లగురా కాసిమూకల ని యోగించిన నా ర నారీత భుజంగ రాక్షసులు ... నానావిధాయుధంబులం బ్రయోగించి వానరులం బరిమార్పం బూడఁగిరి.

ఉ. అంతట రాముఁ లక్ష్మణులు | ... పరాక్రమవిక్రమంబునం
గొంతలు గాసిని శస్త్రములు కోటులు మేఘాలు ... చి యేచి దే
వాంతకుల న్వధించుటయు | నప్పుడు వెండియు నర్కఘోషముల్
వంతులు మీఱ దుర్గమును | బల్లు నరాక్షస ... న్.

మ. విని నక్తంచర వల్లభుండు కినుక | న్వ్రాయుచు ... వే
ల్పన నానావిధ ఘోరరాక్షసయుతుం | డై పోరఁ గాఁ బోయె నా
శనసవ్యూహము పన్ని రాముఁడును బె | ల్పొందఁ దీర్చి మాఱ్ఱోలఁ దా
ననికి న్నిజబలంబునం దెసఁ బా | రిన్పన్నె మ... వ్యూహముల్.

వ. ఇట్లు సన్నద్ధుండైనయుద్ధంబున రామరావణులును లక్ష్మణేంద్రజి
త్తులును సుగ్రీవవిభీషణులును ఎక్కడనుం గలవారుఁ దక్కనుం
గలవారును గెలియఁ బడి పోరిరి పోరు ఘోరం బయ్యె నయ్యెడ.

క. ఇంద్రజియున్ సౌమిత్రియుఁ
దంద్రి మొకింతయును లేక । ధైర్యం బెసఁగన్
సాంద్రాస్త్రకములఁ బఱపుచు
నింద్రాదులు మెచ్చఁ బోరి । రిద్దఱు నొగిన్.

ఉత్సాహము. రావణాసుతుండు పేర్చి । రామచంద్రుమీఁదఁ దాఁ
జేసి చేసె శక్తిశూల । శితశరాస్త్రశస్త్రముల్
దేవవిభుండు వానినెల్ల । దివ్యశరపరంపరం
బోవఁ జేసి యసురు నొంచెఁ । బోయె వాఁడు పోల్లను.

ఉ. ఆలము సేసి రావణుఁడు । యాత్మపరాక్రముఁడై చెనంగి నా
శీలతరారిశస్త్రముల । వేసిన నెగ్గి పెద్దబాణజాలంబులుం
బోలసి పోకఁ బోవఁ గసి । పోడిఁ బ్రహస్తుఁడు హస్త మెత్తి చాల్
ఛ్ఛాయఁ బుసే సలుపు నేమచుఁ । జయస్యాంగ గోత్రులఁ జేసెఁ జేసినన్.

ఉత్సాహము. పల్లగిసమరాక ల్లెల్లఁ । వచ్చు వెంగి వాడియుం
తెల్ల ... సాహసించు । పిడ కసికిఁ బొడలు పెంపు
పుల్లసిల్లి ... పోరు । మనుజున్ విశిఖములు
ల్లఁ బోవఁ జేసె నసుర । మోఘులన రయంబునన్.

మ. ప్రతిఘూర్ణచక్రతీక్ష్ణ విభీషణుండు ... । గ్రహ ... కాలాంతక
ప్రతిమానంబు మహోన్నతంబు జ్వలన । జ్వాలాప్రభాభీలమున్
శతఘంటా ... వెలుగుమహా । శక్తిం బ్రయోగించెఁ బ్రి
త్రి ... ప్రహస్తశీర్షముఖము । జేరం గపు ... గన్.

ఆ. అశనివేగ మైన । యమ్మహాశక్తిఁ గ్రొ
ఱ్ఱత్తమాంగుఁ డగుచు । నుర్విఁ బడియె

వాతరుగ్ణమైన । వసుమతీరుహ మట్లు
ప్రస్తుతింపఁ దగి బ్రహస్తుఁ డపుడు.

వ. ఇట్లు పడిన ప్రహస్తుం జూచి తత్సైన్యంబు భీతియు దైన్యంబు నొంది పాఱం దొడంగె నప్పుడు ధూమ్రాక్షుండు క్రోధతామ్రాక్షుండై భీమదర్శనం బగునిజసైన్యంబుతో వచ్చి కవియుటయును.

మ. అసురాద్ధత్యముఁ జూచి సైపక మహా । హుంకారసంకారశ
బ్దసమేతాననుఁ డంజనీతనయుఁ డా । దైత్యాధముం దాఁకె న
య్యసురుండుం బిరుతియ్య కొడ్డె నపు । డత్యంతోగ్రమై వారికిం
బొసగెన్ శక్రవిరోచనాత్మజులకుం । బోలెన్ సమీకం బటన్.

మ. హనుమంతుం డపు డుక్కుమీఱు భుజ । శౌర్యం బేర్పడన్ గ్రన్ననై
ఘనభూమీధ్ర మొకండు పుచ్చుకొని వడిన్ । గల్పాంతకుండో యనన్
దనుజాధీశ్వరు మీఁద వ్రేసె నతఁ డం । తం జూచుచుండగఁ దెవ్రె
ళ్ళై నిలన్ సాదియు రథ్యముల్ రథమునున్ । లీనంబులై తెళ్ళగన్.

వ. ఇట్లు ధూమ్రాక్షుండు త్రెళ్ళినం గని వనచరు లార్చి పేర్చి రాత్రించరుల నెల్లం ద్రెళ్ళ జేసి రంత హతశేషులు వారి కోత్తుల కోహటించి వెఱచి పఱచి రావణున కంతయు నెఱింగించిన నతండు ప్రహస్తధూమ్రాక్షుల చావునకుం బెద్దయుం బ్రొద్దు నిట్టూర్పు నిగిడించి గాఢనిద్ర బడియున్నకుంభకర్ణు నతిప్రయత్నంబున లేపి కార్య మెఱింగించి నియోగించిన నతండు కిట్టాయితంబై కదలి రామలక్ష్మణరక్షితం బగుప్లుతచరసైన్యంబుపై గవిసి.

తే. గీ. ఎదుటఁ బడి సందిటం జిక్కు । నెల్లకపుల
మునుముకొని మ్రింగె రాక్షస । పుంగవుండు
బలుఁడుఁ జండబలుండును । వజ్రబాహు
డాదియగువారు పడిరి త । దాస్యమందు.

వ. అంత సుగ్రీవుం డొక్కమహావృక్షంబుఁ గొని మార్కొని మహా

యుద్ధం బొనర్చుచున్నం గని కుంభకర్ణుండు వానిం బట్టి చంకం బెట్టుకొని పోవుచున్నంత సుమిత్రాపుత్త్రుం డడ్డగించి దొడ్డనారసంబులం గొట్టుచుండ వాఁడు సుగ్రీవుం దిగవిడిచి పరిగృహీతశిలాయుధుండై సౌమిత్రిపయిం గవియుటయును.

— కుంభకర్ణుఁడు చచ్చుట —

సీ. అతఁడు శిలాగ్రంబు । లౌభల్లములరెంట,
 జైత్యేశ్వరునిభుజ । ద్వయము నఱకె
నఱికిన మాయమై । నాల్గుచేతులతోడ,
 నసుర శిలావర్ష । మడరఁ జేసె
లక్ష్మణుండునుఁ గర । లాఘవంబున వాడి,
 తూపుల నదియునుఁ । దుత్రుంగ వైచె
నపుడు వాఁ డతికాయుఁ । డై బహుభుజపాద,
 మస్తకంబులు గ్రాల । మలయఁ జొచ్చె
తే. నంత వీ డలంతులఁ బోవఁ । డంచు నెంచి
భక్తితో నభిమంత్రించి । బాణమందు
బ్రాహ్మ్య మస్త్రంబు సంధించి । రామ దేవు
తమ్ముఁ డమ్మనుజాసిపైఁ । దడయు కేసె.
తే. ఏసినం గూలె వాఁడు గ । తాసు వగుచు
నశనిపాతంబునం దగ్ధ । మై ధరిత్రిఁ
గూలుభూరుహమును బోలి । ఘోర మగుచు
నొక్కపెట్టునఁ జప్పుడు । పిక్కటిల్ల.
వ. ఇట్లు బ్రహ్మాస్త్రాభిహతుండై కుంభకర్ణుండుఁ గూలిన నిశాచరసేనాసమూహంబు సాధ్వసంబున నూడనిం బాడుచుండ దూషణానుజులైనవజ్రవేగప్రమాథు లనువారు రామానుజుం దలఁపడి రయ్యవసరంబున.

మ. ఒకకొండం గొని మారుతాత్మజుఁడు తా । నుద్గ్రీవుఁడై వచ్చి వే
చ్చి కడుం గ్రొవ్వినవజ్రవేగునిపటుం । జీవాధిపుం జేసె నిం
కొకకొండం గొనివచ్చి నీలుఁడు కడున్ । హుంకారముం జేయుచున్
దిక్కులుద్ధోత్రమునా వెలిఁగఁ బ్రహస్తుమా । ధం గొట్టె బిట్టుల్కఁ దోన్.

క. ఆలీల నసురులిద్దఱు
శైలంబుల క్రింద నలిగి । జముపోలికిఁ బో
నాలము విడి వడి మూకలు
పోలిదెసం బట్టుఁ బ్లవగ । పుంగవు లార్వన్.

వ. అంత నట రావణుండు తద్వృత్తాంతం బంతయు విని చింతాకుల స్వాంతుండై యింద్రజిత్తుం బురికొల్పుటయు నతండు ధనుర్బాణ పాణియై రథం బెక్కి రణాంగణంబునకుం జని వేఱిదిక్కుం జూడక సుమిత్రానందనుచక్కటికి రథంబు పోవ నిచ్చి నిజనామసంకీర్త నంబు సేయుచు సంగరంబునకు గట్టాయితుండై రమ్మని పిలిచిన నప్పురవరేణ్యుండు ధనుష్టంకారంబు సేయుచుం గవిసిన వారిద్ద ఱకు నపుడు మహాస్త్రశస్త్రంబుల మహాయుద్ధంబు సిద్ధించె నందు.

మ. విలువిద్యన్ రఘురాముతమ్మునకు నే నే వెంటం బయింబోవ లే
కలఘుం డాదశకంఠనందనుఁడు ది । వ్యప్రాభవం జేర్పడన్
వలుద బ్రామరిమల్ పరశ్శతము లో । ర్వన్ నైన నింతింతలై
గులపై రాలఁగఁ ద్రుంచె వాని రఘువం । శేశానుఁడం డమ్ములన్.

క. వేడి గలవాఁడితూపుల
గాడఁగ లక్ష్మణుని వ్రేసెఁ గ్రవ్యాదసుతుం
డోడక లక్ష్మణుఁ డగ్నికి
నీడగువాలమ్ము లడల । నీసున నేసెన్.

ఆ. వేడిపిడుగులగు లట్లు । వెస వచ్చి సౌమిత్రి
మార్గణములు దాఁక । మానుషాసి

క్రోధమూర్ఛితుఁ డయి కొట్టె నెన్మిది సిత
సాయకముల నతనిఁ జండగతిని.

మ. అలుక న్లక్ష్మణుఁ డంబకత్రితయమున్ హస్తంబునం బూన్చి జం
టలుగా దక్షిణహస్తమొంటి ముక్కల్గొ ట న్వామహస్తంబునుం
దలితంబై పడ వేసె నాఁడు గవిసె న్దానన్ సురారాతికిం
దలగండస్థలభాసమానమకుటమున్ ఖండించెఁ జండక్రియన్.

వ. ఇట్లు ఇంద్రజిత్తుం బరిమార్చిన రామానుజునకు పుత్రశోకార్తుండై సంభ్రమించియు సంభ్రమింపక దశకంఠం బధిష్ఠించి సంగ్రామరంగంబునకుం జనుదెంచి రాఘవుం డాఁకుడెంచె నప్పుడు దేవేంద్రప్రేషితంబును హర్యశ్వయుక్తంబును మాతలిసారథియుక్తంబు నగుదివ్యరథంబు నధిష్ఠించి రామచంద్రుండు నాయిత్తుండై దాక నచ్చెను.

—♦ రాముఁడు రావణుని సంహరించుట ♦—

తే. రామరావణు లిట్లు సం గ్రామమునకు
మొనయ హాహాకృతిం జేసె భూతచయము
దేవదుందుభినాదముల్ దివి నెసంగ
నుభయసేనలఁ గలకలం బుప్పతిల్లె.

వ. ఇట్లు సంగ్రామంబునకు డీకొని పోరాడుచున్న సమయంబున.

మ. అధికక్రోధసమగ్రవిగ్రహుఁడు వై త్ర్యక్షేశుఁ డాశావకా
శధృతజ్వాలము శూలమున్ భుజబల స్ఫారప్రభాభ్రాజిత
ప్రథితప్రక్రియ నెత్తి మొత్తె నతని న్ప్రత్యంబానుం బ్రహ్మదం
డధురీణం బగుదాని రాముఁడు నడిం ఖండించె రెండై పడన్.

తే. రాఘవుని విష్కరం బటు క్రాలుకర్మ
మరసి భయ మూని రావణుం డట్లు క్రుధఁ

జగుచుం దోమరభిండివా । లాసిముసల
ముద్గరాదుల నొంచె రా । మునిఁ గడంక.

వ. ఆ [illegible] పడి కిమ్మహీకాంతుఁడు.

మ. సుమును ... సుముఖస్సుఖ ద్విజా । స్తోత్రాహ్వాపాత్రిం బను
త్రిమహోగ్రా ను సువర్ణపుంఖము మహా । దృప్తప్రింఖమై మొప్ప బా
ణము ... మున్న సూ తీసి గరిమన్ । బ్రహ్మాస్త్రమంత్రింబునన్
స్థిరమొనర్చాగా లక్ష్యం సి మనుజా । సిన్ వేసె నీ సేర్పడన్.

చ. ఆదియును భూనభోంతరము । దంతయు నిండి సురారిగుండియల్
చెదరఁగ మండుచున్ బదల । జిహ్వముఖామరు లెల్ల నుబ్బనం
గొడలఁగ రక్కసుల్ వెసఁడు । నొంద నయంత్రరథాశ్వకంబుగాఁ
గదిసి సహసూత్రముసుఁ । గాలిచి పుచ్చెను రావణాసురున్.

తే. అసుర బ్రహ్మాస్త్రనిర్దగ్ధుఁ । డయ్యెఁ గాన
నరయ గా దయ్యె దేహమూఁ । సాదికంబె
కాకి భస్మంబు నాశ్చర్య । కముగ నప్పు
డఖిలలోకంబులకు శాంతి । యానవిల్లె.

సీ. అట్లు దశగ్రీవుఁ డంతరించిన వచ్చి,
దేవర్షు లాశీర్వ । దించి రెలమి
దివి దుందుభులు మ్రోసె । దివిరి గంధర్వులు,
పాడి రచ్చర లాడి । రోడ కపుడు
దిశ లెల్ల నిర్మల । దశ నొందెఁ దఱచుగ,
పుష్పవర్షంబుల । భూమి నిండె
నాకాశము మహోత్స । వాధిక సంకాశ,
మయ్యె నింద్రాదులు । హర్ష మంది

తే. రంత సంతోషమున రాముఁ । డనుజసహితుఁ
డగుచు లంకాధిరాజ్యము । నొసఁగఁ బొందు

పడ విభీషణునిం బట్టి । భద్రుఁ జేసి
విమలజలముల నభిషేక । విధులు దీర్చె.

వ. అనంతరం బవ్విభీషణుండు వృద్ధామాత్యుం డగునవింధ్యుంగూడి సీతాదేవిం బురస్కరించుకొని వచ్చి రామదేవునకు నివేదించిన నతం డామె స్వీకరించుటకు సంశయించుచున్న సమయంబునఁ జతుర్ముఖుండును శక్రాగ్నివాయుయమవరుణులును యక్షాధినాథుండును సప్తర్షులును దివ్యమూర్తిధరుం డగుదశరథుండును దేవగంధర్వాదిసేవితులై హంసయుక్తవిమానంబు లధిష్ఠించి యంతరిక్షంబున నుండి రండుఁ బంచభూతంబులు తమతమనామంబు లెఱింగించి రఘురాముం గాంచి.

— ♦ శ్రీరామునకు బ్రహ్మాదులు దర్శనమిచ్చుట. ♦ —

ఉ. భూతలనాథ మే మఖిల । భూతములందు మెలంగుచుంటిన్
భూతచరిత్ర మాతయును । బోల నెఱుంగుము మాలకింపు మీ
సీత సతీవతంస మనుఁ । జేసి యెఱుంగ నొకింత తప్పు నీ
సీతకుఁ గానిమాట లన । కేలు మనోజసమాన నమ్ముమిః.

వ. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుండు రామదేవుం జేరవచ్చి.

సీ. భువనకంటకుఁ డైన । దివిజారిఁ బరిమార్చి,
సకలభూతహితంబు । సలిపి తీర్పు
నావరంబున వాఁడు । దేవతాసాధ్వుల నె,
తనచావునకె జూస । కిసి హరించె
నలకూబరునిశాప । కలనంబున స్పృశుఁడు,
సతిఁ బల్మి నంటినఁ । జచ్చు నపుడు
...స సీత । నే నెఱుంగుదు నిట్టు,
శంకింప కేలు మీ । పాద్యుఁ బట్టి

తే. యనుచు దశరథుఁ డరుదెంచి తనయ నేను
దశరథుండను సుచేతఁ దనిసినాఁడ
సీతయు లక్ష్మణునిఁ గూడి ప్రీతి నరిగి
రాజ్య మేలు మయోధ్యాపు రంబునందు.

వ. అనిన రామచంద్రుండు తనతండ్రి శ్రీపాదవందనం బాచరించి దేవా నేను నాతండ్రి యైనసింహాసనంబున బ్రవర్తించెద నని విన్నవించి దేవతల కెల్ల మ్రొక్కి దేవేంద్రు ననుగ్రహించి శచీసహితుం డైన దేవేంద్రుని ప్రసన్నానందంబున దేవఋషి త్రిజటాదివిభ్యులకు నభీష్టార్థంబులు సిద్ధింపఁ జేసి రాక్షసనిహతు లైన వానరుల నెల్లఁ బరమేష్ఠిం బ్రార్థించి బ్రదికించి నిద్రాణులను స్వర్గంబునకు నిర్గమించి రఘుకులనందనుని వాయునందను కిష్కింధ మొగం బై యుల్లసిల్లెను.

ఉ. నాకు మహోపకారము నొనర్చినవాఁడవు సోదరుండ వన్న నే
నీకు నరుంగ నేమొసగెద న నింద్యచరిత్రుఁడు రాముకీర్తి యీ
లోకమునందుఁ బొందుగ వె లుంగుచు నుండెడునంతదాఁక నీ
శ్రీకరశింతలిర్చుచుఁ జిరంజీవివి గమ్ము నెమ్మదిన్.

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుం డై సుగ్రీవాంగదజాంబవత్ప్రముఖవలీముఖపరివారంబు పరివేష్టింప విభీషణుం బురస్కరించుకొని పుష్పకాధిరూఢుం డై వెడలి సేతుమార్గంబున మకరాలయంబు దాఁటి కిష్కింధాపురంబునకుం జని సుగ్రీవరాజ్యంబున నంగదు నభిషేకించి యభాగతకృతగమనుం డై సాకేతంబున కరిగి హనుమంతుం బుచ్చి నందిగ్రామంబునఁ జీరవసను లై యున్న భరతశత్రుఘ్నులం దోడి తెచ్చి తత్సమర్పిత యైనరాజ్యంబు గ్రహించి తారాబలచంద్రబలయుక్తం బైన యొక్కశుభముహూర్తంబున.

శ్రీరామపట్టాభిషేకము.

సీ. ఉభయపార్శ్వమ్ములఁ । [illegible]మ్ములు భక్తి;
భరితులై శత్రుఘ్నచా । మరము లిడఁగ
వామభాగమునందు । వైభవం బెసఁగారఁ,
గనుల నవ్వుచు సీత । గరిమ మెఱయ
ప్లవగాసురేశ్వరల్ । పరివారయుక్తులై,
ముద మొప్ప నిటు నటు । మూఁగి కొలువఁ
బవమానసూనుండు । భయభక్తియుక్తుల,
బాదపీఠముకడఁ । బాదుకొనఁగఁ

తే. గపులఁ బౌరులు బంధుగుల్ । గనుచు నుండ
రమణ మెఱయఁగ వివిధవా । ద్యములు మ్రోయ
వామదేవవసిష్ఠులు । పలుక స్తుతులు
రాముఁ డప్పుడు పట్టాభి । రాముఁ డయ్యె.

వ. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుం డైనరామచంద్రుండు విభీషణసుగ్రీవాదిసుహృజ్జనంబులం దగినవిధంబున సత్కరించి వారివారి పొంకపట్లకుం బుచ్చి యక్షేశ్వరునకుఁ బుష్పకం బర్పించి తాను గోమతీతీరంబున ననేకయాగంబులు చేసి నానావిధభోగంబులు గాంచి కుశలవులను పుత్రులం గాంచి పదునొకండువే లేండ్లు రాజ్యపరిపాలనంబు గావించి సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నసమేతుండై పరమపదంబునకు నిర్గమించి కీర్తిశేషుం డయ్యె నని చెప్పిన విని నైమిశారణ్యవాసులు సూతుం జూచి శ్రీరామానుగ్రహపాత్రుండై చెన్నుమీఱినభద్రాద్రివృత్తాంతంబు సెప్పు మని యడుగుటయును.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. శ్రీభద్రాచలరామభద్రపదరా । జీవద్వయీభక్తుఁడై
శోభాప్రాభవవైభవాంచితపదా । స్తోకప్రభావంతుఁడై

సౌభాగ్యంబున హస్తికొండపురిలో | సౌఖ్యంబులం బొందుచున్
దా భాసిల్లెడు నారసింహుని దయన్ | రక్షింపు మోరాఘవా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రఘునాథతనోభయకవిమిత్ర వేంకట
యజ్వాగ్రపుత్ర సమారాధితవిబుధరాజ
శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజప్రణీతం
బైనశ్రీభద్రాచలరామచరిత్రం బను
మహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ

భద్రాచలరామచరిత్రము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమన్నృసింహరామధ
రామరసోమావనాంచి । తానులనామా
కామితదానావితసు
త్రామా! వరభద్రశైల । ధామా! రామా.

వ. అవధరింపు మక్షకరుణాకర శౌనకాదిమహామునులకు సూతుండిట్లనియె. నట్లు వనవాసావసరంబున రామభద్రుని ప్రసాదసమాసాదిత ప్రాభవవిస్తరుండై ప్రస్తుతంబైనయమ్మహాప్రస్తరంబు మేరుపుత్రుండై మహాప్రభావంబునం బొందెం దత్ప్రభావం బెల్లం దెలియం జెప్పెద నాకర్ణింపుం డని యిట్లనియె.

— । మేరుపర్వత వృత్తాంతము. । —

సీ. గ్రహములన్నియును బ్ర । త్యహము నేగిరిరాజ,
మునకుం బ్రదక్షిణ । ములు పొనర్చు
హరునకుం ద్రిపురసం । హారకాలంబున,
నేయహార్యము చాప । మై యొసంగె
నిందాద్రిబృందార । కేంద్రుల కునికిప,
ట్టయి హేమమహాచల । మతిశయిల్లుం
దనతోడం బగ వట్టి । దాయమై వింధ్యాద్రి,
యేగోత్రమున కోడి । యేపు దక్క

తే. సమ్మహాకరత్నసాను వ । సంతరత్న
నిలయ మత్యున్నతోత్తుంగంబు । సిద్ధపర్వ
తోత్తమము స్వర్ణమయమగు । కోత్తమాద్రి
భావిభావిత మగు దాని । పశ్చిమంబు.

తే. ఆసుమేరుప్రసక్త గి । రాగ్నేయమున
గామరూపము గలిగిన । [illegible]
దివ్యరూపం [illegible] మేరు । [illegible]
పొలయు తుకుం [illegible] । పలుకు సత్యము.

ఆ. మీకు చెప్పి తినకుం । గొడగి దీని
నుల్ల మలరం జేయు । [illegible]
[illegible] । [illegible] మహాత్మ్యము [illegible]
తిత్తియు [illegible] । [illegible].

క. [illegible]
[illegible] వైభ । [illegible]
[illegible] వెలుగుచు [illegible]
[illegible] । [illegible].

వ. ఒక్కనాడు దేశాంతరంబున [illegible] గాంచి యిట్లనియె.

క. పున్నామనరకము దరి
బన్నంబుగం జప్పక సీత । [illegible]
త న్నుద్ధరించుం గావున
నన్నంబడం బుత్రుడనుచు । [illegible].

తే. కాశి నైనను బుత్రుని । కడవ [illegible]
మడియ మోక్షము కరతలం । [illegible]

వేయునేటికిఁ గొనుకుం । దెలియఁగ వినకే
వెగు పాపుల జన్మ... । విగతఫలము.

తే. కాన సూనులం... స । మాన...
ఫలము నొసఁగునట్టి దివ్య... । ...
మనకుఁ బుత్రులు ... మాకు ...
తపము గా కొంత చేసి । ...బి.

చ. భువిపుఁ... । ...సుమేరుశైల మే
పవనము ... । ... వాని కొంచె కి
ల్యానమునకున్ జలి... । ...యోగ్యు ... సం
భవునిగూర్చి పొందుము । ...

వ. ఇట్లు ...సామాన్యముగా ... దీక్షితుం
...తపంబు సేయు... నా...

— మేరుపర్వతమున భద్రుఁడు పుట్టుట —

క. కమలజుఁ ... పుట్టి
త్రిపురమున రామాఖ్యునాత్మ । ...సుత...
గోనుగు ... చనియెఁ గాల
క్రమమున ... । గా...నము ...

ఉ. మేరుమహీధరేం... । ...యునాకరు... సూనుని
గోరిక మేరుపై ... । ...చెను గాని...హాల...నన్
గౌరిచి జాతకర్మమును । ...లు మెచ్చఁగ భద్రనామముం
జేచె రామభద్రుఁడు । ...చెలువారుచునుండుటన్.

గీ. రామభద్రుఁడు ... । ...
లక్ష్మణుని... సేయుచ । లంబునందు
నధివసించి ...శ్రమ । మాచరించె
నాయకుల ... భద్రుఁ... । ...

వ. ఇట్లనతరించిన భద్రుండు దినదినప్రవర్ధమానుండై పూర్వజ్ఞానబుం గలిగి.

చ. మఱఁగిన నత్త తాత యని । మాటలు నేర్చునట్టిపట్టునన్
నిరతము రామ రామ యని । నేమము మీఱఁగ నాడఁ జొచ్చె సం
బరమున విద్దెముల్ సలుపు । పట్టున నట్టున నిల్చి రామునిన్
నిరవధిదారఁ గొల్పుటకు । గా మదిసేయును భద్రుఁ డర్థిమై.

ఉ. రాముఁడె బ్రహ్మవిష్ణులును । రాముఁడె రాజకలాకలాపుఁడున్
రాముఁడె సర్వదేవతలు । రాముఁడె సర్వమహీధరంబులున్
రాముఁడె సర్వభూతములు । రాముఁడె సర్వనదీనదంబులున్
రాముఁడె సర్వజీవనులు । రాముఁడె సర్వమటంచు నెంచుచున్.

క. ఆటలలోఁ బాటలలో
మాటలలో రామ యనుచు । మాటికి భద్రుం
డూఱడిక నిరతంబున్
నోటికిఁ దాళంబుఁ లేక । నొడువుచు నుండున్.

సీ. బాల్యంబునన్ రామ । భద్రుఁడు కొనర్చిన,
చర్య లాటలలోనఁ । జలుపుచుండు
రామకళ్యాణంబు । రమణీయసరణిగాఁ,
బాడుచుండును గాన । ఫణితిమీఱఁ
గాంతారగమనమ్ము । కాంతంబు మదిఁ దోఁప,
సారెకుఁ గనుదోయి । సిరు వెట్టుఁ
పంక్తికంఠునిచే సీతఁ । బట్టినవార్తలు,
వినిచి యేడ్చుచునుండు । వెక్కివెక్కి.

గీ. దుష్టసంహారకథఁ జెప్పి । తుష్టి నొందు
పుష్పకం బెక్కి సాకేత । పురికివచ్చి
రాజ్యపట్టము గట్టిన । రమ్యచరిత
చదివి యానందమునుఁబొందు । మఱి నతండు.

క. పరమేష్ఠిపదమహత్వము
పరిపాటిం బుత్రుఁ డిట్లు । భక్తిం గొలుచున్
బరఁగుచు నుంటకు మేలుఁ
పరమామోదంబు నొందె । భక్తిం బెరుగున్.

ఉ. భద్రింపు రామభద్రపద । భక్తుఁడు గాంచిన వానిఁ జూడఁగా
నద్రులుఁ గాననంబులు న । దీనదులున్ మునిపుణ్యశాలలుం
భద్రములం గనుంగొనుచు । బ్రహ్మమహా మున్నలుచక్కఁ బోవుచున్
నిద్రకు భుక్తికిన్ మనము । నిల్పని వాఁడయి యుండె భక్తుఁడై.

—♦ భగ్రనకు నారదసందర్శ ప్రత్యక్షముగుట. ♦—

క. నెడఁగువల నిట్లు ప్రీతిచిన
మడపులలోఁ రాము నరయు । నగుచుండఁగ నా
పెడఁ గాంచి సురముని యొకఁడు
వడిఁ జనిఁ బ్రణమిల్లి నాసి । పాదంబులకున్.

చ. నిలిచిన వానిఁ గాంచి ముని । నీ వెవఁ డేమిటి కిట్లు కోసలన్
మెలఁగెద వేను నారదుఁడ । నింతయుఁ డింద్రులనామధేయముల్
పలుకుచు నున్న భక్తుఁడను । వినవె మోఁగెద వప్రతుష్టుఁడన్
నలుగడ సంచరింతు నిటు । నాకులదైవము రాముఁడిం గనన్.

క. పరమేశ్వరుఁడగు రాముఁడు
పరికింపఁగ నాకుఁ జెప్పుము । వినయమునఁ బచ్చున్
నిరుపాధిఁ దాలిఁ దరిగిన
తెలు వేడఁగను నాకుఁ దెల్పు । దమునినాథా.

ఆ. కినుకలకు జూప్ర గీతా । గనుగొందు నిప్పుడా
త్మనుసి రామచంద్రు । భక్తిఁ గొలిచి
సార్థకంబు గాఁగ । సల్పుకొందును నాదు
పుట్టుగడను దెలియు । వట్టు సేకు.

వ. అనిన వానినిశ్చలభక్తి నెఱుంగింపఁ గోరి నారదుండు నాస్తిక వాదంబునకుం జొచ్చి యిట్లనియె.

ఉ. కొండికవై నెఱుంగవు నరా! కొంచెము గాదు సుమేరుపుత్రి రా
ముండు పరాత్పరుం డనుచు ముచ్చట లాడఁగ వచ్చి తక్కటా
కొండకు పుట్టి విట్టు కొ... డను దగు గాని మేదినీ
శుం డగురాఘువు ... మూఢ బరాత్పరుం డంట చెల్లునే.

తే. ఎన్నఁడును పుట్టి చచ్చిన నృపసుతుండు
... మునిపవ్ర మునిసవిద్య ...
... ... వాడు నాకు
... ... లేటి కయ్య.

ఉ. మానవమాత్రుఁడై ... మానిని ... సతిని హారి ...
మానుష మానసు యనుచు మారీచ ... గానసంబులన్
దా ... ... పైనాథుని ... చున్
వానిసహాయుఁడై ... నారికి ... రావణున్.

క. ... వాని ... పిలా ...
వానిదర్శనంబు ...
... వాడు ... బడి
యాడుచు ... దెప్పి.

క. ఏనాఁడు ... చచ్చినభూ
జాని గసనెంతు ... టను
... నంచు నెంచి ... వ
మో నీయాసల్ ఫలించు నోకద చెపుమా.

వ. అనిన నుల్లంబు జల్లు మన వల్లి బోయి డిల్లపడి యు సమ్మోసి తల్లజుం గని యుల్లస పతి డిట్లనియె.

ఉ. తారకమంత్రరాజమున । ధన్యుఁడవై మునిమాన్యుఁడైన నీ
వే రఘురాము నిల్లు లధ । మాధముగా వచియింపఁ జొచ్చితే
నేర నిసర్గ వచింపు నిటుకు । నొచ్చిన వారలు కాదా ప్రమ్మనం
గా నిగ్రహ సేయఁగ వినుము । నా పుణ్యత్వము నేమ నానుపుల్.

క. నాచిత్తవృత్తిఁ దెలియఁగ
నిచెప్పుట లనుచు । నాకు నెంగఁగ నయ్యె
నాచాయ మొంద । కాఁ
నాచెప్పలకు నిగ నుణుఁ । నాగాచము ని.

ఆ. వినఁగ నెల్ల నిగ । నిశ్కృతనాట్యరంగులు
దాఁ నిల్లు పలుకఁ । గాని నాఁడు
గాని కినుకఁ గాని । నాగ శ్రీరాముఁ డ
దైవ మనుచుఁ జప్పఁ । దలఁతు వినుము.

సీ. పెరుచేఁస నైజాంగ । మీఁదుకు నెక్కలి కాని,
నెక్కను చెప్పుట । దాఁచినాఁడు
తామేటియై । దరికొంచి ముక్కుని,
పెరిగి నెత్తు పెఁపున । జూపినాఁడు
కోలమై పాతాళ । కుహరంబున దూఁర,
కినకాశ్యపుని బట్టి । చీల్చినాఁడు
నరసింహమూర్తియై । పరఁగి భక్తునిఁ బ్రోవ,
దైత్యుని వ్రేల్మిడిఁ దలఁచినాఁడు.

తే. గిటకరై బలిదానవుఁ । గిట్టినాఁడు
భార్గవుండై దురాత్ములఁ । దాఁపినాఁడు
రాముఁడై రావణాసురు । రాఁచినాఁడు
నినెఱిఁగి వె నా నన్నుఁ । గని నవీ దగ.

తే. ప్రతియుగంబున దుష్టులఁ ॥ బట్టి కొట్టి
శిష్టులను బ్రోచిన సమర్థ ॥ క్షితితలమున
ధర్మసంస్థాపనార్థము ॥ తగి వెలుంగు
నట్టివిష్ణుం డనఁగ రాముఁ ॥ డగును గాదె.

వ. అమ్మహాత్మునిమాహాత్మ్యంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

సీ. ఎవ్వానిపదరజం ॥ బింత సోకినమాత్రఁ,
బాషాణ మది యొక్క ॥ పడఁతి యయ్యె
నెవ్వాఁడు కడకేల ॥ నెక్కు మోపినమాత్రఁ,
ఘోరశంకరువిల్ మానా ॥ తునియ లయ్యె
నెవ్వాఁడు చేసేత ॥ నిజ ముట్టినమాత్రఁ,
పరశురామునిగర్వ ॥ భంగమయ్యె
నెవ్వానికోదండ ॥ మొక్కబాణమమాత్రఁ,
రావణాసురు శిరస్సు ॥ చావ నయ్యె.

తే. నట్టిశ్రీరామచంద్రుఁడు ॥ శౌర్యధైర్య
సాంద్రుఁ డతిభవజితకామ ॥ చంద్రుఁ డమర
కీర్తిచంద్రుఁడు వైకుంఠ ॥ పురాత్మగాక
మర్త్యమాత్రుండె వర్ణింప ॥ వాణినాథ.

ఉ. ఆరఘురాముఁడే మనకు ॥ నందఱకున్ కులదైవమంచు ల
క్ష్మీరమణుం డటంచు మఱి ॥ సేవితుఁడంచు సమస్తవిష్టపా
ధారవిభుం డటంచుఁ బర ॥ తత్త్వమటంచుఁ బఠించుచుండు నే
సారెకు ధ్యాసఁ జేసెదఁ గృ ॥ పానుమహాత్ముల నిచ్చ నారదా.

వ. అని నిశ్చయజ్ఞానంబునం బలుకుచున్నమేరునందనుం గౌఁగిలించుకొని శతానందనందనుం డానందంబునం బొందుచు నిట్లనియె.

— నారదుండు భద్రునకు రామప్రభావమభివర్ణించుట. —

గీ. భద్ర నిర్భద్ర మైనది ॥ భక్తి నెఱుఁగఁ
గోరి నిన్నిశ్చయజ్ఞాన ॥ మాయయుమతి

సిగ్గు సత్కృతి భక్తిఁ జే । సిన వారు
నిన్నుఁ బోషించినవారు లే । రెన్న జగతి.

శా. మాయామానుషవిగ్రహంబున త్రిజగ । న్మాన్యుండు ధన్యుం డతం
డీయుర్విం బ్రభవించె రాముఁ డన స । ర్వేశుండు సర్వజ్ఞుఁ డా
స్వాయత్తేశ్వరసత్ప్రభావమున వి । శ్వం బెల్లఁ బోషించు నే
నాయుష్మా న్నరనామమున్ శ్రమహోమం । బ్యాపించు నీతిగన్.

చ. పతియుపదేశము బడసి । పార్వతి తొల్లిట రామమంత్రమున్
సతతము సంస్మరించి కడ । సర్వజగజ్జననీత్వసంయుతభూ
రితరమహత్వముం బొరసి । రెచ్చె నమామకు దనతాఁగ నా
సుత యగు లోకపావని సుఖ । సంపద్ నెనిత్వరితమహోన్నతిన్.

క. తలకొనుదు గాంచె దానికి
మొలమిన్ జపియించి పుట్టు । నసఁగినముని గా
జలరె మును రామచరితము
వెలయించి కవిగుర్చుఁ డగుచు । విశ్రుతకీర్తిన్.

గీ. రఘువులు ధాతుప్రక్రీడ కి । ర్తంబు గాన
నరాధ్యులచ్చటఁ గ్రీడించుట్రి । దాన రాముఁ
డనఁగఁ గోరంది నరోరక్ష । ననయుఁ డలరె
నతఁడె పరమాత్ముఁ డన్యయుఁ । డచ్యుతుండు.

మ. అవనిం ధర్మము లుద్ధరించుటకు న । ట్లావిర్భవించెన్ రమా
ధవుఁ డా రాముఁడు రాఘువాన్వయమునన్ । దానైన కార్యంబు గా
నవతారాంతము నొంది పొందె పరమ । య్యర్థాత్ము నీక్షించుటల్
దవ్వులం బోదు తపంబు జేసినను బ్ర । త్యక్షుం బగున్ మానికిన్.

ఉ. కావునఁ బూర్వజన్మమునఁ । గాపుర మూడినచోటి చెంగటన్
నీవు దపించుచుండు మట । నీకు నమోఘప్రదర్శనం బగున్

నావచనంబు నమ్ము మన । నారదమౌనికిఁ గేలు మోడ్చి భ
ర్మానవిభృత్కుమారుఁడను । నా కృతి వెలాఁగ్బుచు మ్రొక్కి గూర్చుచున్.

గీ. నీవు చెప్పినట్టి నాకు । నెగులు దీఱ
చెప్పితివి దాని నేను ని । చెప్పినట్లు
నాతవిరాత్రమున మున్ను । ప్రీతినున్న
చోటఁ దపియింతు రాముని । జూతుఁ గోరి.

వ. అనిన నారదుం డిట్లు చేయుమని చెప్పి యంతర్ధానంబు నొందె
భద్రుండును రామభద్రదర్శనలాలసుండై తల్లిదండ్రుల కెఱింగించి
యనుమతంబు వడసి త్ర్యంబకతీర్థంబున కేఁగి యచ్చటనుండి గోదా
వరీ తటంబునఁ బోవం బోవ నీభద్రక్షేత్రంబున కుత్తరంబుగను
నారసింహక్షేత్రంబు దక్షిణంబుగను గోదావరి నొరసికొని యున్న
పుణ్యస్థలంబునం జేరి యచట కూర్చుండి తపించువాఁడై.

॥ భద్రుఁడు నారదానుమతంబున బర్వతంబగుట ॥

సీ. పరమసంధ్యాసార । సంభావితఖ్యాతు,
కాంతాభిషక్త । నములు గలిగి
మాహాత్మ్యప్రసూనసా । ముములఁ దాలిచినా భ,
గణముల రాయుత్ర । నములు గలిగి
నందనాసంగమా । కందబృందములతోఁ,
గప్పట్టు లుక్కోన । గములు గలిగి
ద్రవిణభాండాగార । తతిఁ బోలి మేలిమిఁ,
గాంతి దనుమంజకంద । రములు గలిగి

తే. పూలతాలి గుబుల్కొను । పొదలు గలిగి
కోళ్ళనుండి పాతెడుసెల । యేళ్ళు గలిగి
యుగమహత్త్వంబునను జూడ । నొప్పి యప్పు
డచల మయ్యె సుమేర్వచ । లాత్మజునను.

వ. ఇట్లు మహాచలంబై మహీమండలంబున మహామహిమం బొలుపొం
దుచుండు.

చ. నఱికిన వెండి యంటుకొని । నల్లగుచెట్లును స్థావరత్వముం
దొలఁగి మనుష్యులౌచుఁ గాలకు । దోరుచు నేగుచెట్లు మత్స్యల
ట్లఱిముఱి నాడుచెట్లు చను । వల్లెనుచెట్లును గాలి సోఁకినన్
మఱి బ్రిదికించుచెట్లును గ । నంబడు నానగమందుఁ బొందుగన్.

వ. మఱియు నఖండవైభవసమృద్ధిం బొలుపొందు నమ్మహాపర్వతంబు.

తే. జగతి జనులకు భద్రముల్ । సలుపుకతన
భద్రశైలంబు నాఁ బేరఁ । బరఁగుదాని
మహిమఁ గొనియాడఁ దరమె యీ । మహాతలమున
నోళ్లు వేయున్నవారికి వే । యేళ్లకైన.

తే. అచటితాల్లెల్ల దేవత । లచటిచెట్లు
జీములెల్లను గల్పక । భూమిరుహము
లచటిచెంచు లెల్లను సిద్ధ । యతులు నచటి
భూమి యంతయు వైకుంఠ । భూమి యగును.

వ. అట్టిమహావైభవంబునం బొలుపొందునప్పర్వతరాజంబు.

తే. గౌతమీప్రాక్తటంబున । గంగనోరస
తొల్లి రాముఁడు వోయిన । త్రోవ నరసి
కొనుచుఁ బశ్చిమముఖముగాఁ । గుదిరి యుండి
నిర్వికల్పసమాధిమై । నిలిచి యపుడు.

వ. ఇట్లు పన్నగశయాను నంతస్సన్నిధానంబు గల్పించుకొని పదిరెండు
వేలదివ్యవర్షంబు లత్యంతఘోరతపంబు గావించె నత్తపోమహిమం
బునం జేసి యైనసంతాపంబున నెల్లలోకంబులకు సంక్షోభం బయ్యె
నయ్యవసరంబున నింద్రాదిబృందారకబృందంబులును మునికదంబంబు
లునుం గదలి వైకుంఠంబునకుం జని వైకుంఠునిం గని యనేకవిధం

బుల వినుతించి నమస్కరించి భద్రునితపోవృత్తాంతంబును జగద్గు పదప్రవంబు నెఱింగించి రక్షింపు మని ప్రార్థించుటయుం ప్రసన్నుండై పుండరీకాక్షుండు సాక్షాత్కరించి వారి కిట్లనియె.

ఉ. భద్రు నెఱుంగుమీ వినుఁడు నాయెడ సుదీయపదాబ్జభక్తుఁడే
భద్రము వానికిం గలుగఁ బక్కి తదీయతపోభవార్తికిన్
ముద్రయొసంగి లోకములఁ బ్రోచెద మీరటు శంక దక్కి ని
ర్నిద్రసుఖంబునన్ మనుఁడు నేఁ గల చింతకుఁ జింత యేటికిన్.

వ. అని వేల్పుల నెల్ల నంపిపుచ్చి.

—— భద్రునకు రామభద్రుండు దర్శనమిచ్చుట ——

ఉ. లచ్చిని సీతఁ గాఁగ మఱి లక్ష్మణమూర్తిని గాఁగ శేషునిన్
ముచ్చటఁ జేసి తా నపుడు ముందటిరీతిని రామచంద్రుఁడై
మెచ్చుచుఁ జెల్వ నక్కడను చేకొని చాపము శంఖచక్రమున్
హెచ్చగుచేతులన్ బొదల పెంపెసలంగ నిలుచుఁ వచ్చె భూమికిన్.

తే. భద్రునింజూచి సోదర పాటవలన
సవ్యహస్తమునం బాంచ జన్యశంఖ
మవలిచేత సుదర్శన మపుడు వ్యస్త
యముగఁ గైకొని భద్రాద్రి నవతరించె.

తే. వచ్చి భద్రాద్రిచెంగట హెచ్చి నిలిచి
వత్స! లె మ్మేను వచ్చితి వరము లీయ
రామచంద్రుఁడ నీతపః ప్రాభవంబు
మెచ్చ వచ్చెను బ్రేముడి పెచ్చు పెరుగ.

వ. అని పలికినం బులకఖండంబు లొలుకునప్పలుకులరవం బాలించి నెమ్మనఁ బులకలు వేర నానందబాష్పంబులు గాఱఁ గన్నులు విచ్చి తనకట్టెదుట.

సీ. నీలంపుఁజాయడాల్ । దేలింపఁ జాలుమేను,
కాలమేఘంబు నాఁ । గరము దనర
శ్రీల దాఁపలిచక్కి । చాలుపేరిటకత్తె,
క్రొక్కారుమెఱుఁగు నాఁ । గొమరు మిగులఁ
బేరురంబున జారు । పేరునఁ గౌస్తుభ,
మింద్రచాపంబునా । నెసక మెసఁగఁ
గడ ధనుశ్శంఖచ । క్రములందు గంటలు,
చాతకవితమునాఁ । బ్రీతి యొసఁగఁ

తే. బరమకరుణారసము భక్తి । వసుల కొసఁగు
వాని దాఁపల నిల్లమ్ము । లాను తమ్ము
నున్నవాని నుద్యమఁ బల్కు । చున్నవాని
రామభద్రుని భద్రగి । రమునఁ గనిరి.

క. కని భయము భక్తి విస్మయ
మును వినయము నైశ ముల్ల । మునఁ బెనఁగొన మె
దిని సాఁగిలి పడి సాష్టాం
గనమస్కృతి చేసి యుల్లసి । కపిక నుతించెన్.

దండకము. శ్రీజానకీహృత్సరోజాతసూర్యా మహాటకాహార్యధైర్యా విభావస్వసుహాసానగోత్రోద్భవా భావనాతీతభావా భవద్వైభవం బెన్న నిందాదిభవాద్యాదిగ్భవాదుల్ మదిం జాల రెన్నంగ దలంపంగ నేఁ బాలుఁడన్ గొల్చెదన్ మత్తుఁడన్ జాలన్ స్వామీ నాగ నేలయ్య మాయామనుష్యాదినారాయణా! నారదవ్యాసవాగ్రాదివాచంయమస్తోత్రపాత్రా! మహాభావ నీవే కదా పూర్వకందార్వుదుష్ఠగ్రహంబు శిక్షించి దంతోందురిం ద్రుంతు వీవే కదా యొకదా చోరుఁడై నిరథం జేరునాగోమకుం గాముదుం జీపపై యేపు వేమారి పెన్మిన్కులత్తాత కర్పించి తీవే కదా పీకదాఁ బేలనై లీలనై వెల్లలో మున్గ

గ సృష్టి బ్రహ్మాదిదేవాళి కెంతే సుధాపాత్రంబు నిచ్చితీవే కదా సోకుదా నేలఁ గ్రుంగంగఁ గోలంబవై పృథ్వి బెకలించి గొట్టి లోకంబు రక్షింతువే కదా! యోకిదాక్షొప్పు శ్రీనారసింహుండవై రంహ మాత్రి త్యసంహారము చేసి యాత్మప్రియుండైన ప్రహ్లాదునిం బ్రోచితీవే కదా! యోకదా! కుబ్జకుండైన యబ్బలిన్ వేఁడి ముల్లోకముల నొందితీవే కదా! లోకదాహంబు వాపంగ రాముండవై సారెకున్ రాజలోకంబు ఖండించి ఖండించి వేధించితీవే కదా యోకిదారానుకూలవ్రతా! దేవ! శ్రీరామనామంబునన్ లోకవిద్రావణుండైన రావణున్ గూల్చి గానుద్భవం బంది నాపాలి భాగ్యంబవై చెంతటన్ నిల్చి నన్నేలనున్నట్టి నావికుంతాధ వాసుండ వాడేనవేలంటివే దేవ! నీకే నమస్కారము ల్సేయుచెద న్నన్ను రక్షింపవే దాసుని. రామచంద్రా! ప్రభోపూర్ణచంద్రా! నమస్తే నమస్తే నమః.

వ. అని ప్రార్థించె మఱియును.

మ. ఇలనాఁ డచ్చపుభాస మెసఁగెన్ కన్ నాసాగ్రదృష్టిప్రవృత్తి ధరా
తలమందుండి బ్రభవించినాఁడ మఱియున్ దివ్యప్రభావిజ్ఞానమున్
గలుగున్ దగుభక్తి నామనము నాకుండెను సద్దాస నీ
విలసద్రూపముఁ జూడ నిల్చె తపము న్వ్రీంజేయుఁగాఁ బూనితిన్.

క. నినుఁ జూడఁ గోర్కె యనిమిషము
మనఁ జాలక వెఱ్ఱి నగుచు మహితాత్మల నెల్లన్
గొని తిరుగుచుంటి నారద
మునికృప నే నిల్వ గంటి ముద మొదఁ గంటిన్.

ఉ. తొల్లిట నిల్ప నాపయిఁ బ్ర తుష్టమతిన్ సతిలక్ష్మితోఁ దమ్మునితో
నల్లన వచ్చి నిల్చినను ఘనుభవం బది కోటిజన్మముల్

చెల్లిననాఁటికే మఱపు । సేయఁగ రానిది సుమ్ము దానిఁ గో
ల్లసురాధిపత్యసుఖ । మూఁదియు [illegible] రాదు రాఘవా.

క. అని వేఁడి భద్రుఁ డిట్లను
నను నేలఁ దలంచి [illegible] । నారాయణ [illegible]
వనజానిఁ [illegible]
[illegible]ము నాశిరమున [illegible] । [illegible] వలయున్.

వ. [illegible] భద్రుం [illegible] తా [illegible] బుసా బ [illegible] ప్రార్థించిన
[illegible] పు [illegible] బున [illegible]
[illegible] సభాసు [illegible] మేఘనాదనా! నీకో
[illegible] నీవు [illegible] ననుగా [illegible]
[illegible] నీవు [illegible] యు నాచం
[illegible] యు [illegible] యు.

[illegible] నాతాదాత్మ్యము [illegible] । [illegible] చుచున్
పూ[illegible] పుణ్యమూ[illegible] వనుచున్ । [illegible] తమా
[illegible] । [illegible] సుఖ [illegible] చున్
[illegible] । [illegible] నా[illegible]నన్.

సీ. [illegible] బున [illegible] । [illegible],
పుణ్య[illegible] బగు । భూ[illegible]
[illegible] । లను [illegible],
వారికిఁ [illegible] బ । వారి [illegible]
నా[illegible] । [illegible] తల [illegible],
జనులకు సాయుజ్య । [illegible]
నాపూజ లే చేత । నోపి చేసినవారి,
[illegible] సౌఖ్య[illegible] । [illegible]

ఆ. నీదుదర్శనంబు । నాకు సంసేవయు
నేదినంబునందు । నిచట నెవని
కగునొ వాఁడు ధన్యుఁ । డై మునిమాన్యుఁడై
చెన్నుమీఱుచుండు । క్షితితలమున.

క. అని వరము లిచ్చి రాముఁ
డనురాగము తోడఁ బర్వ । తాగ్రమునం గూ
ర్వనితయు ననుజుఁడు గొలువఁ
గానరారెఁ బశ్చిమాభి । ముఖుఁడై సుఖియై.

ఉ. భూపతిరూపుఁడై నరఘు । పుంగవుఁ డంగన వామభాగమం
దేపగుఁ గొమ్మునన్ సిరిచి । యుంగులరాశిఁగ నింతదాపుగా
దాపలిచక్కి లక్ష్మణుఁడు । తాల్చి శరంబులు చాప మొప్పఁగా
నాపరమోత్తముం బలున । యద్రిశృంగంబున నిల్చెఁ బొల్పునన్.

క. మ్రోసెన్ దుందుభు లాసంగ
భాసిల్లెన్ ధరణిఁ బుష్ప । వర్షము గురిసెన్
జేసిరి నృత్యం బచ్చర
లాసరసిజనాభుఁ డమ్మ । హాద్రి వసింపన్.

చ. సురపతియున్ విరించియును । శూలియుఁ శిఖియు లోకపాలురున్
సురలును దేవమానులును । గుహ్యులు సిద్ధులు సాధ్యులున్ ద్విజుల్
ధర నగునెల్లవారలును । దాశరథిం గనువేడ్క నమ్మహా
గిరి కరుదెంచి రప్పు డొగి । గేవల భక్తియుతాంతరంగులై.

క. ఆభద్రాద్రి వికుంఠము
గా భక్తులు దేవమునులు । గా గౌతమి శో
భాభరితము విరజానది
గా భావించుచు వసించెఁ । గంజాక్షుఁ డటన్.

క. ఈలీల రామదేవుఁడు
శైలంబున వెలసి సత్ప్ర। సమయముఁగోలెన్
భూలోకవైకుంఠం బన
గా లలి భద్రాద్రి దనరఁ । గాశ్యపియందున్.

వ. ఆభద్రాచల క్షేత్రంబును సత్ప్ర భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగు ననేక క్షేత్రంబులును దీర్థంబులును గల వనిన విని నైమిశారణ్యవాసు లాయాక్షేత్రంబుల మాహాత్మ్యంబును రామోత్సవార్చనాదికంబును సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పు మని సూతు నడుగుటయును.

— ఆశ్వాసాంతము —

శా. శ్రీమద్వేంకటకృష్ణశాస్త్రికిని ల। క్ష్మీదేవికిం బుత్రుఁడై
ప్రేమన్ బండితపక్షపాతియగుచున్ । బేరాది విఖ్యాతికై
భూమిం బొల్చినరామసింహుఁడు జగ । త్సామ్రాజ్యప్రభావోదయుం
దాముప్యాయుఁడుఁ జేస్ప గాత రఘురా । మావాప్తసంపద్గతిన్.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర, వేంకటయజ్వా
గ్రపుత్ర, సమారాధిత విబుధరాజ, శ్రీపాద
కృష్ణమూర్తికవిరాజప్రణీతం బైనభద్రాచల
రామచరిత్రం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ

భద్రాచలరామచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీమార్తాండకులాంబుధి
సోమా! ధరణీలలామ । సుజనజలజ
శ్యామా! ఖలకులగిరిసు
త్రామా! సుగుణాఢ్యరామ । రాఘవరామా.

వ. అవధరింపు మక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు రామభద్రత్వాదాత్మ్యంబునఁ జేసి రామభద్రుండనుం బోలె నైన భద్రాద్రిప్రభావంబును క్షేత్రమాహాత్మ్యంబును జెప్పెద నవహితులరై వినుం డని నాఁడియు.

— క్షేత్రప్రశంసాభివర్ణనము —

ఉ. స్నానము సంధ్యయున్ జపము । స్వర్ణఘృతాజయుతాన్నదానముల్
ధ్యానము తర్పణంబు మొద । లైన నొకించుక భద్రశైలమం
దాచినమాత్రఁ గోటిగుణ । మై ఫలియించును మానవాళి కా
స్థానము కన్న పుణ్యఫల । దాఁ బగునట్టిది లేదు చూడఁగన్.

ఆ. కాశిగంగలోనఁ । గలసిన మణికర్ణి
కాజలంబు కన్న । ఘనతరంబు
భద్రశిఖరి నొరసి । పాఱుగోదావరీ
జలము మోక్షమొసఁగుఁ । దలఁచినంత.

ఉ. ఒండొకచోటఁ గోటి కగు । నుగ్రసుపర్వాల కన్నదాన మీ
నుండినపుణ్య మొక్కటికి । నొప్పుగ నొక్క భుజింపఁ జేసినన్

యుండగు నల్లకాశిపురి । మేలన వేగుగ కల్గు సత్ఫలం
బండనుఁ జేరు భద్రగిరి । యందొకవిప్రుని కంత పెట్టినన్.

తే. రామనవమికి నట కేగి । స్వామిఁ గొలసి
దశసహస్రములు బూజ । సలిపి యుపవ
సించి నాఁడు జాగరణంబు । చేసినట్టి
జనుఁడు కైవల్యమును బొంది । తనరుచుండు.

చ. విడువక మూఁడువర్షములు । వేడుక నొప్పెడు రక్తి భక్తిలో
నిడుకొని భద్రశైలమున । కేగి రఘూద్వహుఁ గాంచి ప్రత్యహం
బడరెడురామజన్మదిన । మందు భజించినవాఁడు సోమము
బడయును వాజిమేధముల । వచ్చుఫలంబులుఁ గాంచుచున్.

తే. బ్రహ్మహత్యాదిపాతక । భాజి యైన
భద్రశైలనివాసుఁ డై । ప్రతిభ మీఱు
రామభద్రునిఁ గని మ్రొక్క । రమణ నొప్పుఁ,
బాతకంబుల బెడఁబాసి । పూతుఁ డగుచు.

తే. ఎవ్వఁడేఁ గాని భద్రాద్రి । కింత సొంతఁ
బ్రాణములఁ బాసె నేని యు । ప్పంచజనుని
కిచ్చు రాముఁడు సారూప్య । మిం దొకింత
యేని దబ్బర లేదని । యెఱుఁగ వలయు.

సీ. చచ్చువారికి మోక్ష । మిచ్చునట్టిది తార,
కమొ భద్రగిరిఁ గాశి । కాపురమున
నాదివాదివను నింగి । నాఁడె భద్రాద్రికి,
వలగొన్న నిలఁ జుట్టు । ఫలము వచ్చుఁ
జైత్రాదినవమి నా । జానకీకళ్యాణ,
మునఁ దలఁబ్రాలు గొన్న । ముక్తి గలుగుఁ

బరిణయమై రామ । భద్రస్వామి సీతతో,
రఘ వెక్కినం గన్న । నధిక ఫలము

తే. ధ్వజపటముఁ గాంచి నంతన । తరలిపోవుఁ
బాప మంతయు గరుడికిం । బాపుసందా
గలుగుకింకిణులరవంబు । తెలియ వినిన
భవరజోదోషముల్ వెడఁ । బాయు సందు.

తే. అట్టిపుణ్యప్రదం బగు । నాప్రదేశ,
మందుఁదివసత్రియఁ బున్న । యట్టివాఁడు
బొందిలోపలిప్రాణముల్ । పోవునంత
విష్ణుపదమందుఁ దిరమైన । విభవ మందు.

క. గోపురముఁ జూచినంతన
పాపంబులు వ్రాయు నెట్టి । పాపికి నైనన్
శ్రీపతియు వరము నల్గిడె
నాపుణ్యస్థలమునందు । ననవరతంబుల్ .

మ. గుడిపై నొప్పెడుచక్రరాజమది భ । క్తుల్ పోయి దర్శించిన
ప్పుడుతత్సామ్యముగాఁగఁదత్సమముగాఁ । బొందొప్ప బియల్పత్వము
గడు నౌన్నత్యము నొందిన కిల్బిషగతుల్ । ఖండించి యవ్వారికె
ప్పుడునుం బోనిమహాదానన్నతంబగుఫలం । బుగూర్చునప్పట్టునన్.

మ. గరుడస్తంభము గౌఁగిలించుకొని భ । క్తిశ్రేణి సేవించినన్
నరకంబందలిబాధ లెప్పుడును బో । దఁ బోనిచందంబునన్
గరిమం జేయుటె కాక యూర్ధ్వగతులం । గల్పించి యవ్వారికిన్
నిరతంబున్ సుఖ మబ్బ నట్లు సలుపున్ । నిర్నిద్రతేజంబునన్

తే. వడిగ వైకుంఠముననుండి । వచ్చునపుడు
సరసిజాక్షుఁడు భద్రిపై । నుండికె నచటఁ

పాదచిహ్నము నేఁటికిఁ । బరఁగుచుండు
నరసినం బాపములఁ బాపు । నట్టిదగుచు.

వ. మఱియు ననంతపుణ్యఫలప్రదం బై ముదం బొసంగు నాభద్రతీర్థం బుఁ జుట్టి గవ్యూతిదూరమాత్రంబులో ననేకాద్భుతపుణ్యతీర్థంబు లు గోదావరి కుభయపార్శ్వంబులం గలవు భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగు వానివృత్తాంతంబులును జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు.

సు. మహతిఁ మీటుచు నారదుండు రఘురామస్వామి నీక్షింపఁ బ్రత్యహముఁ వచ్చి భజించి పోవుచు నటఁ । న త్తత్ప్రదేశంబులఁ బహుభక్తిం గని తత్ప్రభావము జగ । త్ప్రఖ్యాతముం జేసి నేఁ సుహాకం బింతయు లేక చెప్పెదను మీ । కుం బోయి సేవింపుఁడీ.

——♦ శేష తీర్థమహాత్మ్యము ♦——

తే. భద్రశైలంబునకు నవా । గ్భాగమందు
శేషతీర్థము పోలుపొందు । శేషుఁ డాది
కాలమున వ్యాలవిభుఁ డయి । క్రాలుచుండి
నిలిచెఁ బాతాళమునయందు । నిభృతకీర్తి.

శా. ఆకాలంబున రాక్షసేంద్రులు । మహాహంకారహుంకార శ
బ్దాక్రుష్టప్రతి పక్షసత్త్వులగుచుఁ । స్వాంతంబులం గ్రొవ్వి ఘో
రాకారంబులఁ గోడ వచ్చి కడిమిఁ । వ్యాలాధినాథుఁ బట్టో
ద్రేకం బేర్పడఁ మొత్తి కోలి రచటఁ । నే కత్తుకుండఁ వడిఁ.

వ. దాన నోహటిల్లి శేషుండు రసాతలంబు విడనాడి విచ్ఛాయవద నుండై సదనంబు లేక నలుగడం బరిభ్రమించుచు నొక్కనాఁడు ప రమేష్ఠిపాలికింజని ప్రార్థించి యిట్లనియె.

శా. నీయాజ్ఞం గొని నేను నాప్రజలు పో । నీ యుంచు భూలోకముఁ
బాయం జాలక పాటి పోయి వసతుల్ । పాతాళమం దేర్పడఁ

మానము [illegible] । [illegible] పతుల్
మాయము [illegible] వారి కి మ్రొక్కి [illegible] । [illegible] దిక్కు నీవే కదే.

క. [illegible]
వేసెద [illegible] । [illegible]
[illegible] ,
[illegible] । [illegible].

వ. [illegible].

ఉ. [illegible] । [illegible] లేక [illegible]
[illegible] । [illegible] యా
[illegible] । [illegible] దపించి [illegible]
[illegible] । [illegible] భుజగేంద్ర [illegible].

తే. భద్రగిరి [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible].

వ. [illegible] విశ్వనాథు
[illegible].

మ. [illegible] । [illegible] !
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible].

క. [illegible]
[illegible] । [illegible]

మారుఁడును వరదోస్మి యని
వరయు యటం చెనుసిఁ బాడను । భక్త [illegible].

వ. సాష్టాంగదండప్రణామంబు గావించి ప్రార్థించి విన్నవించిన నతం
డు సర్వశత్రువినాశకరంబు నప్రతిహతం బగుశూలంబు బొసంగి
దీన రాక్షసుల నెల్ల జయించి రసాతలంబు [illegible] రాజ్యంబు చేలు
మని వరం బొసంగి చనుటయు నతఁడు [illegible] శూలంబు
గావించుకొని తన్మాహాత్మ్యంబున నా[illegible] బులఁ గూల్చి [illegible]
హారంబు గావించి [illegible] సుఖంబుండె నంత.

ఉ. శేషుఁడు నాగ[illegible]మును । [illegible] స
త[illegible] డ మీఁది [illegible] । దొ[illegible]
భూషణ [illegible] । [illegible]
ప్లోషము సేయుఁ [illegible] । భోగి [illegible].

క. హరిలింగము శేషేశ్వ
[illegible]నామమున [illegible] । [illegible]
పరికింప నగ్నికుండం
బరుదారఁగ నుష్ణ[illegible] । [illegible].

తే. ఉష్ణ[illegible] । [illegible]
నెత్తిపై బడ్డ [illegible] । [illegible]
ములు [illegible] నలయిన్నియు । [illegible]
లక్ష్మి యొగుఁ బున్నె మాయు[illegible] । [illegible].

వ. అందలి స్నానదానాదికంబు ముక్తిప్రదం [illegible] దుత్త
రంబున సర్వోత్తరం బగు [illegible] క్షేత్రంబు గలదు తత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం
తం బంతయు ధర్మభృత్తునకు రాముని కెఱింగించె నది సంక్షేపం
బుగం జెప్పెద నవధరింపుఁడు.

వీరభద్రాద్రి క్షేత్రములు.

ఉ. దక్షుఁడు దక్షుఁడై తొలుతఁ దా నొకయాగము సేయుచుండ విరూ
పాక్షుని విశ్వరక్షకుని నాదరణంబునఁ జెందనాడఁ బ్ర
త్యక్షమునందఁ జూచి సతి సైపక యోగమహాగ్నిఁ గ్రాఁగుచుం
త్ర్యక్షుఁ డెఱింగి రౌద్రమున నార్చెను నార్చిన దాన నుగ్రుఁడై.

తే. వీరభద్రుఁడు జనియించి వేగఁ బఱచి
దక్షయజ్ఞవిధ్వంసము దక్షణంబ
చేసి పిత్రాజ్ఞ గోదావరీసరిజ్జ
లముల నివసించె భద్రాద్రిసముఖమందు.

క. వీరేశ్వరాభిషేకము
సారగతిం జేయునట్టి జలము లవెల్లన్
జేరుం గోదావరిలో
దారియగుం దానిమహిమ తరమే పొగడన్.

వ. భుక్తిముక్తిప్రదం బగునాక్షేత్రంబున కిన్నూలఁ బంచవటీతీరంబునఁ బర్ణశాలాక్షేత్రంబు గల దందు శ్రీరాముండు శోకరాముండు నా నొప్పి సీతాలక్ష్మణసమేతుండై నివసించి యుండె నచ్చట.

ఆ. సీతవాఁగు నాఁగ సెలయేఱొకండగు
దప్పులనుండి చూడ దానిచెంతఁ
జీర లారవేయు తిన్నెఁ జూపట్టు
లేడియడుగు లచటఁ జూడ నొప్పు.

తే. తెల్లతాలును బచ్చతాలును నల్లతాలు
నేలతాలును జూపట్టు నెందు నందు
వానితోడ వినోద మా జానకి కపు
డయ్యె నాద్రివి పాపాపహములు గావె.

తే. రథపుఁ గుట్టలు రావణు । రక్షముగిట్ట
లచటఁ గనుపట్టు సీత న । య్యసురపెల్ల
గించి కొనిపోయినట్టిచో । టెంచఁ జూచుఁ
జూపర కెడంద జమ్ములు । చుట్టుకొనఁగ.

ఉ. అక్కడి కింతదూరమున । నారయ వచ్చును పక్కిఱల్లి నా
నొక్కమహాస్థలం బట న । పోవఁగ నాఁగఁ జను రావణాసురుం
డక్కసు మిక్కుటంబుగ జ । టాయువుపక్కిఱలు పోరుచే నచ్చోటఁ
నిక్కిలియై ఫలం బొసఁగు । మీఁదట జన్మమునందుఁ గర్మముల్.

క. జటపాక యనెడుచోటఁ
జటాయువున కూర్ధ్వదేహ । సంస్కారము లు
త్కటగతి రాముఁడు చేయుట
నటఁ బితరులకును బ్రియంబ । యగుఁ బిండములన్.

తె. శబరి గోదావరీనది । సంగమించు
నచట శ్రీరామగిరి యగు । నందు యోగి
రాముఁ డొప్పును యోగులా । రామమూర్తి
దర్శనంబున ధన్యులై । తనరుచుందురు.

క. ఆపర్ణశాలమొదలం
జూపట్టుఁ గమ్మగుసేమ । శూరుఁడు రాముం
డాపట్ల దునిమె దూషణు
నేపున నచ్చోటఁ బుణ్య । మెసఁగు జనులకున్.

వ. మఱియు ననేకశతసహస్రతీర్థంబులు క్షేత్రంబులు నాభద్రాద్రిం బట్టి భక్తులకు భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగు. నందు మృతసంజీవనం బను తీర్థంబు దానివృత్తాంతం బెంతయు వింత యగు నని యిట్లనియె.

—♦ మృతిసజనన [illegible] మహాత్మ్యము. ♦—

సీ. భౌవనం బనుపేర । భ [illegible]
[illegible] । [illegible] యొకటియు
వాఁడు పుట్టిననాఁడె । [illegible] యు [illegible]
గాల [illegible] । [illegible]
బం ములచేఁ [illegible] బడి । [illegible]
నా [illegible] । [illegible]
ఖలవృత్తి కలవడి । [illegible]
యా [illegible] । [illegible] మము

తే. జూద మాఁ [illegible] । [illegible]
ములకుఁ జిక్కు [illegible] । [illegible]
వేలుఁ లాఁ [illegible] చెపు [illegible] । [illegible]
గా [illegible] లు ద [illegible] । [illegible]

వ. ఇట్లు [illegible] నగువాఁ [illegible] వైశ్య
పుత్త్రు [illegible] మ [illegible]
మైత్రి [illegible] విదేశ
ములకుం బో [illegible] వాణిజ్యము [illegible] త్రిను
మని బోధించి [illegible] ధ
నసమేతుం డగువాని [illegible] చేరి
యున్నంతఁ [illegible] నని [illegible] యె.

ఉ. కోటులు మేటు లుండినను । [illegible]
పేటలు పెన్నిధానములు । పెక్కులు [illegible]
మాటికి మాటికిం గలిసి । [illegible] దహాహుల్
కాటికిఁ గాక నేమిటికిఁ । గాగల [illegible] వినఁ [illegible] చెప్పెదు .

క. ఆగమములు [illegible]
యాగములు [illegible] । [illegible] మునున
స్త్రీగురు [illegible]
[illegible] । [illegible].

వ. [illegible]

సీ. మనమున [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible].

క. [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible].

తే. [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible].

వ. [illegible] ధర్మశాస్త్ర లనువారి కాపదలు సధర్మపరులగు [illegible] గనుచుండుదు రిట్టి మనవితర్కా[illegible] ధర్మంబు కన్న నధర్మంబు [illegible] నాత్మ[illegible] గావించు రమ్మ[illegible] నాథసంబాతయు నీ కొసం[illegible] పురంబున నకుం బోయె నామెను [illegible] వారికిం గొంతధనం బిచ్చి వారిచే ధర్మంబుకన్న నధర్మంబు [illegible] బున్యంబుకన్న పాపంబ

యనుమానపం బనియుం జెప్పించిన మణికుండలుండు చేయున దేమియు లేక తనకొదికారంబు ప్రకారంబునఁ దనయొద్దనున్న దవ్యం బంతయు ఘాతుకుం డగు కౌశికుని కిచ్చియుఁ నిజధర్మంబున నిశ్చలచిత్తుండై యుండె నప్పుడు కౌశికుం డనును.

మ. నిజధర్మంబు పరిత్యజింపక జగ । న్మిథ్యాత్వబుద్ధిస్పృహన్
వృజినారంభము నెవ్వఁడుం గాంచి విలస । ద్వృత్తిన్ బ్రవర్తించుచున్
సుజనుల్ మెచ్చఁగ సన్నుతుల్ సలుపు । గోష్ఠించి వేధించుచున్
ద్విజుఁడై పుణ్యకరాత్ముఁడై చెడు మన । ద్వేషంబ భూషించుచున్.

తే. ఓడినంగాని ధర్మంబు । విడువరాదు
మరలఁ జెప్పింతు నిప్పుడని । మణియునన్న
ద్విజవరులచేతఁ జేతులు । ద్రెంపఁ గలవె
పన్నిదంబుగ నాపుడు । వైశ్యుఁ డనియె.

ఉ. చేతులు నే బణం బిడితిఁ । జెప్పు మసత్యముకన్న సత్యమే
పాతకి మాటమ నేద్విజుఁడ । పల్కఁగఁ జాలునొ పల్కఁ జేయు నాన్
బాతకి నత్తరిన్ దిటియాటు । పల్కఁగఁ జేసి తదీయ బాహువుల్
బీతిగఁ ద్రుంచి చెనొక । లేశముగాని తలంక కంతటన్.

తే. కాళ్లు లేకున్న మేలయ్యెఁ । గాలుచున్నఁ
బాధ భరియింప లేకున్న । సాధు వతఁడు
దుష్టవృత్తిఁ బడని మది । నిష్ఠపడక
ధర్మమార్గానువర్తియై । తనరుచుండె.

తే. ప్రాణములు కంఠగతములై । పడఁగనున్న
ధర్మమార్గము విడువ నేఁ । దలఁప ననినఁ
గుండెలున్ జూచి కోపంబు । మెండుకొనఁగఁ
గౌశికుఁడు ప్రాణపణ । మిడఁ గా నొనర్చె.

ఉ. ఎల్లరచేత ధర్మపక్ష । మెక్కువ గాదని మెక్కి చెప్పఁగా
నిల్లడచేసి గెల్చితిని । నే నని మానక కుండలాఖ్యునిం
ద్రెళ్ళఁగఁ జేసి చంపఁ బని । యేమని కన్నులు గోరుగల్లునన్
బెల్లగిలంగఁ జేసి కని । పించెనె ధర్మఫలంబు మిత్రుఁడా.

తే. ఫల మనుభవింపు మేఁ బోయి । వత్తునను చు
వానిసర్వస్వమును గొని । నడిగ నడిగఁ
నడవిమార్గము వట్టి వాఁ । డరిగె నంత
వైశ్యకులుఁ డొంతయేనియు । వంది వంది.

క. తనచేసినకర్మంబున
జనునకుఁ గష్టంబు సుఖము । సమకురు చుండున్
మను చు నాచేసినదానికిఁ
గన ఫల మిటు వచ్చెఁ గాని । కర్తలు గలరే.

వ. అని యేరినిం దూరక తన్నుఁ దాన దూరుకొనుచు వేదనాభరంబు సహింప నోపక వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుం గొంతవడికి సంతసంగంబున సీతాకళత్రు సన్నిధానంబు గల్పించుకొని యిట్లని ప్రార్థించె.

క. శ్రీకారుణ్యపయోధీ
లోకశరణ్యాభిరామ । లోకగుణధామా
నీకే నా కైవారము
లేకాలముఁ జేతుఁ గాతి । నినకులతిలకా.

ఉ. ఎవ్వరి నొవ్వఁ జేసితినొ । యెవ్వరి కిట్టులు పెట్టినాఁడనో
యివ్వలఁ బైనజన్మమున । నిప్పుడు నా కది ముట్టవచ్చెడిన్
దవ్వుకొనంగ నేల హరి । తత్త్వము! నాదగుతప్పు సైపు మీ
నొప్పి భరింప లే నిపుడు । నొచ్చితిఁ జచ్చితి నన్నుఁ బ్రోవవే.

వ. ఇట్లు ప్రార్థించి ప్రార్థించి వేదనాభరంబున నొడ లెఱుంగక మూర్ఛంబడి యుండె నప్పుడు వానిశోకంబు చూడనివాడ పోలె నుప్ప

రంబు విడిచి నిరస్తాంతుం డస్తంగతుం డయ్యె నయ్యవసరంబున సీతారాములు వానిమోము లాలించి వాని ననుగ్రహింప దలంచి యు[illegible] నని సూర్యసుతుం [illegible] యగుటం జేసి గుణభూష[illegible] [illegible]విభీషణుం [illegible] పుర[illegible] రామదర్శనలాలసుం డై వియన్మా[illegible] వచ్చి [illegible] దర్శించి సేవించుచుండె నాలో నతనిసుతుం [illegible] విహరించుచు నటు నొక్కచో దిక్కు[illegible] పొక్కుచున్న [illegible] సమీపించి యుల్లసిల్లె.

ఉ. ఎన్న[illegible] మూ[illegible]ద న। దేటికి నీవసనంబు లన్నియుఁ
జె[illegible] ధార[illegible]। రింగొరి సి[illegible]ము [illegible]నజాడయుఁ
[illegible] [illegible]దేశలును। మానగుకన్నులు [illegible]జాడయుఁ
[illegible] [illegible]యుఁ గ। నుం[illegible]నయ్యెని దేమి చెప్పుమా.

వ. [illegible] యుతిరయు[illegible] [illegible]యు నవ్విభీషణ[illegible] [illegible] జని తండ్రి కది [illegible] నతనికోర్కెం జేసి రామ[illegible] [illegible]భద్ర[illegible]శైలంబున నొక్కచో [illegible]లము దానికొమ్మ [illegible]చ్చి వాని [illegible] వాని [illegible] [illegible]జెప్పిన నతం [illegible] వాని [illegible] యుత్సవం జనియె [illegible] సుమ[illegible]పుష్పమునై [illegible]ంటికి నున్నయగు తేజ[illegible] దేదీప్యమానమై [illegible]సంబు గావించి రాముడుని సేవించి నిజపురంబునకు [illegible] నెంచి పయనం బై కొన్నివారంబులు[illegible] యొక్క నాటిమధ్యాహ్నంబునకు మహాబలే శ్వ[illegible] బను పురంబు జేరి [illegible]యొక్క విప్రగృహంబున భుజించి వాని యింట [illegible] విశ్రమించి పో నున్నసమయంబున.

పంచచామరము. తెలారి చాల కీట నెల్ల । దారులన్ మధువ్రతుల్
శిలాధినాథుఁ డిప్పగిందు । నేలుఁ జేరు వానికి
దలిర్చు కాంతి పుష్ప [illegible] । దానికి [illegible]
బలా యశంబు మెచ్చి గాఢ । భావ మిచ్చు గన్నెలన్.

వ. ఆడివిని మాశికుండలుండు దల్లిదండ్రులకు [illegible] గావించి సంపదఁ బరిభావించ రాజకన్యాగమనంబులును [illegible] బుల [illegible] చేసిన [illegible] తన [illegible] జ్ఞానంబు [illegible] వానికి [illegible] నతండును బరిణయంబు [illegible] ధర్మమార్గంబున బ్రజాపాలనంబు గావించుచు నొక్కనాఁడు [illegible] నొంచి యొప్పుడే [illegible] మార్గంబున [illegible] విశ్వసించి తదన్వేషణార్థంబుగా [illegible] యుండగా [illegible] దనపుత్రిని [illegible] చిత్తఫలకంబు [illegible] దాని నెవ్వఁడు [illegible] వానికి [illegible] నంత నక్కడ.

ఉ. ఘాతుకుఁ [illegible] । [illegible]
ప్రీతి [illegible] ధనంబు [illegible] । [illegible]
నాతఁడు వచ్చి [illegible] । [illegible] సం
జాతి [illegible] జనగి । చావక [illegible].

వ. దీనుండై దేవరించుచుఁ [illegible] బ్రతుకుచుఁ [illegible] బులఁ బరిభ్రమించుచుఁ [illegible] మున్ను బత్తే శ్వరపురంబునకుం జని [illegible] డలు [illegible] చిత్రపటంబు గని నిశ్చయించి [illegible] వానిం బట్టుకొని రాజునకు నివేదించిన నతండు [illegible] నిగా నిశ్చయించి వానికిఁ [illegible] వానివృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి తనవృత్తాంతం బెఱిఁగించి యుండెను.

చ. చెలి యగునిప్పు చేసినది । చెట్టయె నునను నాకు నీపయిఁ
నిలుచిన కిన్క పూర్వకృత । కర్మఫలంబున నట్లు వచ్చెఁ జిం
తిలఁ బని లేదు చిత్తమున । దీనికి సందియ మొందఁ బోకు మా
చెలిమియు నేను భాగకొనఁ । జేసితి నీకడ నిప్పు నట్టులై.

తే. ధర్మమే జయ మని లోకఁ । దంచుకొనుచు
నప్పటికి నే నధర్మము । చెప్పఁ బోకి
ధర్మపక్షమున నాకు [illegible] । దవిలి యుండు
మేను [illegible] నను కొని । నూన నమున.

వ. అప్పుడు [illegible] కాంతాసహితముగా [illegible] కొనకుఁ జాతని కిట్లనియె.

క. చెలికాఁడ నన్ను నిఁకేఁ
[illegible] నన్నుఁ [illegible] । వి[illegible] నన్నుఁ
చెలియా [illegible] నిన్నుఁ
[illegible] లరె ను[illegible] జాలి । [illegible] భుజు [illegible].

సీ. ధనలోభమునఁ జేసి నే నరులను గని । ధన్యాత్ములని మాన్యులని
నుతింతు [illegible] మిత్రులని తలఁచుచుఁ । [illegible] ధ్యాపస్మారంబు వం
[illegible] సేయుచు ధర్మము [illegible] వి । జ్ఞానంబుఁ బోనాడి [illegible]
[illegible] మును [illegible] టయ [illegible] పాపినై యుంటి । [illegible] చెంచితిఁ [illegible].

క. కరములు దెంచియుఁ గన్నులు
[illegible] జేసి [illegible] చి । పోయిన యపుడే
[illegible] బాధ నాకె [illegible]
[illegible] న [illegible] ఖులని । నన్నుఁ గన నను నే.

తే. [illegible] జేసి । నాఁగ దూష్ట
బు[illegible] పోఁగా రె । సిద్ధచరిత
ధర్మమార్గ [illegible] మూర్ఖ మీరా । ధాత్రి నను మ
బాస చేసెద నన్ను నీ । బట్ట నేను.

వ. అని యనేకవిధంబులం బలికి పశ్చాత్తాపతప్తుం డగువాని నక్కు-
నం జేర్చి పేర్చినసౌహార్దంబున నాదరించి వానికిఁ క్షీరాభ్యంగ
నాద్యుపచారాపచితు లొనరించి ధౌతవస్త్రంబులం గట్ట నిచ్చి
మణిమయాభరణంబుల నలంకరించి యతఃపురంబునకుం గొనిపో
యి తనకాంత కింతయు నెఱింగించి తనచేత నుంచుకొని కొంత
కాలంబునకు సకలపరివారపరివృతుండై భావనపురంబునకుం జని
నితాంతచింతాసాగరనిమగ్ను లగుతల్లిదండ్రుల నుద్ధరించి వారితో
డం గూడి భద్రగిరినగంబునకుం జని శ్రీరామచంద్రదర్శనంబు గా
వించి మరలి మహాబలేశ్వరంబునకుఁ జని సుఖంబుండె నని
వెండియు.

తే. నాఁటఁగోలెను సంకీర్ణ । న మసి చాక్షు
ష మ్మని మణికుండ లమ్మని । పేరుమీఱు
తీర్థ మాభద్రగిరియందు । సార్థక మయి
భక్తులకు ముక్తిదం బయి । భద్రము నయి.

వ. అని చెప్పి యప్పుడంబునఁ బిశాచవిమోచన తీర్థంబు విరాజిల్లుచుం
డుఁ దత్ప్రభావప్రబోధకం బగు నొక్కయితిహాసంబు గలదు
వినుం డని వెండియును.

—♦ పిశాచవిమోచన తీర్థప్రభావము. ♦—

సీ. కలఁడు మున్నొక్కవీఁట । లలితమూర్తి నృపాలి,
మాలినా నొక్కన్న । పాలమౌళి
యతనికి లేక లే । కలరి రిద్దఱు కళా,
వతులు నాసుతలు జ । న్వనము రాఁగ
వా రొకనాఁ డొక్క । వనమునకుం జని,
జలకేళి దేలుచు । సరసుచెంత
జలమాడ వచ్చిన । లలితాంగు నగ్నిన,
సుందనునొక మౌని । సుతునిఁ గాంచి

తే. మోహపరవశులై వారు । మునికుమారుఁ
గోర నాతఁడు కాదని । కోపగించెఁ
గాని కన్నెలు సిగ్గునఁ । గాక చెనకి
నున్నఁ గోపంబునన్ సడు । గన్నవలల.

క. మీరు పిశాచము లగుఁ డని
వారికి శపియించె నంత । వారును వానిన్
కోరిన శపింతుఁ గావున
ఘోరపిశాచంబ వగుచుఁ । గూలుము సిస్రన్.

వ. అని ప్రతిశాపం బిచ్చి రంత వారు ముప్వారులు ముప్వారున మహా పిశాచంబులై భయంకరరూపంబులతో నాసరోవరంబున కల్లంతదవ్వుల నివ్వటిల్లునొక మత్తివృక్షంబు నాశ్రయించి క్రూరస్వభావంబులతో విహరించుచుండి రది విని కృపాళిమాలి జాలిం బడి పలు దెఱంగులం బలవించుచు నాతులమురవస్ర కస్వస్థచిత్తులై యుండె నంతఁ గొంతకాలంబున కనంతరంబ.

ఉ. శౌనకుఁ డన్ మునీశ్వరుఁడు । సర్వమహీతలతీర్థరాజముల్
గానఁగ నెంచి పోవుచును । గాశి ప్రయాగము రామనాథమున్
లోనగు నెల్లభూములు స । లోలమతిం జని సేవఁ జేయుచున్
మానక తత్సరోవరస । మంచితఘోరవనంబు డాయుచున్.

వ. ఆ చోద్యం బనునాసరోవరంబునం డిగి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించుచున్నయవసరంబున.

శా. ఎంతో కాలమునుండి మానవుఁ డొకం । డేనిన్ భయభ్రాంతినై
జెంతం జేరనికారణంబున వనిం । జేకూర కాహార మా
శాంతంబుల్ కడుమోవ్రియ నాఁకటను బె । ల్లార్పుల్ దగన్ భూతముల్
సంతోసంబున వానిఁ జూచి తనిసెన్ । స్వాంతంబునం దెంతయున్.

ఆ. ఒక్క పిట్ట మ్రింగ । నుంకించి వృక్షంబు
నుండి డిగ్గ నుఱికి । గండుమిగిలి
వడిగ నడిగ ద్విజుని । కడ కేగునంతలోఁ
దత్తపోగ్ని వానిఁ । దగుల నేర్చె.

చ. ప్రళయహుతాశనుం బనఁగఁ । బ్రస్ఫుట తేజముతోన్ వెలుంగునా
ఖిలసమిదంతకున్ దరియఁ । గా నయినన్ సలకంతశక్తియున్
గలుగక యచ్చుపోయి భయ । కంపితదేహములై పిశాచముల్
తొలఁగఁగఁ బాఱె దూరముగ । దూరముగా నచలన్ రయంబునన్.

వ. అది యంతయుం గని యటనున్న రాజభటులు బబ్బురంపడి గొబ్బు
నం జని మాలిభూపాలునకు నెఱిఁగించుటయు నతండు కతిపయజన
పరివృతుండై వచ్చి సరోవరంబున నిష్ఠాగరిష్ఠుండై యనుష్ఠానంబు
సేయుచున్న మునివరుం గని వానిపాదంబుల సాఁగిలిపడిన నతండు
వాని లేవనెత్తి సర్వవృత్తాంతంబును విని నీకుమారితల నెప్పటియ
ట్లొప్పునట్లు సేయుము వగవకుండు మని యిట్లనియె.

స్రగ్ధర.

సీతారాముల్ వసింపన్ । సిరిగల దగు చుం । జెప్పనాభద్రభూధ్రిం
బేతన్మాత్రంబు గాదా । యురఫ్రసఁగలుషం । బేగఁ దాఁ దూర్పుమోహై
పూతంబై పొలుగంగన్ । మునిఁగి హరిజపం । బుం దగం జేసి రేనిన్
బూతత్వం బాఁడిపుష్ట్యల్ । పౌదలెద రనుచున్ । మున్ను నే వింటి వింటే.

వ. అనిన నతండతని కిట్లనియె.

తే. కనిన మాత్రినఁ గాండ్రిని । కెఱవ వచ్చు
నిప్పిశాచము లిప్పుడు । చెప్పినట్లు
చేయునే మీరు మాపయిం । జేసి కరుణ
వీనిఁ జరితార్థులం జేయ । విన్నవింతు.

వ. అనిన నతం డట్ల యగుఁ గాపుత మని వానిపైఁ గొన్నిమంత్రాక్ష

తలను విభూతియుం జల్లి కిన్కుగుముసకుంటుమువానిం దోడ్కొని భద్రాచలంబున కరిగి గౌతమీస్నానంబు సేయించి రామమంత్రంబు వారి కుపదేశించి జపియింపఁ జేయుచు శ్రీరామదర్శనంబునకుం గొనిపోయి ముఖమంటపంబునఁ నిల్పి ప్రార్థింపం జేసె నట్లు ప్రార్థించుచున్న సమయంబున రామమంత్రప్రభావంబున వారు పిశాచరూపంబులం బెడఁబాసి నిజరూపంబులం గైకొని దివ్యతేజోవిరాజితులై తెజగిల్లి రంత.

సీ. మాలిభూపాలక । మహాళిసంతసమంది,
    భక్తి నమ్మునివర్యుఁ । బ్రస్తుతించి
శ్రీరామపాదరా । జీవంబులకు మ్రొక్కి
    సూనృతుంగా మ్రొక్కుగాఁ । గూయుచెప్పి,
మునికుమారుని దేర్చి । మునిచేతఁ జెప్పించి
    చెప్పవలసినట్టు । చెప్పి తాను,
సుముహూర్తమున రామ । సముఖంబునం దస,
    సూతుల నిర్వాహ । నాతని కిడి

తే. పెండ్లి గావించి కళ్యాణ । వేదియందు
విభవవిస్తర మేర్పడ । విప్రవరుల
కెన్నయే దానము లొసర్చి । వస్త్రమిచ్చి
వారు దీవించి గన్పడిరా । వరుల నెపుడు.

వ. శౌనకుండును వారి నాశీర్వదించి సంతసించుచు యథేచ్ఛం జనియె నంత భూకాంతుం డారమాకాంతు ననుజ్ఞ వడసి పరివారసమేతుండై నిజపురంబున కరిగి సకలమహీరాజ్యం బల్లున కర్పించి తాను దపోవనంబునకుం జనియె నేతత్కారణంబున నట్టి పిశాచవిమోచనతీర్థంబునాఁదీర్థంబు సార్థకంబై పాపాపహం బయ్యెననిన నైమిశారణ్యవాసు లత్యంతానందంబునం బొంది మఱియు సూతు భ

ద్రాచలరామచంద్రోత్సవాదికంబును భక్తులచరిత్రంబులును జెప్పు మని సూతు నడుగుటయును.

—♦ ఆశ్వాసాంతము ♦—

చ. హరిహర భేద మింతయును । స్వాంతమునం గొననట్టిబుద్ధిచేఁ
బరఁగుటఁ దుంగతుర్తికుల । పావనుఁ డానగసింహరాముఁ డా
సురుచిరభద్రశైలరఘు । సోమున కింతసమీపమందు సి
శ్వానునిఁ బ్రతిష్ఠ చేసె గుణ । వంతుఁ డతండు స్తుతింప నొప్పఁడే.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్ర
పుత్ర సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాద
కృష్ణమూర్తి కవిరాజప్రణీతం
బైన భద్రాచలరామ చరిత్రం
బను మహాప్రబంధం
బునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ

భద్రాచలరామచరిత్రము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీరఘురామార్చనమున్
సారెకుఁ గావించి భక్తి । జనవినుతుండై
కోరికె నెసఁగెడునరసిం
హారాయనిఁ బ్రోచుఁ గాక । హరి నిరతంబున్.

వ. అవధరింపు మెక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు మహాయాన్నతింగన్న భద్రాద్రిశ్రీరామభగవానునకుఁ గుగునిత్యనైమిత్తికో త్సవప్రకారం బెట్టి దనిన.

—♦ నిత్యోత్సవస్వరూపకథనము ♦—

చ. తెలతెలవారుచుండఁగనె । దేవరభక్తులు మేలుకొల్పులన్
బలుకుచువాద్యఘోషములు । పల్మరు మ్రోయఁగ నెల్లచోటులన్
లలితము గాఁగ గీతములు । లాస్యములుం బ్రసరింపఁ బెంపునన్
దలఁచి ప్రబోధసేవ తొలి । తంబానరింతు రహర్ముఖంబులన్.

తే. మేటివాదిత్రములు రొద । నాటపాట
లడర నర్తకులును భక్తు । లనుసరింప
దంతధావనసేవ ని । రంతరంబు
సలుపుచుందురు శ్రీరామ । చంద్రునకట.

శా. పచ్చాకున్ మఱి పచ్చకప్పురము మేల్ । పత్రంబులున్ సంబరే
నక్షచ్ఛాల్ మల్లెలుమొల్లలున్ దగుసుగం । ధద్రవ్యముల్ గూర్చి సం
పచ్చైత్యంబుగఁ జేయ శైత్య మగున । ప్పన్నీటఁ దిర్వంజనం
బెచ్చం జేయుదు రిచ్చ నిచ్చలు జనుల్ । వీక్షింప సాక్షాద్ధరిన్.

క. కృతకర్మఫలోత్సవ మన
నతులితదానమును హోమ । మహరహ మచటన్
గుతుకమునఁ జేసి రాముని
నతిభక్తి భజించుచుండు । రర్చకు లెలమిన్

మ. సనకేశుల్ భవనేశులున్ విధియు నా । శర్వాదు సర్వామరుల్
దపులం జేరి భజింప లోకముల సం । ధానించు నారాయణుం
డప్ప నెం నాగి రఘూద్వహుం డగుచు నీ । హా బాలలీలా మహో
త్సవము గ్నుండగు సర్వలోకములకున్ । సంతోషమున్ గూర్చఁగన్.

తే. అఖిలజగముల మూలికి । నరసి ప్రోవఁ
దలఁచి తా జగద్రూపుఁ డై । తనరుఁ గాన
నదమునఁ జూచుఁ దనరూప । మచిర యున
నొప్పు నదియ జగత్స్వాహా । సోత్సవ మన.

తే. సూర్యచంద్రాగ్ని తేజము । సృష్టిఁ జేయు
తనస్వరూపము జనులకుఁ । గనఁగఁ జేయఁ
గప్పురపుటారతులు గూడ । నొప్పుమిగిలి
హరి ప్రకాశోత్సవము నొందు । ననుదినంబు.

సీ. బాలభోగము పిమ్మటం । బరఁగు రాజ
భోగ మయినంత శ్రీరామ । మూర్తి కొలువు
దీరి యాయము వ్యయమును । దెలుపుచుండఁ
దనప్రభుత్వోత్సవముఁ జూపు । జనుల కచట.

క. కైవారంబులు సేయుచు
దైవారఁగ సంతసంబు । ధరణీసురు లా
కేవల రాముం గొల్తురు
చేవ మహారాజసేవ । చెల్లుచు నుండన్.

క. పర్యంకోత్సవ మనునది
పర్యంకమునందు శౌరి । పవళింపంగా
దూర్యములు మ్రోయుచుండగ
నిర్యంత్రిత మగుచునుండు । నిచ్చలు నచటన్.
ఉత్సాహము. జనకరాజపుత్రి తనకు । సరస సరసవాక్యముల్
తనియ బలుకుచుండ శౌరి । దత్పరుండు గాపునన్
మునుల ఘనుల నెల్ల బుచ్చి । ముచ్చటన్ సెలంగగా
ననుపమీను మైథిలిని । రంతరోత్సవం బనన్.

—* ఇతరోత్సవములు *—

సీ. పూర్ణిమాదినమున । బురుషోత్తముడు భద్రి,
నగమునకు బ్రదక్షి । ణముగ దిరుగు
నేకాదశీదిన । మే తేర దూరుపు,
మండపంబున హరి । మసలుచుండు
సూర్యసంక్రమణంబు । చూపట్ట గుడిచుట్టు,
నూరేగు రాఘవుం । డు త్సవమున
సూర్యేందుసంగమం । బార్యసన్నుత మైన,
గుడిసేవ రాముని । కుం దలిర్చు.
తే. జన్మనక్షత్ర మరుదేర । జనకసూతి
పతి పునర్వసుమంటపా । భ్యంతరోత్స
వమున నొప్పును శుక్రవా । రమునరాత్రి
బడతితో సదనములమేడ । బంతులాడు.
తే. ద్వాదసులయందు రాము డు । త్తరమునందు
బరగు నాద్వాదశీమంట । పమునయందు
జేరి పరమోత్సవంబున । జెన్నుమీరు
భక్తవరులెల్ల సానంద । భరితులు గను.

సీ. వత్సరాదిని రఘు । వంశరత్నము కూర్మి,
పెండ్లికొమారుగా । బేర్మిఁ గాంచు
చైత్రాదినవమిని । జానకీకళ్యాణ,
పరమోత్సవం బగుఁ । బ్రస్తుతింప
వైశాఖపూర్ణిమను । భద్రగిరిని నదిఁ,
సంగారులపెండ్లి । చెన్నుమీఱు
జ్యేష్ఠమాసంబున । జ్యేష్ఠాభిషేకోత్స,
వములు రామునకొన । ర్పంగఁబడును.

తే. పరఁగునాషాఢపూర్ణిమ. । పురిఁ బ్రదక్షి
ణా బొనర్చుచు రంగమం । టపముఁ జేర
వచ్చు రఘురాముఁ డవల శ్రా । వణమునందుఁ
బరఁగుగోకులాష్టమి నుట్ల । పండు గగును.

చ. నభమున శుక్రవారములు । నల్వగునప్పుడు కంచునంబులన్
విభవముతోడ సీత కిడి । వేలకువే లగువాని నన్నిటిన్
బ్రభఁ జనుపుణ్యకాంతలప । రంబగఁ జేయుదు రాశ్వినంబునన్
బ్రభవము నొందుదేవినవ । రాత్రములున్ మఱి ధర్మదీపముల్.

తే. కార్తికాదిని ద్వాదశి । గలుగ నపుడు
హరి జగన్మోహనావతా । రాప్తి నలరుఁ
పూర్ణిమను రాత్రి శ్రీహరిఁ । బూజ చేసి
జ్వాలతోరణోత్సవమును । సలుపుచుంద్రు.

తే. మార్గశీర్షమునందును । మఱియుఁ బుష్య
మాసమందు ధనుర్మాస । భాసురోత్స
వంబు నధ్యయనోత్సవ । మింబుమీఱు
స్నపనోత్సవమొంతయు । నందమొసఁగు

తే. మాఘశుక్లమునను హరి ♦ మాన్యదినము
నందు హరికి సహస్రఘ ♦ టాభిషేక
మాచరింతురు ఫాల్గుణ ♦ మాసమునఁ బున్న
మాసి డోలోత్సవం బగు ♦ భాసురముగ.

వ. మఱియు దశావతారోత్సవాద్యనేకోత్సవంబులు రామదేవునకుం గావింపఁబడు నామునిరాజు రామమంత్రప్రభావంబునఁ బ్రస్తుతింపఁ గాంచిన సనాతనాధునాతనభక్తుల చరిత్రంబులు కొన్ని చెప్పెద నాలకింపుఁ డని యిట్లనియె.

—♦ రామభక్తుల చరిత్రము ♦—

సీ. పార్వతీదేవి ముక్తి ♦ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచుట,
తారకమనుమహ ♦ త్త్వమునఁ గాదె
వల్మీకభవుఁ డొప్పి ♦ వాచంయముం డౌట,
తారకమనుమహ ♦ త్త్వమునఁ గాదె
హనుమంతుఁ డెప్పుఁ జా ♦ వనివాఁ డుండుట,
తారకమనుమహ ♦ త్త్వమునఁ గాదె
గుణభూషణుం డను విభీ ♦ షణుడు పేర్మిని గాంచుట,
తారకమనుమహ ♦ త్త్వమునఁ గాదె.

తే. వారణాసీపురంబు వెఱ్ఱి ♦ వార లెల్లఁ
గాక లోకంబులం గల ♦ లోకులెల్ల
ముక్తి సీమంతినీమణీ ♦ రక్తు లగుచుఁ
దగుట తారకమనుమహ ♦ త్త్వమునఁ గాదె.

వ. అట్టితారకమంత్రప్రభావంబున ధన్యులైనవారిలో నగ్రగణ్యుండు వాల్మీకి వాని చరిత్రంబు పరమపవిత్రం బని మఱియును.

—♦ వాల్మీకిచరిత్రము ♦—

చ. కలఁ డొకబోయ కాననము ♦ కాపుర మై తగ నాలు బిడ్డలం
గలిగి ఖలస్వభావుఁ డయి ♦ కారడవిం గలజంతుకోట్లకున్

దెలియఁగ గాలమృత్యువయి । తెక్కలికాఁడయి తెర్వు గొట్టుచున్
బులులకు జంకె క్రొల్లపోల । ముల్ చని వచ్చుచు నిచ్చ పెంపునన్.

క. మృగములను జంపి తినుచును
మృగయుండై వాఁడు కత్తు । లీటెలు నమ్ముల్
తగఁ దాల్చి వనచరుండై
పొగరెక్కినవృషభ మట్లు । పొంపిరివోవున్.

వ. ఇట్లున్నంతఁ గొంతకాలంబునకొక్కనాఁడు.

ఉ. దేశములెల్ల మెట్టుచును । దివ్యమునీంద్రులు కొందఱవ్వనో
ద్దేశపథంబు వట్టి చను । దేఁ గని క్రూరకిరాతుఁ డొక్కచోఁ
గోశమునుండి ఖడ్గమునుఁ । గొంచరుదెంచి యముండువోలె సం
దేశము చేసె నిల్వుఁడని । చెప్పరె మోపుదునట్టివారలన్ .

క. మునివరులు కలఁగి కలఁగికి
చనుచుండిరి దారి వట్టి । జంకొందియుఁ దే
మనములను నిలువఁ బెట్టికి
తనువులపై నాస్థ రేసి । తాపసులగుటన్ .

చ. లగుడము త్రిప్పుకొంచుఁగర । లాఘవ మేర్పడఁ బెదకొండనాఁ
దగి తనుకాంతిఁ చీఁకటుల । దార్కొనఁ జేయుచుఁ బెద్ద పెట్టునన్
బగులగఁ గొండ లార్చుచును । బాపకిరాతుఁడు దారి కడ్డమై
దెగిపడి వారిపైఁ గవిసె । ధంధమిశబ్దము పుట్ట మెట్టుచున్.

క. పరవల్లు ద్రొక్కికొంచుం
బరతెంచెడువానిఁ జూచి । పరమర్షు లెదన్
బరిశాంతిఁ గాంచి సాంత్వన
పురస్సరంబుగఁ బలికిరి । బోయకుఁ దెలియన్.

క. మునులము మాదెస నేమియుఁ
గొన నుండవు చిప్ప కట్టు । గోచియుఁ గాకో

వనచర నిక్కము చెప్పితి
మనుమానము లేదు చూడు । మని చూపి మఱిన్.

వ. కొంత శాంతించి యున్నవానిం గాంచి నీ వెవ్వండవు నీవృత్తాంతం
బు సెప్పు మనుటయు నతండు తనవ్యాఘ్రరూపంబు విడిచి మను
ష్యుండై.

ఆ. కావిపుట్టగోచిఁ । గట్టినజడదాను
లారా! నేను వ్యాధు । లంపుఁ జేరి
నట్టివాఁడ నిందు । నాలుబిడ్డలతోడఁ
జెల్లి కాపురంబు । సేయుచుంటి.

ఉ. పందుల లేళ్ళ దుప్పులను । బట్టి వధించి తదీయమాంసముల్
తిందుము నేను నాప్రజలు । లేవడి మా కొకయింత లేదు నే
నెందఱినో వధించి ధన । మెంతయు సంతస చేసి యుంటి నా
ముందరఁ బడ్డప్రాణు లవి । ముందరఁ బడ్డవి లేచు చూడఁగన్.

చ. పదుగురు వచ్చుచుండి రొక । బారున సొమ్ము గణించుకొందు నం
చెద ముద మంద నేఁ డిచట । నే మిము దోచుకొనంగ నడ్డితిన్
దుడ కెది వృత్త మయ్యె నొక । దొప్పెడుగంజికి నైన మీకడన్
గుదురక పోయె రిత్త చనఁ । గోపన నాసతి యేమి చేయునో.

వ. అని పలుకుచున్నంత మునులు వానిం గరుణింప నెంచి కనికరంబు
తో నిట్లనిరి.

శా. ఆలిం బిడ్డలఁ బ్రోవ నే కద కిరా । తా యున్న ప్రాణంబులన్
లీలం దీయుచునుంటి ప్రత్యహము పో । లె స్సెకు సీపాపముల్
పాలం దంగలరో భవజ్జనులు సే । నాలం బసం గల్గునో
పోలం జూచి వచింపు మన్న దురితా । త్ముం డక్కిరాతుం డనున్.

తే. ఇంటికిం బోయి వచ్చి నే । నింతలోన
మీకుఁ జెప్పెద నంతకు । మీరు నిలిచి

యుండు డని మిమ్ము వేఁడుచు । నుంటి ననుచు
నాజ్ఞ గొని పోయెఁ దమయింకి । కతఁడు వడిగి.

వ. పోయి తనయింటియాబిడం బిలిచి యిట్లనియె.

తే. ఓసి పెండ్లామ! మృగముల । నేసి తెత్తు
ననుదినంబును మీకయి । జనులఁ జంపి
వత్తు నాపాపమున నీవు । వంతు గొందె
యనుడు వానికి వనిత యి । ట్లనియెఁ గనలి.

ఆ జనులఁ జంపి తెత్తొ । చంపక తెత్తువో
యెవరి కెఱుక నీకు । నెట్టు లైన
తెచ్చుపనియు నాకుఁ । దెచ్చినదానిని
వండి పెట్టు పనియు । నుండి నదియు.

వ. ఇంతియు కాని నేను నీచేసినపాపంబు పంచుకొనుదానం గా నని నిస్సంశయంబుగం జెప్పిన నప్పు డక్కిరాతుండు తనూజాతులం బిలిచి దాని నడిగిన ట్లడిగిన వారు నట్లు చెప్పుటయు నట్టివారిఁ జేసి నతండు మహామునీంద్రదర్శన స్పర్శన సంభాషణంబులం జేసి వైరాగ్యవంతుండై సంసారంబు నిస్సారంబని రోసి తనమనంబున.

చ. జనుల వధించి తెచ్చి ధన । సంచయ మిచ్చిన నాలుబిడ్డలున్
దినుటకు నుందు రంట మరి । దేనికిఁ గానియు నుండ రంట యి
ట్లనువరి యుంతసంస్మృతి ను । ఖానవహ మెంచుచుఁ దలంచి యెట్టులకై
ఘనతర పాతకంబులను । గట్టడిజేసె నేమొనరించితి । గటా.

ఉ. బాటలు గొట్టితిం బ్రజకు । బాధ యొనర్చితి నెల్లవేళలన్
మేటులఁ బేద నాడితిని । మీఁదులు గానక సాధుజంతులన్
గోటులఁ దున్మితిం బసుల । నుం మఱిపక్షులనున్ యముండు నై
పాటిలిలిన్ మహాఘములు । పాలయిపోతి నిఁకేమి సేయుదున్.

ఉ. ఎన్నియొ పాపకార్యముల । నే నొనరించినవాఁడఁ గావునన్
నన్ను జముండు పట్టుకొని । నాలుకఁ గోసెడి గ్రుడ్లు తీసెడిన్
వెన్నెముకల్ సడల్చెడిని । వ్రేసెడి నిప్పుల ముప్పు దెచ్చెడిన్
జెన్నటినైన మహావ్యథలఁ । జెందఁగఁ జేసెడి దుష్టజన్మముల్

క. నా కట్టినారకాఘులు
గాకుండఁగ జేసికొనెదు । గతి గలదొక్కో
లేకుండ లేదు మునివర
లాకడఁ గల రాశ్రయింప । నగు నిపు డనుచున్.

వ. వడివడిం బఱతెంచి వానిపాదంబుల వ్రాలి నే బాలిశుండ నన్ననుగ్రహింపుఁ డని ప్రార్థించుచుఁ బశ్చాత్తాపతప్తుం డగువాని దైన్యంబునకు వగచి వానిం గరుణించి.

ఉ. చింతిలఁ బోకు మీఁదు మును । చేసినదానికి మానసంబునన్
జింత యొనర్చి శుద్ధుఁ డని । చెప్పఁగ నొప్పితి విప్ర డేము సి
స్వాంతము దేర మంత్రము నొ । సంగెద మందున నిందు నందునన్
జింతలు దీర సద్గతులఁ । జేరగ నయ్యెడు నయ్య చయ్యనన్.

వ. అని వానిం జరితార్థుం జేయం దలంచి రామమంత్రోపదేశంబు సేయువారై వ్యాధుండు గావున వ్యత్యయంబు గావించి మరా యని యుపదేశించి దీని సహస్రంబు జపించుచుండు మని బోధించి యథేచ్ఛం జని రంతఁ గిరాతుండును విరాగి యయ్యెఁ గావున నాహారనిద్రాదులం బరిత్యజించి యమ్మహారణ్యంబునం దొకగిరిగహ్వరంబున నోరు తెఱుంగకుండ నాసీనుండై.

పంచచామరము. మరా మరా మరా యటంచు । మానకెల్ల వేళలన్
బరాత్పరుం బరాపవాద । భంజనున్ నిరంజనున్
నిరంతరంబు స్వాంతమందు । నిల్పి పొల్పు మీఱఁగా
నిరామయుండు నై జపించె । నిత్యనిర్వికారుఁడై.

వ. ఇట్లు పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుండై కిరాతశ్రేష్ఠుండు తనపైఁ బుట్టలు వాఱ నేండ్లుపూండ్లుగా రామమంత్రానుష్ఠానంబు గావించి తత్ప్రభావంబున మహానుభావుండును మహామునీంద్రుండును నిఖిలవిద్యావిశారదుండును బ్రహ్మతేజోవిరాజితుండును త్రిభువనైకమాన్యుండును ధన్యుండునై వల్మీకభవుం డగుటం జేసి వాల్మీకినా మహాకవియునై భరద్వాజాదిశిష్యులం గూర్చుకొని చేర్చినవైరాగ్యం బను భాగ్యంబునం దేలి ప్రాజ్ఞుండై పూజ్యుండైన విష్ణుసాయుజ్యంబు నొందె నమ్మహానుభావుండు.

ఆ. పుట్టలోన నున్న । పురుషు నారదుండు వచ్చి
పృథివి రాముఁ డవత । రించు నంచుఁ
దనకుఁ దెలిపి పోవఁ । దలఁపోసి తలపోసి
రామచరిత మెల్ల । వ్రాసెఁ గృతిగ.

మ. అది రామాయణ మేడుకాండములతో । నారామవృత్తాంత మ
య్యాదియెల్లం గలదై మహామహిమ గా । యత్రిమహామంత్ర సం
పదకుం దావలమై సమస్తజనసే । వ్యంబై జగత్పాపతూ
లదనంబై పరమార్థదం బయి ధరన్ । లక్షింపఁగా నొప్పెడున్.

ఉ. ఆదికవీశ్వరుం డతఁ డ । హర్నిశమున్ హరిసేవ సేయుచున్
మోదముతోడ శిష్యగణ । ముల్ గొలువం జని భూతలంబునన్
బాదయి రామదేవుఁడు ప్ర । భంజనుదేశము లెల్ల మెట్టుచున్
వాదము చేసె భద్రగిరి । వాసికి నెక్కు నటంచు సన్నుటన్.

వ. అని చెప్పి మఱియును రామమంత్రప్రభావంబున నారదమునీశ్వరుండు భక్తాగ్రేసరుండై బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండై త్రిజగజ్జనస్తోత్రపాత్రుం డయ్యె నతనిచరిత్రం బెట్టిదనిన.

— నారదుని వృత్తాంతము —

తే. తొల్లి యొకవీఁట వేదవా । దులగృహమున
దాసియై యుండుదానికిఁ । దనయుఁ డగుచు

బాలకుఁ డొకండు యోగులఁ । బరిచరింపఁ
దలఁచి వేదవాదులయాజ్ఞఁ । దల ధరించి.

వ. ఒక్కవానకాలమున నదరి యోగులకడం జేరి వారికిఁ బరిచర్యసేయుచు వారియెంగిలిఁబిల్లఁ భుజించుచు వారిపాదంబు లొత్తుచు వారిమ్రోల నెల్లకాలంబు నిలిచి సేవించె దానికి వార లానందించి వానికిఁ దారకమంత్రోపదేశంబు చేసి చనిరి వాఁడును మంత్రప్రభావంబున నిజస్తమోగుణాన్యం బగు శుద్ధసాత్త్వికభక్తిం గలిగి హరిసేవాపరాయణుండై నిజగృహంబున కరిగి తల్లికి నమస్కరించి యామెయుపలాలనంబులం దేలుచుండె నంత.

ఉ. ఆతనితల్లి వేదవిదు । లంకఁ జెలంగుచు నూడిగంబులన్
బ్రీతి నొనర్చుచున్ విడక । రేపును మాపును భక్తి నొల్చుచున్
జేతము లుల్లసిల్ల నట । చేయుచు నొక్కత్రియామఁ జీఁకటిన్
బో తన కేగుచుండ నొక । భీషణసర్పము ముట్టి ముట్టినన్.

తే. వ్యాళవిష మగ్నివోలెను । బ్రజ్వరిల్లి
దానిమే నెల్లఁ గాలిచి । తత్క్షణంబ
త్రెళ్ళ గాఁ జేసెఁ బ్రాణముల్ । తెగిన తల్లి
నరసి దాసీసుతుం డాత్మ । నడలుకొనక.

వ. దాని కగ్నిసంస్కారంబు గావించి సర్వసంగపరిత్యాగంబగుటకు సంతసించుచు నుత్తరాభిముఖుండై పోయి పోయి యొక్కమహారణ్యంబునం గూరుచుండి శ్రీరామమంత్రాధిదేవత నంతరంగంబునం దిడుకొని జపించి ప్రార్థించుచుండునంతఁ గొంతవడి కొక్కదివ్యపురుషుం డెదుటం బొడకట్టినట్లున్న నతం డతని నెఱుంగం జాల కద్దేవదేవు దివ్యాకారంబుఁ జూడ నెంచి మఱియు నమ్మనుధ్యానతత్పరుండై యున్నంత నశరీరవాణి యిట్లనియె.

ఉ. ఏటికి నీవు న న్నరయు । విచ్చుమొయిం గడు వెచ్చనార్చుచున్
మాటికి మాటికిన్ దెలివి । మాఱు పడన్ వగఁ దోగుచుండు నీ
పాటికి మాను మీభవము । భాసింప దానికి మునుకొన్క న
వన్మాట నిజంబు మీఁదట భ । వాంతగమానసు ఫలించునంతయున్.

వ. అని యూరకున్నంత నతని చిత్త దక్కఁ గామక్రోధాదుల నడం
గం ద్రొక్కి నిరంతరసంతోషభూషితాంతరంగుండై విషయవిరక్తుం
డై కాలంబున కెనసి నాచుచు మంత్రధ్యానంబు సేయుచు
న్నంత కొంతకాలంబునకు నాయువు మొనసిన తెఱంగున మృత్యువు
పొడచూపుటయు నతండు పంచభూతమయంబై కర్మరూపం బైన
తనదేహంబు విడిచి కాలాంతరంబున బ్రహ్మదేవుని మానసపు
త్రుండై పుట్టి నారదుం డను నామంబు వహించి లోకవంద్యుండై స
ర్వకాలంబును సప్తస్వర సమంజసంబగు వీణాగానంబున విష్ణుదేవుం
గీర్తించుచు నిచ్ఛాప్రకారంబున నెల్లెడలం బరిభ్రమించుచు నిరం
తరసంతోషపరిపూరితస్వాంతుండై యుండె నని వెండియు.

శా. దాసీపుత్త్రుఁడు నావెనారదుఁడు దా నీగతిన్ । ధన్యాత్ముండై రామమం
త్రాసక్తిం గొని బ్రహ్మపుత్త్రుఁ డగుచున్ । హర్షంబునం బొందె సం
త్రాసం బింతయు లేక సర్వజగముల్ । దర్శింపఁగా జాలి స
న్న్యాసం బే వర మంచుఁ జాటు నయిని । త్యస్థాయుఁడై నెక్కొనన్.

ఉత్సాహము. అతఁడు భద్రగిరిని పెక్కు । లహము లుండి రామునిన్
నుతి యొనర్చి పేర్చి మహతి । నూతనప్రసంగతిన్
సుతులు మేలగించి మదికి । సుఖ మొసంగఁ గా జగ
న్నుతము గాఁగఁ బాడుచుండు । నోర్వ లెల్లఁ బోవఁగన్.

ఉ. నారదమానిచంద్రుఁ డొక । నాఁటికి నేనియు మాన కుండగాఁ
గోరిక నొక్కతీర్థమునఁ । గ్రుంకుచు భద్రగిరీంద్రుఁ బాడుచున్

నారము లెన్నియే నచట । వర్తిలుచుండిన కారణంబునన్
నారదతీర్థ మెప్పెసగె । నాఁడుసుతం బరమార్థదాయియై.

తే. అతఁడు రాముని ముఖమూట । ప్రాంతరమున
ననిశ మొకచోటఁ గూర్చుండి । హరిభజనము
మహతి గానంబుతోఁ గూడ । నహరహంబుఁ
బాడు నచ్చోట్ల ఫలదమై । ప్రబలెఁ గాంచు.

చ. సురముని యొక్క-నాఁడు కసు । సౌంపలదార సుతుల్ లగించి భా
సురముని దేవగానమును । జూపుచు శ్రీహరినిం భజించుచో
సురపతియున్ సురాసురులు । చూడఁగ వచ్చి నుతించి నమ్మునీ
శ్వరు సట రామకీర్తనము । జనప్రి మనంతఫలప్రదం బగున్

వ. మఱియు సంజపనందనప్రభృతు లెందఱో మహాత్ములు గలరు వా
రందఱు రామభక్తులై భుక్తిముక్తులం గాంచి రనంతరంబ కలియు
గంబున రఘునాతను లయ్యును సనాతనులం బోలినభక్తాగ్రేసరు
ల చరిత్రంబులునుం జెప్పెద నవధరింపుఁ డని యిట్లనియె.

—♦ పోకలదమ్మక్క చరిత్రము ♦—

తే. భద్రిగిరి కింతలోపల । భద్రిరెడ్డి
పాలె మన గ్రామ మగు నందుఁ । బరమభక్త
రాలు పోకలదమ్మక్క । యనెడుసాధ్వి
కలదు నిప్పచ్చరంబునఁ । గప్పపడుచు.

ఉ. ఆయమ యొక్క-నాఁడు తన । గారపుత్రునితోడఁ గొండకున్
బోయి వనప్రదేశమునఁ । బుల్లల నేరుచుఁ బిల్లవాఁ డెటో
పోయిన వానినిన్ వెదకి । ప్రొద్దగునంతకుఁ గాన కార్తమై
నోయి కుమార యెందరిగి । తోయిటరా గదె యంచు బిల్చుచున్

ఆ. ఓయికన్నతండ్రి । యోకుమారక రావె
యేదుఁ బోయి తనుచు । నింక నాఁగఁ

పిలుచుచున్నయపుడు । పలికె నోయని రామ
చంద్రుఁ డక్కుమార । చందమునను.

చ. పలికినచోటికిన్ వడిగఁ । బ్రాఁకి కుమారునిఁ జూడఁగాన క
త్తలమున నింద్రనీలముల । దగ్గరచుట్టము వోలెఁ దేజరిన్
వెలిగెడుమేనునన్ దసరి । వేడుక నోడిక రెత్తెఁ దమ్ముఁడున్
వెలఁదియుఁ గొల్వ నున్నరఘు । వీరునిఁ గన్గొని వింత నొందుచున్.

వ. తనమనంబున.

ఆ. ఇన్నినాళ్ళనుండి । యీనగంబున నేను
వచ్చుచుంటిఁ గాని । వాసి మీఱు
నిట్టివిగ్రహంబు । లెన్నఁడుఁ జూచి నే
నెఱుఁగ వింత యయ్యె । నిడుపు నాకు.

ఆ. రామచంద్రుఁ డిందుఁ । గ్రాలుచుండెడు నంచు
విందు నాతఁ డేమొ । వెలఁది సీత
యేమొ కడల నున్న । యితఁడు లక్ష్మణుఁ డేమొ
యవలఁ దెలిసికొందు । ననుచు నామె.

వ. తనకుమారుండు తప్పిపోయిన కారణంబున వ్యగ్రహృదయయై కొడుకా కొడుకా యని పిలుచుచుం దిరిగి బోవునంత.

శా. ఓహో నే నిట నుండ నన్నరయ కీ । వొంటింజూక్కచోఁ జూడఁ బో
నూహింతేటికి రమ్ము ముందరిగి నా । యుత్సంగమం జాలుఁ దే
దేహాయాసమ కాకి మళ్లి మనినన్ । దిక్కుల్ విలోకించి సం
దేహం బందుచు శిష్యమైనకిడకున్ । విచ్చేసెఁ బుత్త్రభ్రమన్.

ఆ. అచటఁ దొంటివిగ్ర । హంబులు గనఁబడెఁ
గాని కొడుకుజాడ । గానఁ బడమి
దద్దిరిల్లుచున్న । దమ్మక్కకడఁ బొల్చి
రామచంద్రుఁ డనియె । రమ్యఫణితి.

ఉ. రాముఁడ నేను నీ విటులు । రాఁగని నిన్నుఁ బ్రసన్నదృష్టిమై
నోముగ నిట్లు పక్కతి నో । (?) యనిసితనయుండు వోలె నో
భామిని నీ కుమారుఁ డిదె । వచ్చెడు నీ పిట నన్నుఁ గొల్చినం
గామితముల్ ఫలించు నని । కానఁగ వచ్చెను దొంటియట్లుగన్.

వ. దమ్మక్కయు నన్నుఁగాంతున్ని దర్శనంబు దనకు స్వప్నంబు వలెం గోచినం గోపనిచందంబు నొందెంబు కొందలం బందఁ గొంతపడి నిశ్చేష్టపడి నిశ్చేష్టయై నల్లంతఁ గొంతసేపటికిఁ దనమనంబున నతండు పరమేశ్వరుం డని నిశ్చయించుకొని షోడశోపచారంబులం బూజించి నివేదించుటకేమియు లేమి నట నున్న తాళవృక్షంబుఁ దిలకించుచునంతలోఁ దానినుండి ఫలం బొండు క్రిందంబడిన దాని నత్యానందంబునం దెచ్చి నైవేద్యంబు గావించి ప్రదక్షిణ నమస్కారంబు లర్పించి సంస్తుతించి ప్రసన్నవదనుం డైయున్న రాముననుఁ నపసి కొంతసేపు చూచుకొని పల్లెకుం జని యందు గ్రామణి యైనభద్రారెడ్డి యనువానికి కావృత్తాంతంబు చెప్పిననతండును భక్తుండు గావున సీతారాములకు నట నొకదేవళంబు గట్టించె దమ్మక్కయుఁ బ్రతిదినంబును భద్రశైలంబునకుం జని రామభద్రు నర్చించి తాళఫలంబు నైవేద్యంబు సేయుచుండె నాతాళవృక్షం బిప్పటికి నాదేవాలయంబున నంటి యుండిపోయిన కానంబడు చుండు.

తే. ఆవల నొక్కనాఁ డుల్లద । దమ్మక్క తనకు
చిన్నికూఁతును రాముని । సేవ సేయ
నింట నిడి తాను బోరుగూరి । కేగి రె(?)
మేసినొకకార్య మాయమ । కేగు దేర.

—♦ దమ్మక్కకూఁతునకు రాముఁడుదర్శనమిచ్చుట. ♦—

వ. అంత నాబాలికామణియు నానాఁడు తమయింట నున్నసిగ్గున్నంబు గొని పోయి స్వామిదర్శనంబు చేసి యన్నంబు నివేదించి సమిని

ప్రార్థించె నెంతప్రార్థించినను రామభద్రుఁ డాయన్నం బారగింప
రాడయ్యె నయ్యెడ నాబిడ్డయు.

క. నాతల్లి కొట్టు నన్నుఁ
నాతండ్రీ! రామచంద్ర! । నాయుసునన్నం
బితీరునఁ గొనకుంటివి
నాతప్పే మొసఁగినను । సా తెలుపం డే.

తే. అనుచు వేడుము బతిమాలి । పొసుము పోసుము
రమ్ము రమ్మని ప్రార్థించి । రామచంద్రుఁ
డనుము నాను మాన కున్నన । య్యనుఁగుచెన్కె
వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచుఁ జాన । వెసలుచుండెను.

వ. అంత సీతాకాంతుండు పర్ణశాలకుఁ బై వచ్చి కన్నియను దోడి తెచ్చి
కూరుచుండఁబెట్టి తా నాయన్నంబు నాతెయు నారగించి దాని నం
పివుచ్చె నిట్లు కొన్నిదినంబు లరిగినప్పుడు దమ్మక్క వచ్చి తండు
లంబు లింటు లేకుంటం జేసి తనముద్దుగాంచి యిట్లనియె.

తే. ఊరికే నేగు నాఁటింట । నుండఁ జాల
దియ్య మే నుయ్యెటి కిన్ను । యయ్యె నోసి
చెప్పు మన గారికాముఁడు । చెప్పె నిజము
దాని నమ్మికి దమ్మక్క । తనయ కెలిగి.

వ. తాఁ దక్కణగానిఁపుమంబు పరీక్షింపఁగోరి తానాఁనాడునాటనకన్నియతో
భద్రశైలంబునకుం జనినంత బాలికామణి యెప్పటియట్లో గిరం
బిడి సాపడ మనిన స్వామి సాక్షాత్కరింపకుండెనప్పుడు దమ్మక్క
దానింబట్టి తిట్టి కొట్టుటయు నాఁబొట్టి యేడ్చుచు.

తే. ఎట్టెఁడప్ప నీవు సాపడు । దేను బెట్ట
నింతకును నేఁడు సాపడ । వేమి తండ్రి

యమ్మచే నన్నుఁ గొట్టించి । తయ్య యిట్లు
నీకుఁ దగునయ్య దొరకిడి । నీతి యయ్య.

శా. నాచే నన్నముఁ దిన్నసి విపు చెడర । న్యాయంబు వాటింప శ్రీ
శ్రీచక్రికి గెలన్ గోలె న్న పలుకక రా । వేమంటి నీచెద మో
హా చెల్లా ! యిది నీకు ధర్మ మగునె । కోనాకుమాయమ్మచే
నిచత్వంబును నిందియుక హానియు రా । సివిట్లు చూ తెక్కటా.

వ. అని తల్లి కొట్టినఁ దాసుఁ గొట్టుకొని యేడ్చుచున్నతఱి గృపాత
రంగితాంతరంగుఁడై సీతాలక్ష్మణసమేతుండగు శ్రీరాముండు దాని
మోలాం గాంచి నమ్మినవారి నుడిచి నిజాబు సెప్పి యొప్పించి వారి
ననుగ్రహించి తిరోహితుండై చయ్యె నవంతరకాలంబునఁ గబీరుండను
నేకభక్తుండు రామామ త్రహ్మఘాఁవంబున ముక్తుండయ్యె నతనిచరి
త్రంబు చెప్పెద నని యిట్లనియె.

—♦ కబీరుదాసు కథ. ♦—

మ. జగతిం దొల్లి కమాలునాఁ దోకరుండు । జాబీబియనుతన్వితో
దగ సంసారము సేయుచుండె ఘనుఁడై । తత్కాలిక మ్లేచ్ఛరాడయ
య్యుఁ గర్మాంధస్తు మౌయిఁ బోలఁగుచునతం । డాక్రూరు కాంతారమ
ధ్యగుఁడై నేర్చిన కెన్నుచున్న నిశరాయ । దర్శించిహాస్య ంచుచున్.

తే. తనకు సంతతి లేదని । తలంచుచు
తనకు తన్నకకీర్తనక । నెనయు ననుచు
దిక్కుమాలిన వానిని । దక్కఁ జేర్చి
చేకొని గడుచు చె నింటికి । జెన్నువిగాలు.

వ. ఇట్లు కమాలు కొడుకు వచ్చి జబ్బాబీబి కిచ్చి పెనిం బుత్రునిఁగాఁ
బెంచుకొమ్మనిన నక్కొమ్మ సమ్మతించి వానింగైకొని పెంచి
పెద్దవానిం గావించి కబీరను నామంబునం బిలుచుచు సంతసించు
చుండె నతఁ డశంత దేంద్రనాయుండై యున్న వాడు రామానందుండను

నొక్కి యోగీంద్రుఁ డర్ధచంద్రాకంబున నటు వచ్చి యొక్కచోటఁ
గబీరుం గాంచి వీఁడు మహాత్ముం డగు నని ప్రార్థించి వానికిఁ
దారకమంత్రోపదేశంబు చేసి చనియె నంతఁ గబీరుండు.

ఉ. తారకమంత్రచింతనము । తప్పక యెప్పుడు నెమ్మనమ్మునన్
దీరి మెలంగుచుండుటను । దేని నెఱుంగ [illegible] లేనియుక్తిచే
ధారుణి వెఱ్ఱివానివలెఁ । దా నగుపించుచు నల్లవారలన్
గోరిక నున్న బాంధవుల । గుర్తెఱుఁగంగ నయ్యె నయ్యెడన్.

తే. నాసి తలిదండ్రు లెప్పుడు । న[illegible]త్రకులుగఁ
జేసి దాన జీవనయాత్రఁ । జేసికొనెడు
వారు గావున శ్రేష్ఠు [illegible] । విగత నష్టు
లెలువ నగ్గలిక చేసిరి । నేతపనికి.

వ. కబీరుండు భక్తిపరవశుండు గావున నేమియు దనమగ్నుండై.

సీ. ఒకచోటు వెలితియు । నొకచోట [illegible]లితియు,
నొకచోట [illegible]గుచును । నొక్కచోటు
మెలఁగుచును గా [illegible] । [illegible] చేసిదానిఁ గాఁ,
[illegible] వస్త్రము [illegible] । [illegible]
గని [illegible] [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]ముడు
నతఁ డంగడికిఁ [illegible] । [illegible] ద[illegible],
విరుగ[illegible] వస్త్ర[illegible] । వ్యయము [illegible]

తే. దానఁ జింతించుచు నతండు । తిరిగి [illegible]
విఘ్నఁ [illegible]బ్రాహ్మణు [illegible] । వేసక్కువచ్చు
వనమును జూచి సీ! యని । వానిత[illegible]
గలహము [illegible] దూషించు । [illegible] [illegible].

వ. కబీరుండు దానికిం గిలాగికి నీరుం దోచిన ట్లనుగు మనినసక్క-హా
నా బ్రాహ్మణుం డనును.

క. ఓరీ గవ్వకు మారకు
సారము లే [illegible] । [illegible] నా
కూర కిటు మనస్సు నొచ్చకు
మారుడు సా [illegible] యె । మూర్ఖ[illegible]మునకే.

వ. అనిన బ్రాహ్మణుండు వానిం జూచి నిట్లనియె.

తే. తురకనా [illegible] । [illegible]
నేను గోనరాజు నామము । [illegible]
వాడ [illegible] । [illegible]
వేడ వస్త్రము [illegible] । వేషమునను.

క. వేడిన రామార్పణ మను
యోడక వాం డిడగం బోయె । వస్త్రంబును
కూడిక రాముం దలంపఁగ
గోడి దొలంగించి [illegible] । గొలుచును [illegible].

వ. అని తలకు దూలించుచు బలికిన నబీరుండు తేరి నాని కిట్లనియె.

మ. హరినా సిద్ధమునాం [illegible] జనగా । [illegible] శ్వరుం డన్నశం
కరుం డన్నక బుధుం డన్న [illegible] । కా లన్న నల్లాయనే
బరమాత్ముం డొకం డేకనామములు [illegible] । ప్పఁ జొప్పడుం గాని నీ
వరుడై పట్టినయట్టి భేద మనుము । [illegible] గసం గల్గునే.

క. నీ వన నే నన వాం డన
గా వే రని తలంప కొత్తు । గతి యొక్కండే
నీవును నేనును వాండును
దేవుని ప్రతిబింబ మనుచుం । దెలియంగ నలయుఁ గే.

వ. అని బోధించినం గ్రోధించి ఫకీరు సంబున నారసం [illegible] ఱుంగి నేరక

వానిఁ గోసి దోసంబు నాఁక వానితల్లికడ కేఁగి తెలిపిపోని వెన్నియే నిం జెప్పి కోపం బుప్పతిల్లం జేయుటయు నామె కుమారుదెస నాగ్రహించి నిగ్రహించుచు రోఁకుచపేటంబులు వ్రేసి వ్రేసిన నవి కబీరునకుం దాఁకక ఘటరునకుం దాఁకె దానికి నివ్వెఱపడుచు బీబీ తనకుమారుఁడు మహానుభావుం డని తలంచి వానిం దడవి చూచె నంతలోన.

ఉ. నల్లనిమేన మానినియు । నాలుగుచేతుల శంఖచక్రముల్
విల్లును నమ్ములుం గలిగి । పేరురమందున కౌస్తుభంబు పెం
పుల్లసిలంగఁ గన్నుఁగవ । నొప్పి వెలుంగఁగ సర్వజ్ఞుఁడున్
జల్లనిచూపులం గొదలఁ । సారసనాభుఁ డప్డు దోఁచె నామెకున్.

వ. అంత నామెయు భయభక్తియుక్తాంతరంగయై యిట్లని ప్రార్థించె.

చ. తెలియక తప్పుచేసితిని । దేవ నాపలు నాకుమారునిన్
వెలయఁగఁ బ్రోవ వచ్చితిరి । పేదకు ఘనుండ వీవు మాకొలఁ బిలన్
వెలుఁగఁగఁ జేసి భక్తుఁడవు । నిన్ను భజించిన కారణంబునన్
గలిగి మహాప్రభావమును । గల్గఁగఁ జేయును భుక్తిముక్తులన్.

వ. అనినం బ్రసన్నుండై యతని బహుగ్రహించి ఆ మహాపురుషుం డంతర్ధానంబు నొందె నంత బీబియును ముబారకయును మానసంబునం గొడుకు ప్రభావంబునకు నబ్బురం బందుచు వాని నతిభక్తి నాదరించె నంతం బిదప.

మ. తలిదండ్రుల్ తన కీర్తియుం బనులపొం । తంబోని చందంబునన్
వెలుగం జేయుచు నెప్పుడున్ హరిని వేడ్కం గొల్చుచుం దారకం
బెలమిం జేసి పఠించుచున్ జగమునం । దెంతే ప్రభావంబునన్
బలుకం జెల్లుచు శిష్యకోటిఁ గలఁడై । భాసిల్లె భక్తస్పృహన్.

వ. ఇట్లు మహాత్ముండై కబీరు గొక్కనాఁడు భద్రాద్రికిం జని శ్రీ రామదర్శనంబు గావించి సేవించి యొక్కచో నాహారింప నుద్యోగిం

జేసికొని మసలుచున్నంత దాని నొక్కకుర్కురంబు నోటం గఱచు కొని పఱవం జొచ్చె నంతలో నతండు వచ్చి చూచి.

ఉ. ఆజ్యము లేనిపిష్ట మగు । నయ్యో! యిది రిత్తగాల దిన్నచో రుచుల్
పూజ్యము లోనఁ గుట్టు నొద । బ్రువ పరి మము గాదు రోగ మా
నిజ్యకునుఁ గొ స్ఫూర్తిస్మృతులు । కెల్లజంతుబుల కీశ్వరుండవై
పూజ్యుఁడ వైనదేవ యుడుపె । పోసెద నాజ్యమొకింత నిల్వవే.

వ. అనుచుం దననోట నాజ్యపాత్రంబుఁ గొని వచ్చు కబీరుని సమక్షంబునఁ బ్రత్యక్షంబై సాకేతలక్ష్మీశ్వరుం డైనరాఘవేశ్వరుండు నిజచరణకమలంబులం బడి లేవ కున్నవాని లేవ నెత్తి నెత్తిపైఁ గరంబు వెట్టి నిమురుచు నిట్లనియె.

తే. కుక్కయందును నక్కయందును । గోతియందు
నాతియందును నరునందు । బ్రీతి చేసి
నాస్వరూపమ భావించు । సుస్వభావ
మునఁ బరిత్రించు చూపెదు । ఘనుఁడ వరయ.

ఉ. సీతా మహామునీంద్రులును । సిచరులంబులఁ బుట్టినట్టి ద్రో
పావిలవిత్రహారుఁడ వయ । నట్టియ నాయొప్పు గాన్ను సికు
భావమున నుఁ గొర్చి । భద్రజనులు నాదు సన్నపుల
దేవత లైనఁ బొందుటకుఁ । గనిసి దివ్యపదం బొసంగెదన్.

వ. అని యద్భుతశ్యామ కబీరు ననుగ్రహించుచు శిష్యసందోహ సహితుండై దివ్యస్థలంబులు సేవింపఁ జనియె నట్టి కాలంబున.

—♦ కబీరు రామదాసునకుఁ దారకముపదేశించుట. ♦—

క. కల దాంధ్రదేశమందుఁ
బలువైభవ మొసగఁ గొండ । పలి యనుగ్రామం
బలరు నట రామభక్తుఁడు
సలలితమతి గోపమంత్రి । సన్నుతుఁ డగుచున్.

మ. అలకం జెల్లె కులాబ్ధిచంద్రుఁ డగుగో । పాభిఖ్యుఁ డాత్రేయుఁడున్
త్రిలసద్భూసురముఖ్యుఁ డాతఁడు జగ । ద్వ్యాప్తప్రభావంబునన్
నలరెన్ లింగనమంత్రిచంద్రునకుఁ గా । మాంబామహాసాధ్వికిన్
బాలుపుం గూర్చె సుపుత్రుఁడై బుధులు స । మ్మోదంబునం బొందఁగన్.

వ. అతండు పంచాబ్దంబులబాలుండై యుండ నొక్కనాఁ డెందేనియుం [illegible]కబీరుఁ డాపురంబునకు వచ్చి రామమంత్రోపదేశంబుచేసి పోయె దానం జేసి యాతండు.

ఆ. ఓనమాలు నేర్చు । నానాఁడె రాముఁడు
సీత యనుచు గీయు । సీత యుర్వి
వ్రాల కెల్ల మొదలు । రా యును మా యును
గురుతు వట్టె నల్ల । గోపమంత్రి.

ఉ. రామ యటంచు నాడు నను । రామ యటంచును బాడు నేర్చినన్
రామ యటంచు నేర్చు రఘు । రామ యటంచు నన్నము భుజించినన్
రామ యటంచు నొత్తిలుచు । రామ యటంచు వచించు వందలున్
రాముఁడె సర్వరక్షకుఁడు । రాముఁడె సర్వము నంచు నెంచుచున్

తే. బాలరామాయణము నేర్చు । బాలుఁ డతఁడు
రామచరితంబు సర్వమా । రామమాంబ
సుతుఁడు హృదయస్థముగఁ జేసి । సౌఖ్య మొందు
సంతసించును భక్తుఁడై । సంతతంబు.

క. రామాయణపారాయణ
మామహితాత్ముండు సేయు । నవసరమందున్
శ్రీమించు రామనామము
వేమరుఁ బ్రీతి పద్యమందు । విసువక నుడువున్.

వ. ఇట్లు రామభక్తుండై రామదాసుం డని పేరందిన విద్వాంసుం డైన గోపన్న కాలాంతరంబున గోలకొండకుఁ జని తానీషాయను న్లే

చ్ఛపత్రిభువనుగ్రహంబు వడసి భద్రాచలాంతర్మండలంబునకుఁ దహస్సేలుదామంన్న రామసేవాపరాయణుం డయ్యె ననిన శౌనకాదు లాతానీపా యెన్వ్యాసు వాసివృత్తాంతంబు వినవలయుం జెప్పుమని సూతు నడుగుటయును.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. వార్గిసధత్త్రు దేఘు । నాసుపదాంబుజసక్తచిత్తుఁడై
రేలుఁ బవిత్రుఁడై విశద । ప్రీతినిమాయుడే హరిసేవసేయుమా
గాలము సుప్రశస్తి । గా వెలయించిన సాతసంబునన్.
గారవ మొప్పగ నెల్లకాలము । సత్యము నేలుము రామభూపతీ.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదనుసనాతనోభయుకవిమిత్ర, వేంకటయజ్వా
త్మపుత్ర, సమారాధిత విబుధరాజ, శ్రీపాద
కృష్ణమూర్తి కవిరాజప్రణీతం బైన శ్రీ
భద్రాచల రామచరిత్రంబు నందుఁ
బంచమాశ్వాసము.

(శ్రీ)

శ్రీ

భద్రాచలరామచరిత్రము.

షష్ఠాశ్వాసము.

క. శ్రీయును బంధము హాసము
ప్రాయము శుభలక్షణాంబు । బంగినప్రపాన
రాయఁ డనుపేర సగుణపి
గేయుని దయ నోము భద్ర । గిరిస్థిరరామా.

వ. అవధరింపు ముక్కంటిసఖుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు రామదాసున కుద్యోగం బొసంగిన తానీషా యక్కన్నమాదనలను వారియుదంతం బెట్టిదో తద్వృత్తాంతంబు చెప్పెద వినుం డని వెండియు.

అక్కన్నమాదన్నలవృత్తాంతము.

తే. ఆభరద్వాజగోత్రజు । లనుచుఁ గాద
లలరుకగణకకర్మనియోగు । లగుచుఁ గలిసి
యవనిఁ బింగళియనుగ్రామ । మందుఁ దొంటి
నుండుఁ బింగళివా రన । నొప్పుచుండ్రి.

తే. వానిలో భానుజీపంత । వార్యశౌర్య
ధుర్యుఁ డార్యాదికల్పకుఁ । డార్యనుతుఁడు
సకలసత్కవీశ్వరలోక । సన్నుతుండు
వెలసి పేరుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ । జెలఁగ మెలఁగె.

చ. అతఁ డలకాకతీయవిభుఁ । డైన ఘనుండు డైనప్రతాపరుద్రభూ
పతివరరాజధాని యయి । భాసిలుచుండెడునోరుఁగల్లునన్

స్థితిఁ గాని తత్పురంబున వి । శేషమహాత్మ్యమునన్ వెలుంగుచున్
మిత నుడి లేనికోనెలల । మించినశంకరుఁ గొల్చి నిచ్చలున్.

తే. అల్లభామకీర్తనలు లొ । హానుహనుకొండ
పురము పల్లె నాపుర । మొగిని జేసి
గొంటుల కొక లున్న నెలగ । యుర్వి గున్న
నక్కి న్యవసాయమునఁ జూగ । నప్రనుఁ డయ్యె.

క. ఆధనపతి నిక్కగా యన
మాదన యాన నిర్వ కు । మాగులు తిరిజగ
న్నోదయగస్వాగులు సా
పాదితసువిశాలరాజ్య । భాముల జగతిన్.

ఆ. వారి తెలివి తేట । వారిదాత్మతత్వంబు
వారి ప్రాభవము కీర్తి । వారిధనము
వారిగుణము నేడు । వర్ణింపఁగా నేరు
వసుధ వారె కన్న । వారెసాటి.

చ. ఇరువురు నొక్కఁడే యనఁగ । నెప్పుడు వారలు కూడిమాడి తా
మిరువురు నొంట తక్కువగ । నేగి పొలంబున నుంట హెచ్చుగా
జరుపుచుఁ గొంత మిల్లు వలన । సాయము సేయుచుఁ బాడిపంటలన్
బరఁగుచు నుండు సౌఖ్యముగ । బాగుగ నెల్లరు సంతసింపగన్.

తే. తెగనవ్యము నేకనీవ । మును దలిర్చు
నాపురము సేయుచున్నయా । ఘనులయింటఁ
జెలఁగఁ బసమింపఁ దాసియన్ । భృత్యనరుఁడు
మేటితనయుండు నాఁ । చిన్ననాఁటి నుండి.

తానీషావృత్తాంతకథనము.

క. తురకకులంబునఁ బుట్టిన
చిరుతయు వరమూర్తివాఁడు । చిన్నతనమునం

బరసౌఖ్యము నొందగమా
తరపిత లేగుటను జాలఁ । దబ్బిబ్బు పడెన్.

తే. పెంప బందుగు లెవ్వరుఁ । బృథ్వి లేమి
నెఱిఁగి యక్కనమాంధన । చేగి తెచ్చి
వానిఁ దమయింట నిడికొని । పూని పెంపఁ
బెరిగి పెద్దవాఁడై కడు । పేర్మిఁ దనరె.

తే. అతఁడు గృహకృత్యముల నెల్ల । నరసి క్షేత్ర
కృత్యముల నెల్లఁ దీర్చుచు । నిత్యమింట
నింటివారలు సుఖముసై । నెసకమెసఁగి
రంతఁ గొంతకాలము చన్న । యంతమీఁద.

క. ఒకనాఁడు పసుల మేపఁగ
నొకకానకు నేగి యందు । నొకమాఁకుకడన్
సుక మనకి నిదురవోయెను
మొకిమొక శిలమీఁదఁ జేర్చి । పొగ్గును వ్రాలెన్.

వ. అంత నచ్చటితరుచ్ఛాయ యంతయుం బోయి మొండె వచ్చుటయు నతండు పై మఱచి నిదురించుచుంటయు నెఱింగి యొక్కమహా సర్పంబువచ్చి తరణికిరణంబుల కడ్డుగాఁదనమహాఫణమ్మువిప్పి వాని మేని కాతపంబు దాకనికి నీడం గలిగించె నంతలోన.

ఉ. అక్కనమాదనాహ్వయులు । నాత్మజుఁ డట్లగు మెచ్చుబాలునిన్
మెక్కఁగ రానివాని విని । మిక్కిలియున్ వెసఁ డాసి నేఁడు తా
నెక్కడి కేగినాఁడో యని । మోసఁగి పచ్చెపు నంచు వెదకి గా
రెక్కడ నక్కడన్ వెదకి । నగిరి వే గిరిగహ్వరంబులన్.

తే. అంత నొకకానసంబున । నరుగుచు నెదుర
బండి నిదురించుచుండఁగ । గాంచి యొకఁడు

వచ్చి మేనికి నెడ రాఁ । బచనగ పట్టు
చుండఁ గాంచిరి తాని నా । దంపె వారు.

వ. కాంచి పరమాశ్చర్యమగ్నాత్ములై సమీపించునంతలో నప్పా
మంతర్ధానంబు నొందె నంత వారును.

ఉ. ఏఁడు మహానుభావుఁ డకటా । వెనుకఁ బుట్టినవాఁడు పిమ్మటన్
వేఁడగు నెల్లభూమికి నె । ఱింగ యహీంద్రుఁ డనాతపంబుగాఁ
బోఁడిమితోఁ ఫణా పిడియెఁ । బొద్దిదాన కిట్టుగ నిట్టివానికిన్
గూడెను నాఁకి దిగ్గముగ । గూర్చుచు నుంటిమి చెప్ప నేటికిన్.

క. భగవదనుగ్రహ మది పొం
దగునంతటివలఁకు నెట్టి । యద్భుతుం డైనన్
వెగటొందక చూపెఁగాఁ దగుఁ
దగునే వగవఁగ । నిది దైవంబునకున్.

క. అని వగచుచు నాతని లె
మ్మని చేతన్ మేనుఁ జమరి । యల్మిలిఁ బిలువన్
ఘననిద్రాసనుఁ డగువాఁ
డనయము సుహ్వానుచు లేచె । నంగము వడకన్.

వ. ఇట్లు తన్నిద్రాయమానుఁ డగునతండు కన్నులు విచ్చి యెదుట ను
న్నతని పదభుజంబులు గాంచి భయభక్తియుక్తుండై లేచియున్నం గని
వారలిట్లనిరి.

ఉ. ఓయిర నాయనా! కనుఁడు । నీ వలు సేరకి నేఁడు తాలలో
[illegible] పిలిపి । యుట్ల [illegible] తెలుసుకున్
[illegible] । నీవియు లేపిన లేవనట్లుగా
[illegible] నాఁబడితి । సూర్యుఁడు గుర్రికిగఁ [illegible] జూచితే.

వ. అనిన నతండు నడచెల్లాఁ [illegible] లేచి గృహంబునకుం జని భోజనం

• బొనరించి పొలం బరయఁ జనియె నంతఁ గొంతకాలం బరిగినంత

నొకసమయంబున నయ్యాక్కనమాదన లాతానీషాను జూచి యిట్లనిరి.

శా. ఓరీ! బిడ్డడ నీవు మాగృహమునం । దున్నావు చిన్నప్డు మీ
వారల్ సెల్లుట నాఁటినుండియును నీ । వాక్యంబు మఱి నీకు నె
వ్వారుం జెప్పఁగ లేదొకో యిపుడు మీ । వారన్న మేమే సుమీ
వే ఱెవ్వారును లేరు మా కరయ నీ । వే యెల్లచుట్టంబులున్.

క. నీ వధికుఁ డైతి వేనియు
నేవరుసన్ మమ్ముఁ జూతు । వే మిత్రువు మా
కేవాసి నుంతు వంతయు
వే వెఱువక తెలుపు మిపుడ । వేడుక పుత్రా.

తే. అనిన నాతఁడు న న్నిట్టు । లనఁగ దగునె
నక్క యెక్కడ సురలోక । మెక్క డయ్య
కూలివానికి నా కట్టి । గొడవ యేల
కాదు పోదన్న నంతఁడు । మీద సుండి.

వ. అనినవారు లట్లైన నట్లు వ్రాసి యిమ్మని వానివలన నొక్కతాళపత్రంబు వ్రాయించుకొని రంతఁ గొన్నినాళ్ళ కతండు వారివలన ననుజ్ఞవడసి దేశాటనంబు సేయుచుం బోయి పోయి హైదరాబాదు పురంబుఁ జేరి యెట్టులెట్టులో దైవానుగ్రహంబునఁ బట్టభద్రుం డయ్యె ననంతరంబ.

మ. మహైశ్వర్యమునందియుఁ దెగని ప్రే । మన్ హైదరాబాదులో
న హుం జూరై తనరారి భూప్రజదయన్ । బాలించుచున్ భూమిభృ
త్ప్రహితుండై కిడు వేసి వేయ కెలమిన్ । దానీష యున్నాఁ డటం
చుః హితుల్ సెప్పఁగ నల్లపింగళికులే । శుల్ సంతసం బందుచున్.

ఉ. అన్నయుఁ దమ్ముఁడుం బయన । మై తమకొప్పినసంబళంబుతోఁ
గొన్ని పగళ్ళగిన్ నడిచి । కోరిక లీరికె లెత్తె నప్పురిం

గిన్నులపం[illegible]వల్ల కిని । క[illegible]న్నను గొల్లిగయట్ల చుల్కగా
సన్నుతి నాథునిం గనఁగ । సబ్బము నుంజీగి వార లప్పుడీ.

వ. ఇట్లు కొంతకాల[illegible] [illegible] [illegible]నాడు తుమ సేక్కశ్వరుండు గజా గోపాలుండు [illegible] యుగుచెల్లం జేయుచుండ వా రారాజమార్గం బున [illegible] [illegible] [illegible]ముండి [illegible]యొక్కవంశాగ్రింబున [illegible] [illegible] దగిలించి య [illegible] [illegible] బున [illegible] వచ్చి [illegible] దాని [illegible] దరియం బట్టి రది గాం చి [illegible] [illegible] చేసియు [illegible] చేయుట కోపించెను వానిచందం బభ[illegible] [illegible] [illegible] కారాగారంబునం బడ వే యుం డని చాటుల [illegible] [illegible]చ్చి య[illegible] జనియె నారిం బట్టు కొని చాటులు కారాగారంబునం బెట్టి రంత వారును.

మ. వినుఁ డే భ[illegible] [illegible] [illegible]యును మీ । వే నేను మీవాఁడ నం చని చేవ[illegible] [illegible] [illegible] వ్వరు గదా । య ప్రాతఁ డప్పుత్రిముం గనుపిం[illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] రాగ్యహాప్రాప్తి [illegible] [illegible]యాం [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]మీమంగుని.

వ. అని కి[illegible] దూరుని [illegible] [illegible] [illegible]నంతఁ దానిపాయు నా రాత్రి [illegible] [illegible]వారి[illegible] [illegible] స్వప్నాంగదండపరిణామం బాచరించి నా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]చి తనవృత్తాంతం బంత యు నెఱింగించి నాయా[illegible]రాజ్యం బం[illegible]యును మీద నేనుఁ మీ వాఁడను [illegible] [illegible] [illegible] నాశ్చర్యమగ్నాంతరంగులై వారు [illegible] [illegible].

శా. అన్నా! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]త్యాంతపమాహాత్మ్యతన్ [illegible] దూ[illegible] [illegible] । సీతా! భవత్సత్యవా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] మి [illegible] గావలె సిన్న [illegible] । నేమంచు మీ చంద[illegible].

క. గురురాజ్యభరముఁ దాల్చఁగఁ
బరమేష్ఠి సృజించె నిన్నుఁ ǀ బ్ర[illegible]
ధరయేలు మేము [illegible]
పొరిఁ గార్యము [illegible] ǀ [illegible]

వ. అని పలికి తాపసా[illegible]కెల్ల [illegible] సుమహా[illegible]పద
మందు నక్కున సేనా[illegible] [illegible] [illegible]
బులును దాను [illegible] [illegible].

సీ. ఆరయువా [illegible] ǀ [illegible],
యు [illegible]ద్యా[illegible]సుల ǀ [illegible]
బ్రికటించువారు లే ǀ [illegible] బ[illegible]యు [illegible],
పా[illegible]ములు [illegible] ǀ బ[illegible]
బైఁ బరామరిక [illegible] ǀ పృడమిఁ బాప్పద[illegible],
దేవళంబుల కెల్లఁ ǀ [illegible]
బని లేమిఁ బనికి మా ǀ లినజం దెము[illegible],
ముల కన్నగి[illegible] ǀ [illegible]

తే. వర్ష ధారలమిషమున ǀ వ[illegible]చున నెపు
ధర్మశాలల కెల్లఁ జ ǀ త్రింబుగా న
లంకరించు కొనం గ[illegible] ǀ లిఁ దవిష్ట
నక్కునయు మాదనయు రాజ్య ǀ మరయునపుడు.

క. మనుధర్మశాస్త్రమార్గము
నను నేరము చేసినట్టి ǀ నరులకు నెల్లం
దనవాఁడు పొరుగువాఁ డన
కనయము శిక్షించుచుండు ǀ రంగు నయమునన్.

తే. వింటిరే కద మునులార ǀ వీరవర్య
డతఁడె కంచెర్లగోపనా ǀ హ్వాయుని మెచ్చి

యిచ్చెఁ దహశీలుదార్పద । మొసక మొసఁగ
నతనిచారిత్రశేషము । నగునువినఁగ.

—। రామదాసు చరిత్రసంగ్రహము. ।—

మ. తహసీల్దారగురామదాసు మిగులన్ । ధైర్యంబునన్ దత్పద
స్పృహణీయం బగుకార్యభార మొదపెఁ । జేకొంచు భద్రాద్రికిన్
సహసేవాజనసంచయుం డగుచు నిం । చ్చన్ వచ్చి సోద్యోగమా
దహహా నాఁగ నెసంగెఁ గొన్నిసను లం । త్యంతప్రభావంబునన్.

తే. వేద గిరి బాణ భూ సంఖ్య । నెలయు శకము
నందనాబ్దమునం జైత్ర । మందు మొదటి
నవమి నాదివారమున నా । సయవిడుచు
భద్రగిరిలోఁ బదస్థుఁడై । ప్రతిభఁ దనరె

ఆ. అతఁడు భద్రగిరికి । నరుగుదెంచినదాది
సతతరామసేవ । సలుపుచుండి
నిజపదంబునందు । నిలుకడ సేయక
దేహయాత్రఁ దీర్చు । దినము దినము.

మ. ప్రతివర్షంబును వచ్చుప న్నతఁడు స । ర్కార్వారికింగట్ట కే
గతి నెట్లయ్యెడు నో యటంచు మది నల్కుం తేని నల్కుంద కా
వితతార్థంబున గుళ్లు గోపురములున్ । విఖ్యాతవప్రంబులున్
స్తుతియింపం దగుమంటపంబు లట నె । న్నో గట్టి దిట్టండయై.

క. సీతారాముల కెంతయుఁ
బ్రీతిమెయిన్ భూషణములు । నెలగలమణులున్
నూతనచీనాంబరములు
నాతఁడు గొని యిచ్చె రాజు । నర్థమువలనన్.

తే. కప్ప మీరీతి వేనవే । ల్కుప్పలుగను
వెచ్చపెట్టుచు గోపన్న । మెచ్చి భద్రి

శైలమున రామభక్తుండై । గొల్లు మనాదె
వాని నరయంగ సర్కారు । భటులువచ్చి.

మ. ఇదె తాకీదు నిను గ్రహించుకొని రాఁ । నిశాజ్ఞ యయ్యెం గణం
బది యొక్కం డిట నుండరాదు నడి లె । మ్మా గోలకొండం గనం
బడ లే లె మ్మని వాని హస్తయుగమున్ । బాదద్వయిన్ సంకెలల్
బొదలం గూడఁగఁ జేసి యీడ్చుకొని పోఁ । బోఁ గోచె గొల్కొండయున్.

ఆ. భటులు రామదాసు । బంధించి కొనిపోయి
రాజభవనమునకు । రాజసద్మమునఁ
జక్కనతని నెఱుంగ । నాడీ రాతంబును
గొలువు దీర పిలిచి । గోపమునఁ దిట్టి.

మ. అభియోగం బది యంతయుం దెలిసి న్యా । యప్రక్రియన్ దానినిన్
సభలో వాదముఖంబునన్ నిలిపి తా । స్త్రాంబున్ విచారించి త
ద్విభవం బెల్ల నడంగ దోషి యనుచున్ । దీర్పిచ్చి శిక్షించె స
త్ప్రభు వామాదన ద్వాదశాబ్దములు కా । రాగారమున్ బొందఁగన్.

వ. అనంతరంబ యమకింకరులంబోని కింకరులు కొనిబోయి చెఱసా
లం బెట్టి రట్లు కారాగారంబునం బడి పారంబు గానని కరుణ ఘో
రవ్యథలం గుందుచు రామదాసుండు తనలోదరంబున.

ఉ. రామ! గుణాభిరామ! రఘు । రామ! ద్విజావనకామ! సువ్రతో
ద్దామ! రమాలలామ! వసు । ధానరవంశకులాభిరామ! బందెలో
నీమెయి నుంటి రావల కొ । కింతయుఁ దాళఁగ లేను భక్తుఁడన్
నామొఱ లాలకించి కరు । ణామతిఁ గావఁగ రా గదే.

వ. అని యనేకవిధంబుల దీనాలాపంబు లాడుచుం జింతించుచున్న
సమయంబున శ్రీరామచంద్రుండు వానికి స్వప్నసాక్షాత్కారం
బొసంగి నీకింక బంధవిముక్తి గలుగఁగలదని చెప్పి సీతాలక్ష్మణ
సమేతుండై.

మ. సురియం గట్టినకాసెదట్టి నొలపైఁ జుల్లెన్నియో చుట్టి భా
సురలీలన్ గవచంబు గాత్ముకము పైఁ శోభిల్ల భల్లంబులుం
గరమం దుల్లసిలంగ మల్లు లగుచున్ గన్పట్టి తానీషకున్
బరమామ్నాయములైనపల్కులను సం భాషించిభూషించుచున్.

ఆ. రామదాసుబొట్లు మే మాతఁ డిచ్చె నైన
పైక మొల్ల రేమొ పదియు లక్ష
లిపుడు తెచ్చినార మిదె కొని వానిని
బంధముక్తుఁ జేయు బాశీ నీకు.

వ. అని ధనం బంతయు నానేఁడు వాని కిచ్చి రశీదు పుచ్చుకొని దానిం గారాగారమున రామదాసునికడం బాఱవైచి చని రంతఁ దానీషాయును.

ఉ. రాతిరి రెండుజా లగుచు వ్రాలిపచాదృశ్యము గల్గి చీకటిన్
బీతున నారిరా బగుచుఁ బిమ్మట కౌ నిపు డొల్లు వచ్చియున్
జేతుల విల్లు పాలకుండ చేతులలోఁ బడ కీటచోటికిన్
భూతి యొసంగ వచ్చి రొకొ పూరుషమాత్రులె వీరు చూడగన్.

ఉ. గోపన రామదా సనుచుఁ గొందఱు సెప్పఁగ వింటి వానికిం
దాపము దీర్చ భక్తివరు దర్శనము సూపఁగ నిల్లు జెల్లు లై
తోఁచఁగ రాములక్ష్మణులు సొమ్మిడ నాపయిఁ గొంతప్రేముడిన్
జూపఁగ వచ్చి పైకి మిగిల్చి చూపక పోయిరి గిఁ కేమి సేయుదున్.

ఆ. జైనతంబు నాకు దర్శనం బిచ్చిన
మొక్కి చూడ కుంట్ల పూర్వుఁడు నను
మునులు సూడఁ జేసి మనులఁ జూచితి ధన్య
తముఁడ ననియు నంతె నటను గలిగ.

వ. అని చింతించుచు నప్పుడు రామదాసుం దెప్పించి నమస్కరించి యిట్లనియె.

ఉ. ధన్యుఁడ వీవు నీపుణుని । దాశరథుల్ కృప చేసి నీధనా
బన్యులు వోలెఁ దెచ్చి యిడి । రాదున ముక్తుఁడ వైతి నేఁడు నీ
మాన్యతయుం గ్రహించుటకు । మాలినవానిను బంపెఁ బెట్టితిన్
వస్యమ్ముగింబ వైతి నెపె । నాఁడగుపెట్టు క్షమింపఁ జూడుమా.

వ. అని వినయపూర్వకంబుగా వేఁడుకొని భద్రాద్రిరామునకు ధూప దీపనైవేద్యాదులకుం గొన్నిగ్రామంబు లొసంగి పుత్త్ర రామదాసునును బంధవిముక్తుం జేసి సానునయంబు సగౌరవంబుగాఁ దానీషా నభినందించి పంపెన్ యుక్తి నవమానదనల కభివందనంబు సేసి తదనుమతంబునఁ గదలి కతిపయప్రయాణంబుల భద్రాచలంబునకుం జని శ్రీరామునిఁ సేవించుచు నాయుశ్శేషంబు వచ్చి ముక్తుండై పరంధామంబు నొందె నన్వలెఁ గాంచీపురంబు నుండి వరదరామదాసు సముద్భవించి వచ్చి తనసర్వంబు రామున కర్పించి ముక్తిం గాంచె నంతఁ మామును రామదాసునకుఁ భద్రాచలంబున నివసించి పదరూపప్రబంధంబుల రామభజనంబు గావించి పరమపదంబు నొందెఁ బదంపడి.

—♦ రమణబ్రహ్మచారిచరిత్రము ♦—

తే. భక్తవరులందు మేటియై । పరఁగువాఁడు
ఘంటవేంకటరమణయ । శ్రేష్ఠసుతుఁడు
తనకుఁ బదియేండ్లు వచ్చిన । తరుణమునను
దండ్రిం గూడి వచ్చె భద్రాద్రి । ధామమునకు.

వ. వచ్చి తండ్రియుం దాను నప్పురంబున భిక్షాటనంబు సేయుచుం ద్వైరికుల కహారహంబును భోజనంబొసంగుచుండు నంతఁ దండ్రిపరలోకగతుం డగుటయు రమణబ్రహ్మచారి యట నొకనన్నసత్త్రంబు నెలకొలిపి,

క. సత్రము సాగించుచు నా
ధాత్రీస్థలి వచ్చి పోవు | ... కులకు నే
మాత్రము ... గాకుండఁగ
రాత్రియుఁ బగలుం ... | రమయుం బోవెన్.

మ. సుగుణుండై ... రాజసేవకుఁడు ... | శుద్ధాత్ముఁడై కొండఱున్
బ్రాహ్మణ ... సన్యాసిముఖులన్ | వర్ణింప లేదంచు వా
రికిఁ ... వచ్చిన ... బ్రహ్మచారి యనుచున్ | ... వృత్తంబునన్
సకలత్రాణకు ... నాతఁ డొసఁగెన్ | దా సూర్యకేతస్థుఁడై.

ఆ. నొడలు గుల్లగాఁ ... | మేదినిపై వంగ
బహుగుణ ... | బడలు వడియు
నరుగు సత్రమునకు | సతము నిగిలు మోసి
వంట చేసి పెట్టు | బ్రాహ్మణులకు.

ఉ. శాకము పాకము ప్రబలఁ | జాలనియట్లగపింప నాతఁ డా
శాకము శాకము ప్రబలకుఁ | జాలెను బొమ్మని కప్పి వస్త్రమున్
శ్రీకరుఁ డంచు ... | జేయుచు నారతి వర్ధనం గొనన్
నాకము ... బగుచు | వచ్చెను నప్పుడు శాకపాకముల్.

తే. బువ్వ తిని పొమ్మ మాయయ్య | పొద్దు పోయె
దినక చనకమ్మ మాయమ్మ | పిలిగె నెండ
యనుచుఁ బైకులను బిల్చి | యనుదినంబు
వంట చేసి పెట్టునా | బ్రాహ్మణాళి.

క. రంగా రంగా యనుచున్
సంగీతము పాడ నతఁడు | సతతము హరినిన్
రంగారఁ బిలిచి కొలుచున్
బాగాయెను ... నతని | భావమునందున్.

మ. తనసత్రింబున రామనామనిరము సం । ధానించి పీఠంబునం
దనరన్ సీతయు రామలక్ష్మణులు మే । ధావత్సౌమిత్రియున్
వినతాసూతియు నంజనాసుతుఁడు [illegible] । [illegible] విష్వక్సేనున్
దిననాథుండును నీశ్వరుం [illegible] । [illegible] నిలుపన్.

తే. రంగ యని పిల్వఁ [illegible] । [illegible]
వచ్చి పీఠము [illegible] । [illegible]
దనకుఁ గా నిడిపాలును । [illegible]
యాఖ్యఁ గొ[illegible] । [illegible].

చ. అది గని యెల్లవారు పర । మాద్భుత మంచుఁ దలంచి మానిగా
మదిఁ దలపోసి యాగమము । [illegible] గౌరవమూరఁ జూచుచుం
బటిలును [illegible] వే[illegible] । భ[illegible] భజించుచు [illegible]
సదమలచిత్తుఁ [illegible] । [illegible] బ్రిస్త[illegible].

వ. ఆరమణయార్యుం డొకశ్రీరామజన్మదినంబున.

ఆ. తండులంబు లింట । నుండవు పొరుగును
వారిలఁ జొచ్చె భుక్తి । వేళయయ్యె
నన్న కాంతుఁ జేసి । యభ్యాగతులు వచ్చి
రెట్లు వీరి కన్న । మిడఁగ నగునొ.

వ. అని చింతించునంతరంగంబున రామచంద్రు నిడికొని పూజించె
నంత.

సీ. తిగరేఖ తేర్పడఁ । దిరునామములు వెట్టి,
ధౌతవస్త్రంబులు । దనరఁ గట్టి
తులసిపేరులు మెడఁ । దులకరింపఁగ దాల్చి,
నెమ్మేన గంధంబు । నెఱఁ దగిల్చి
వెడ నుత్తరీయముల్ । నడుములకుం జుట్టి,
పూలదండలు సిగ । వ్రేలఁ గట్టి

కుడిచేత జపమాలఁ । గొనబొప్పఁగాఁ బూని,
యెడమచేఁ బల్లెము । లెస్సఁగ నొంది

తే. కక్షభాగములం బుస్త । కముల నూని
వలుపు నెఱుపును గలమేను । లలరుచుండఁ
బొడుగు గలవైశ్యు లిరువురు । వడిగ వడిగ
వచ్చి రాభూసురోత్తము । వసతికడకు.

తే. వచ్చి బ్రహ్మణ్యు డగువాని । పజ్జ కేగి
దేవ! మీ దేవునకుఁ గానుకఁ । దెచ్చినార
మందు కొను మని పళ్లెము । లోనఁ గలుగు
రెండు నూటపదార్లను । బ్రీతి నిచ్చి.

వ. ఇవి మీరు విప్రసమారాధనంబున వినియోగింపుఁ డని విన్నవించుటయు వానిం గైకొని మీ రెవ్వ రేదేశంబునుండి వచ్చియున్నవారు మా రామునింట నేఁడు సాపడి పొం డనిన వారును.

క. మాపడఁతులు మేమును గం
గాపరిసరభూమి నిప్డు । గలశాలలలోఁ
గాపుర ముంటిమి సాదము
సాపడ నిట కవల రాగ । స్వాంతము మాకున్.

వ. ఇప్పటికిఁ బోయివత్తు మని వానియనుమతిం గొని యొం దేనిం జనిరంత సంతర్పణకుఁ జాలినంతధనంబు చేకూరుటంచేసి వేంకటరమణాఖ్యుం డది రామచంద్రుండ తెచ్చియిచ్చె నని సంతసించుచు నింతలో సంభారసంగ్రహణంబు చేసి పచనంబు సేయువారిం గానక పరితపించుచున్న సమయంబున.

సీ. గౌతమీస్నానంబు । గావించుటం దడి,
సినపిల్లజట్లను । జివరఁ గట్టి

మూఁడు రేకలు దేర । మోమున గళమున,
బాహూదరాదుల । భస్మ మలఁది
నీర్కావిరంగున । నెఱిలేని తడి పొడి,
యంగవస్త్రంబుల । నడిమి కట్టి
చివర లారిన చిన్న । చేలముల్ పైఁ గప్పి,
పిడుపలు భుజములం । దడరఁ బూని

తే. హస్తముల నుదపాత్రము । లతిశయిల్లు
యాజుపోపనిషత్తుల । నధికభక్తిఁ
జదువుకొనుచును భోజన । సత్ర మెంచుఁ
గల దనుచు వచ్చి రిర్వురా । ఘనునికడకు.

మత్తకోకిలము. వచ్చి పాకము సేయువారలు । వచ్చుజాడ లభింపమిన్
నొచ్చి చింతిలువానిఁ గన్గొని । నోటి మాటలు మూటలై
హెచ్చ నిట్లని రేము నండెద । మెవ్వరేనియు లేనిచో
నిచ్చ విప్రుల మేము గామొకొ । యింత యేటికిఁ జింతిలన్.

వ. అనిన రమణాఖ్యుం డట్లయిన మీపుణ్యాం బగణ్యాం బనిన వారును భాండంబులం గొని గౌతమీజలంబు దెచ్చి కొన్నినిమిషంబులలోఁ, జతుర్విధాన్నంబులు షడ్రసోపేతమ్ములుగా నొనరించుటయుం దైథికు లెల్లరును వచ్చి భుజించి చనినంతఁ బాచకు లేము గంగ కుం బోయి వచ్చి భుజింతు మని చెప్పి యవలఁ బోయినట్ల పోయి యంతర్ధానంబు నొందిరి రమణాఖ్యుండు నేవేళకు రాకున్న వారి నెల్లచో వెదకి వెదకి విసిగి వేసారి యెందునుం బొడఁగానక మున్ను ధనం బిచ్చినవైశ్యులును వెనుక వంటకంబు చేసినవిప్రులును రామలక్ష్మణు లనినిశ్చయించి నిశ్చలభక్తియుక్తాంతరంగుం డై.

ఉ. అన్య మెఱుంగ కెల్లపుడు । నాత్మ భజించుచునున్న నన్ను సా
మాన్య ననుగ్రహించి యిటు । మానవరూపముతోడఁ బొల్చి సా

జన్యముఁ జూపి పోయితివి । సారసలోచన నేను ధన్యుఁడన్
ధన్యము నాకులంబు జన । నంబును సార్థకమయ్యె నేఁటికిన్.

చ. ఎఱుఁగుదు సద్గురూపమున । నెప్పుడు దర్శనమిచ్చుచుంట నే
నెఱుఁగుదు స్వప్నరూపమున । నింతకుముందు ధన మిచ్చి పోక లో
నెఱుఁగుదు బ్రాహ్మణరూపమున । నిప్పుడు పాదుకఁ దైనజాడ యి
ట్లెఱిఁగి యెఱుంగనట్లుడుగు । నిజముగఁ బ్రోవఁగ రమ్ము రాఘవా.

ఉ. చిన్నతనాఁటనుండి నినుఁ । జిత్తమునన్ భజియించువాఁడనే
నెన్నఁడు నన్నులాడితిని । నెప్పుడు కనుంగొన కున్నవాఁడనే
నన్నిది తా దటంచనని । యన్యుఁడ నేని దృఢవ్రతంబునం
దున్నజనుండ నేని నను । నుత్తమలోకము లొందఁ జేయవే.

వ. అని ప్రార్థించుచు నాఁడు భుజంగశాయి రామమంత్రంబు జపించుచు జాగరణంబు చేసె నంత మఱునాఁడు.

చ. పురజనులెల్లఁ గూడి వినుమా । భూసురు చెంతకు వచ్చి మ్రొక్కుచున్
సురలకు దర్శనం బొసఁగఁ । జూడని శ్రీహరి నిన్ను నీకుఁ గాఁ
గర మనురక్తి దర్శనము । గల్గఁగఁ జేయుటె కాక దాస్యమున్
గనము [illegible] । [illegible] మర్త్యుఁడవే తలంపఁగన్.

వ. అని యభినందించి యంత నతండును గాలక్రమంబునఁ దనకుఁ బంచాశీతివత్సరంబులు ప్రాఁబడి రోగి బాధరించినప్పుడు కించిత్కాలంబునఁ బంచత్వంబు నొందఁ గలుగు నని నిశ్చయించి తనసత్రం బవిచ్ఛిన్నంబుగ సాగించుసామర్థ్యంబు గలసజ్జనుం డెవ్వఁడో యని విచారించు.

తే. తన తద్[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
దైవసంకల్ప మిది యని । తాను వ్రాసె.

వ. అట్లు పత్రింబు వ్రాసి యిచ్చి రమణబ్రహ్మచారి స్వర్గంబునకు నిర్గమించె నంత.

మ. నరసింహాఖ్యుఁడు సత్రభారము నొగిం । దాఁ బూని దానిం గడుం
బరఁగం జేసియు దానికై తనదుగ్రా । మం బిచ్చియుం దానిలో
హరలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠ సేసియును ని । త్యం బెందఱే వచ్చినన్
బరమాన్నంబు భుజింపఁ జేయుచు జగ । త్ప్రఖ్యాతి వర్ధిల్లెడున్.

వ. ఇది భద్రాచలరామచరిత్రంబు.

క. అని చెప్పిన విని శౌనక
మునిముఖ్యులు సంతసించి । పొగడిరి సూతున్.
జనులార! దీని వ్రాసిన
వినినఁ సర్వార్థసిద్ధి । వెస లభియించున్.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. కనులారం గని భద్రశైలమున నే । ష్కం గ్రాలుశ్రీరామభ
క్తుని వృత్తాంత మదంతయు న్విని జగ । త్పూజ్యప్రబంధాళిఁ బో
ల్చినమార్గంబును సంతరించియును నే । సిద్ధార్థమాఘంబునన్
చివరం జేసితి నీప్రబంధము బుధా । నందంబునం బొందగన్.

మాలిని. నిరుపమగుణభూషా । నిత్యకళ్యాణతోషా
సరససుకవిపోషా । సర్వపాపాబ్ధిశోషా
సురరిపుకృతపోషా । శుద్ధపర్యంకశేషా
గురుకృతమునివేషా । క్షోణికన్యావిశేషా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్వాగ్రపుత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి
కవిరాజప్రణీతంబయినశ్రీభద్రాచల
రామచరిత్రంబనుమహాప్రబం
ధంబునందు సర్వంబును
షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.